

Časopis studenata Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Splitu
God. XI, 2016., br.1

ISSN 1847-3288

ODRAZ

Sadržaj

ISSN 1847-3288

Izdavač:

Studentski zbor
Katoličkog bogoslovnog
fakulteta u Splitu

odrazkbf@yahoo.com

Glavni urednik:

Marko Vrkić

Uredničko vijeće:

Toni Kulić, Josipa Burazer,
Danko Kovačević, Josip Ulić,
Darko Rapić, Mateo Poša,
Klement Radosoljić i Ana Bogdan.

Naslovница:

Ivan Vrlić

Pjesme odabrao:

Josip Ulić

Priprema za tisak:

Marko Grgić

Lektura:

Marija Pavić i Stela Alfirević

Računalni slog i tisak:

Tiskara Kovačić

Naklada:

500 primjeraka

Uvodna riječ (Marko Vrkić)	2
Milosrde - program za čitav život 3 (fra Andelko Domazet)4	
Početak nove akademske godine na KBF-u u Splitu (Ivana Župa)	5
Bolesničko hodočašće u Lurd (Ivan Zovko).....	6
Duhovna obnova za studente laike (Mirjana Cerjak) ..	7
72 sata bez kompromisa (Ivana Bešker)	10
Osvrt na međunarodni teološki simpozij (Marko Obradović)	12
Moj put od Olimpijskih igara u Riju (Lucija Brešković)	15
Lica milosrda (Danko Kovačević)	16
Studenti o studentima teologije (Marko Vrkić) ..	20
Krvna slika religioznosti danas (Toni Kulić)	23
INTERVJU: Razgovor s profesorom dr. sc. Nikolom Bižacom (Darko Rapić i Marko Vrkić)....	26
Veliko je Božje milosrde (Klement Radosoljić) ..	31
Odgovornost i djelovanje teologa danas (Bruno Petrušić)	33
Problem i smisao religijskog pluralizma (Ljubo Jermelić)	35
Selektivno kršćanstvo (Marko Vrkić)	39
O egzorcizmu (Darko Rapić)	42
INTERVJU: Razgovor s profesorom dr. sc. Stipom Nimcem (Darko Rapić i Marko Vrkić)	47
Biti čovjek (fra Ivan Đuzel)	51
Ogovaranje i osuđivanje ili bratska opomena (Josip Ulić)	52
Oko moje i tvoje u milosrdju stoje - Naši pogledi i Krist (Danko Kovačević)	54
Priča o dvojici braće (Josipa Burazer)	56
Moć mita (Marin Tokić)	58
Sweta liturgija – neslućena dubina (fra Ivan Grubišić)	60
Liturgijske opaske Benedikta XVI. (Mateo Poša) ..	62
Razgovor s Bogom (Ivan Trpimir Ložić)	65
Andeoski događaj (N.N.)	68
Knjiga ti može otkriti smisao (Josip Ulić)	69
Vinko Paulski i put milosrdne ljubavi (s. Marija Elizabeta Glasnović)	71
Poslanje "Missio ad gentes" na Neokatekumenskom Putu (Sebastijan Mladineo)	73
Razvijati osjećaj zahvalnosti ili kako postati sretan (fra Filip Čogelja)	75
Uhvatiti ili živjeti trenutak? (Josip Ulić)	76
Zaručništvo (Marija Kozić)	78
PJESME	81
ZAHVALA DONATORIMA (Marko Vrkić)	86
POPIST DIPLOMIRARNIH STUDENATA	86

Uvodna riječ

Urednik

Dragi čitatelji, u rukama upravo držite *odraz* našega fakulteta i naših studenata teologije, časopis *Odratz*. Već više od jednoga desetljeća naš je časopis plod razmišljanja, istraživanja i dobre volje studenata teologije. U časopisu su, kroz cijelo vrijeme njegova postojanja, sadržane ideje, problemi, pitanja studenata teologije, zapisani i obavljeni u *Odrazu*. Time što kontinuirano izlazi već jedanaest godinu zaredom, ubraja se u jedne od najdugovječnijih (ako ne i najdugovječniji) časopisa studenata na našem Sveučilištu, na što imamo pravo biti ponosni. Početak nastajanja *Odraza* zbio se akademske godine 2004./ 2005. i otada neprestano izlazi svake godine. Generacije studenata sudjelovale su u njegovu nastajanju i nadam se da će nastaviti sudjelovati i u budućnosti.

Nosive rubrike časopisa prvenstveno su teologija i filozofija s tim da, teologija nesumnjivo zauzima primarno mjesto. Nakon ove dvije rubrike, svoj prostor u časopisu pronalaze i tekstovi ostalih znanosti, poput psihologije, sociologije, umjetnosti, pedagogije, književnosti... Također, valja napomenuti kako su autori *Odraza* u početku bili samo studenti našeg fakulteta, no s vremenom se autorstvo proširilo i na studente drugih fakulteta.

Ove godine naš časopis izlazi u jednom velikom i značajnom događaju za Crkvu u cjelini, a to je *Jubilej milosrđa*. Papa Franjo je 8. prosinca 2015. godine na svetkovinu Marijina bezgrešnoga začeća proglašio Jubilej milosrđa te odredio da traje do 20. studenoga 2016. godine,

odnosno do svetkovine Krista Kralja. Ovaj veliki i milosni događaj za Crkvu zavrjeđuje i našu pozornost. Iz tog razloga u ovom broju *Odraza* je na tu temu napisano najviše tekstova. Također, značajan prostor ovogodišnjega izdanja časopisa pružen je razgovoru s umirovljenim profesorima, don Nikolom Bižacom i fra Stipom Nimcem. Oni su kroz desetljeća svojega rada značajno pridonijeli našem fakultetu i ugradili velik dio sebe u njega. Nenadomjestiv je i njihov doprinos formiranju mišljenja studenata teologije na teološkim područjima koja su oni predavali. Na početku časopisa imamo i tekst o našoj studentici Luciji Brešković koja je izborila nastup na ovogodišnjim Olimpijskim igrama u Riju. Ostali su tekstovi teološkoga, zatim filozofskog, psihološkog, sociološkog i umjetničkog karaktera. Na samom kraju nalazi se zahvala našim ovogodišnjim donatorima, popis diplomiranih studenata teologije (od lipnja 2015. do travnja 2016. g.) te rubrika posvećena poeziji.

Ovom prilikom želim zahvaliti svima koji su na bilo koji način doprinijeli izdavanju jedanaestoga broja časopisa. Iskreno im hvala na dobroj volji, darovanom vremenu i razmišljanju koje su odlučili podijeliti s drugima na zajedničku korist. Vjerujem kako će svatko u ovom broju naći nešto za sebe što će ga obogatiti kao osobu. Ovu zahvalu, kao i moju uredničku riječ želim zaključiti snažnim isusovačkim gesлом, u konačnici i istinskom svrhom izdavanja ovoga časopisa: *Sve na veću slavu Božju!*

Milosrđe – program za čitav život

Andelko Domazet, dekan KBF-a

Dragi čitatelji!

Novi broj časopisa studenta KBF-a *Odraz* stiže k nama u *Godini milosrđa* koju je papa Franjo najavio svojim pi-smom (bulom) *Misericordiae vultus* (11. 04. 2015.) i koja je započela na svetkovinu Marijina bezgrešnoga začeća, 8. prosinca, na svetkovinu kojom se slavi Božje "milosrđe koje je uvijek veće od svakoga grijeha i nitko neće moći postaviti granice ljubavi Boga koji opršta".

Papa Franjo u govoru o milosrđu poziva se na svoje predšasnike, posebno na Ivana Pavla II. koji je 2000. godinu proglašio jubilarnom godinom milosrđa i izdao važnu encikliku o tome – Bogat milosrđem (*Dives in misericordia*). Konstatira s njime da "svremeni način mišljenja, možda više nego kod čovjeka prošlih vremena, kao da se suprotstavlja Božjem milosrđu i nastoji iz života istrijebiti i iz čovjekova srca istrgnuti i sam pojam milosrđa", kao i to da "Crkva živi svoj istinski život kada ispunjava i obznanjuje milosrđe, najčudesnije svojstvo Stvoritelja i Otkupitelja", kada je Crkva služiteljica i posrednica Božjega milosrđa, a ne birokratska institucija koja se brine samo o sebi.

Papa Franjo nas pozivom na milosrđe iznenađuje, pozitivno provocira na temelju Isusova evanđelja. U milosrđu je najveća Božja snaga i moć. Bog je suošćećajan, Bog je brižan, nježan, ne pamti zlo, ne osvećuje se. Bog jest pravedan, ali je njegova pravda razu-

mljiva samo unutar milosrdne ljubavi, unutar oprosta. Po oprštanju i milosrđu čovjek je najsličniji Bogu. Milosrđe i oprštanje stvaraju punu radost života, a ne mržnja, srdžba, nasilje, osvete, kako se mi ljudi uobičajeno ponašamo.

U posjetima zatvorenicima, papa sebi postavlja pitanje: *Kako to da ja nisam u zatvoru?* Kao da hoće kazati da u njemu samome postoji sličan potencijal zla. Moram biti zahvalan jer sam išao drugim putem, jer mi je taj put darovan, jer sam dotaknut Božjim, Isusovim, ljudskim milosrđem. Moram biti zahvalan i staviti se u situaciju grešnika, biti prema njemu milosrdan što ne isključuje istinu i pravdu, ali daruje novi početak, početak novoga, obraćeničkog života.

Milosrđe je, bez sumnje, najizvrsniji program za vjernika, ali i za Crkvu, za novu duhovnost koja će imati "otvorene oči i hitre noge" (W. Kasper), poput milosrdnoga Samarijanca. Milosrđe traži novo ponašanje svakoga od nas osobno i čitave Crkve. Time će se obnoviti naša vjerodostojnost. Kršćani i naša vjernička zajednica, postat će znak i sredstvo Božjega milosrđa. Bez milosrđa nema ljudskosti, nema vjere. Bez milosrđa nema budućnosti ni pojedincu ni obitelji ni zajednici ni Crkvi ni čovječanstvu. Vrijedno je i krajnje smisleno uputiti se na put milosrđa. Program je to za čitav život.

Početak nove akademске godine na KBF-u u Splitu

Ivana Župa

Početak nove akademске godine 2015./2016. na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu obilježen je u četvrtak, 1. listopada, svečanim euharistijskim slavlјem u kapeli splitskoga Centralnog bogoslovnog sjemeništa. Misno slavlje predvodio je Dubrovački biskup mons. Mate Uzinić u koncelebraciji s provincijalom Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja fra Joškom Kodžomanom te s profesorima i odgojiteljima.

Nakon misnoga slavlja program je nastavljen u velikoj dvorani fakulteta, gdje je sve prisutne prvo pozdravio biskup Mate Uzinić i zaželio uspješnu novu akademsku godinu. Potom je riječ dobio fra Joško Kodžoman koji je studentima izrazio dobrodošlicu i poželio puno uspjeha u izvršavanju novih studentskih obveza.

Tom prigodom novoizabrani dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta fra Andelko Domazet održao je uvodno predavanje (*lectio brevis*) govoreći o nadi. Dekan je naveo kako živimo u društvu u kojem dominira gubitak nade i u kojem je prisutan osjećaj bespomoćnosti.

Želio je ohrabriti studente govorom o kršćanskoj nadi pa je naveo kako su ljudi nade oni "koji se ne mire s tim da je svijet takav kakav jest" i oni koji "čine razliku i

pomažu izgraditi bolji svijet". Naveo je da nada nije psihička stimulacija samoga sebe ili takozvano "pozitivno razmišljanje", već se ona veže uz vjeru, a izvor nade i vjere jest Bog. Završio je riječima iz poslanice Rimljana (15, 13): "A Bog izvor nade, neka vam dadne potpunu radost i mir u vjeri da napredujete u nadi snagom Duha Svetoga."

Dobrodošlicu u akademsku zajednicu studentima je poželio i novoizabrani pro-

dekan za nastavu fra Domagoj Runje koji je studentima iznio sve važne obavijesti o predavanjima i tijeku rada u novoj akademskoj godini.

Ove akademске godine na Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu upisana su 53 brukoša. Prvu godinu Preddiplomskoga teološko-katehetskog studija upisala su 22 studenta, a Integrirani preddiplomski i diplomski filozofsko-teološki studij upisao je 31 student.

Bolesničko hodočašće u Lurd

Ivan Zovko

Akademска crkva sv. Filipa Nerija održala je ove godine osmo bolesničko hodočašće u najpoznatije marijansko svetište – Lurd. Glavni organizator i vođa puta bio je naš profesor, upravitelj navedene crkve, don Josip Mužić. Bilo je to hodočašće hendikepiranih osoba, njihove pratnje i volontera, ali prije svega bilo je to hodočašće uzajamne ljubavi i zajedništva. Ujutro, 15. listopada, kada je poletio naš avion madarske tvrtke kojemu je pilot bio Hrvat, a čiji su roditelji s nama također hodočastili, sav avion preplavilo je more radosti i pljeska što napokon naše hodočašće može započeti. Bilo nas je sve skupa oko 160, od čega trećina hendikepiranih osoba, trećina volontera i ostalo hodočasnika koje smo mi zvali sponzorima putovanja. Puni iščekivanja i spremnosti za sve što ćemo na ovome hodočaštu primiti, pomolili smo se Bogu da nas čuva. Kao duhovna pratnja išla su četvorica svećenika: don Josip, don Dražen, don Vedran i pater Smiljan. Također, išla su dva isusovačka novaka, dva dijecezanska bogoslova te nekoliko časnih sestara. Pri dolasku u Lurd hendikepirani hodočasnici prvo su smješteni u hospicij nedaleko od same špilje ukazanja, dok su volonteri bili smješteni u Volonterski

centar Marte i Marije. Vesela povorka odmah je krenula prema špilji u kojoj se svetoj Bernardici 1858. godine ukazala naša nebeska majka Marija. **Uistinu je bio poseban osjećaj biti na tome mjestu na kojem je BDM ukazala.** Odmah iste večeri nazočili smo poznatoj Marijanskoj procesiji koju je činilo oko 15 000 ljudi koji su zajedno, svatko na svojem jeziku, slavili Boga i molili Gospinu krunicu. Istaknuo bih da je te večeri naša hrvatska trobojnica bila na početku te velike procesije. To je posebno razveselilo i obradovalo mnoge hodočasnike i dalo posebnu notu tome događaju. Te večeri, kao i svake druge na kojoj smo prisustvovali procesiji s upaljenim svijećama, molile su se tri Zdravomarije na hrvatskome jeziku. Bilo je prekrasno čuti kako cijelim svetištem odzvanja molitva Majci Mariji na našem, hrvatskom jeziku. **Posebnost je ovoga hodočašća upravo prisutnost hendikepiranih osoba. Taj njihov osmijeh na licu i ta radost koju osjećaš služeći im nešto su posebno što svaki volonter s ovakvoga hodočašća poneše sa sobom; teško je takav osjećaj opisati i staviti u riječi.** Volonteri su 24 sata dnevno bili na raspolaganju bolesnicima. Od ranojutarnje njege – mijenjanja pelena,

umivanja, posluživanja doručka, hranjenja – pa sve do vožnje kolica po svetištu. Ipak ono najvažnije ostaje duboko u srcu. To je zajedništvo koje se na tome hodočašću osjećalo te posebna prisutnost Božja. Također se vidjela jednakost koju su pokazivali volonteri prema hendikepiranim osobama – da su svi oni jednaki u Božjim očima i da svi jednako vrijede. Ovo je uistinu bilo jedno bogato iskustvo koje nikoga nije ostavilo ravnodušnim. Ono u čemu je posebnost Lurda poznati su bazeni koji su napravljeni kao želja Gospe koja je malu Bernardicu u jednome od ukazanja pozvala da se okupa u njezinu vodi. **Vjera koju svi hodočasnici osjećaju i nada u bolje sutra uistinu su nešto što se stvarno moglo osjetiti.** Ljudi su satima i satima čekali u koloni da bi bili upronjeni u lurdsку vodu. Nije se osjećala nervosa niti je bilo pozurivanja da se što prije dođe na red. Svi su ti ljudi mirno čekali i molili krunicu te prikazivali svoje misli, djela i osjećaje Bogu u nadi za ozdravljenjem – kako tjelesnim, tako i duhovnim. Zadnjega dana bilo je oproštajno druženje u tzv. tranzitu. U druženju prepunome smijeha, pjesme i molitve jedno za drugim otvarala su se srca hodočasnika, hendikepiranih osoba, te su iz njih na sav glas izlazile riječi zahvale za ovo hodočašće i molitve da budu nazočni i sljedeće godine. Uistinu, komu se god ukaže prilika za vo-

lontiranje, u bilo kojem smislu i načinu, iskreno i od srca preporučujem. To morate osjetiti, i obećajem vam – neće vas ostaviti ravnodušnima. **Ono što date tim ljudima kroz služenje, i sam je Isus rekao, stostrukto ćete primiti u Kraljevstvu nebeskome.** Na kraju, ne ostaje mi ništa drugo nego pozvati vas da molite za sve hendikepirane osobe i hodočasnike koji su bili na ovome hodočašću, kao i za volontere. Do sljedećega hodočašća zajedno zapjevajmo punim srcem Gospin pozdrav: Ave, ave, ave Maria!

Duhovna obnova za studente laike

Mirjana Cerjak

Četvrtak je, 10. dan mjeseca prosinca 2015. godine. Za većinu studenata Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu ovaj dan počeo je slično... Probudili su se prije izlaska sunca te su se, polusklopljenih vjeđa i obuzeti težinom umora, uputili na

zornicu. Nakon mise, jedni su pili kavu, jedni su doručkovali, jednu su trčali na autobus, ali u 8 sati (i koju minutu) svi su bili na fakultetu. Doduše, većina još uvijek jedva otvorenih očiju, ali na predavanja se mora (jednako kao što se noć prije mora-

lo na Kućice?!). Nakon predavanja, 15-ak minuta prije jednoga sata, šaćica studenata počela se okupljati ispred zgrade fakulteta.

Darko u ruci drži papir na kojem je 60-ak imena. Sve su to studenti laici, kako se popularno voli nazivati studente KBF-a koji nisu kandidati za svećenike. „Blago bogoslovima, oni se sad okupljaju u blagovaonici za ručak i moći će malo odmoriti popodne!“, prolazi mi kroz glavu. No, misao mi prekine hihocenje i uzbudjenje među studentima kada su ugledali autobus na kat. Udobno smo se smjestili u svoja sjedišta, a don Jenko uhvatio se mikrofona te nam uputio par riječi, pokoju pošalicu te započeo molitvom duhovnu obnovu koja se nastavila u malome ribarskom mjestu Slatine, na otoku Čiovu – tako blizu, a tako daleko od Splita! Kažem to jer cestovnim putem od Splita do Slatina ima skoro 40 kilometara, no ipak pogled iz Slatina puca direktno na Park šumu Marjan, da biste vjerojatno mogli vidjeti rekreativce

kako trče 11. kolo Marjanske lige, kada bi bilo oko 5 sati popodne. Ali sada je blizu 2... Ne zadržavamo se u samom mjestu, već se uskim i krvudavim putem uspinjemo prema crkvici Gospe od Prizidnice koja je, na strmim stijenama iznad mora, podignuta prije gotovo pet stoljeća, 1546. godine. Svetište je to Majke Božje kojoj vjernici hodočaste četiri puta godišnje: na Uskrnsni pondjeljak, na Duhovski pondjeljak, na Ime Marijino i na Bezgrešno začeće BDM, koje je bilo prije samo dva dana pa smo zato i mi došli baš ovdje, gdje nas je dočekao naš profesor, don Mladen Parlov.

Don Mladen najprije nam je ispričao o povijesti ovog svetišta, koje su sagradili i u njemu boravili svećenici glagoljaši dok se nisu preselili na Brač. Govoreći, ne samo o slici Milosne Gospe koja se ovdje nalazi, a koja potječe od čuvene slikarske škole na Kreti iz 14.st., već i o mnogim drugim spomenicima kulture sačuvanim u našoj zemlji, don Mladen je nekoliko puta istaknuo kako je to baština koja obvezuje modernoga čovjeka. U suvremenome svjetu čovjeka se sve više pokušava odvojiti od tradicije, masmediji ga potiču da zadovoljava svoja osjetila i živi za sadašnji trenutak, a sve to pod krinkom slobode. Osim što se zamračuje prošlost, zamračena nam je i budućnost, perspektive nema, a mi se borimo za status žrtve i tražimo svoja prava. Don Mladen stavљa nas pred

izazov: probuditi se i sačuvati sastavnice kojima ćemo sačuvati svoj katolički identitet! Baš sada, u vrijeme Došašća, pravo je vrijeme da otvorimo svoje oči i slijedimo Isusa Krista koji je svjetlo svijeta, a da se ne damo zavarati umjetnim svjetlima prebogato okićene Rive i P'jace! Ovdje negdje započeo je ispit savjesti...

Rijetki od nas nisu sinoć prošetali do Kućica i uz čašicu kuhanoga vina prokomentirali koliko će tko novaca zaraditi, tko je kako pjevao, tko je što obukao... ali i pohvalio se da će ujutro na zornicu! Sjedim na drvenim stepenicama koje vode prema koru, promatram svoje kolege u klupama ispred sebe te se pitam: „Događali se Božić zaista u našim srcima? Nosimo li malu, trošnu, siromašnu i prljavu „kućicu“ u kojoj se Isus radio u svojim srcima ili nam zaista pričinjavaju zadovoljstvo kičaste kućice na Rivi, Advent u Zagrebu, Advent u Beču....? Jesmo li budni?!“, kada mi don Mladen pročita misli i blagim glasom upita: „Vjeruješ li u Boga? Ima li u tvom srcu neki drugi Božić, neki drugi Bog?“ Postavljajući uzastopna retorička pitanja o našem odnosu s Bogom, s obitelji, s kole-

gama, o našoj molitvi, o pripremljenosti za Svetu Misu, o akademskim obvezama i slobodnom vremenu, o našem tijelu i našem pogledu, don Mladen pripremio nas je za sakrament ispovijedi koji je tada uslijedio. Budući da smo na raspolažanju imali tri svećenika, a većina nas je htjela pristupiti ovom sakramantu, imali smo vremena za „duhovni selfie“ uz idilični zalazak sunca. Kako smo jedan po jedan obnovljeni „izlazili“ iz improviziranih ispovjedaonica, na našim licima zarili su se osmijesi, a naše oči, napokon, bile su širom otvorene! Tek sada, čista srca, kao istinska zajednica studenata KBF-a, mogli smo sudjelovati u središnjem događaju ove duhovne obnove, a to je Sveta Misa – sakrament pobožnosti, vez ljubavi i znak jedinstva! Don Mladen Parlov istaknuo je u propovijedi

važnost Blažene Djevice Marije i Ivana Krstitelja, koje je nazvao dovratnicima Isusa Krista. Na njihovu primjeru poručio je nama studentima da Isus treba rasti u nama, a mi se trebamo usmrćivati služeći drugima. Baš tako su i četiri sestre benediktinke, koje su nas ugostile u Trogiru, svoj životni hod usmjerile prema Kristu,

imajući za uzor vjernu Božju službenicu, Djевичu Mariju. Izmjenični ritam molitve, rada i žrtve u sabranosti i skrovitosti zdanja Benediktinskog samostana sv. Nikole, starog već 951 godinu, tvori duhovnu oazu u koju mnogi dolaze tražiti utjehu, podršku, oslonac pa i osvježenje! Nakon obilaska katedrale sv. Lovre, koja je najznamenitiji trogirski spomenik, a koju

krasi Radovanov portal, koji je, usput rečeno, najznačajniji srednjovjekovni portal u ovom dijelu Europe, te kratkog, ali inspirativnog druženja sa sestrama, priveli smo ovu adventsku duhovnu obnovu kraju, uz molitvu, pjesmu i lagantu večeru.

„Ipak, šteta što naši prijatelji bogoslovi nisu s nama!“, prolazi mi kroz glavu...

72 sata bez kompromisa

Ivana Bešker

Prije dvije godine u Splitu je započela volonterska priča o međunarodnome volonterskom projektu *72 sata bez kompromisa*, čiji je dolazak u Hrvatsku bio dug, a izgledao je otprilike ovako: skupina mladih Nijemaca prije desetak godina odlučila je izazvati društvo na trodnevnu volontersku avanturu. U tri su dana mladi Nijemci napravili desetke akcija – humanitarnih, socijalnih, ekoloških, kulturnih itd. Beskompromisnim volontiranjem oduševili su cijelu Njemačku, a potom i Europu. Od tada se projekt *72 sata bez kompromisa* širi na Austriju, Švicarsku, Češku, Mađarsku, Slovačku, Italiju, Poljsku i – između ostalih zemalja – na Bosnu i Hercegovinu, odakle je projekt stigao u Hrvatsku.

Upravo zahvaljujući mladima iz Centra za mlade vrhbosanske nadbiskupije „Ivan Pavao II.“, projekt je stigao u Hrvatsku te se polako, ali sigurno probijao na scenu. U Bosni i Hercegovini ovaj projekt okuplja oko 1 000 volontera i jedan je od najvećih projekata Katoličke Crkve u Vrhbosanskoj nadbiskupiji!

Čime se Splitsko-makarska nadbiskupija može podići spominjući naziv *72 sata*? Time što je **ovaj projekt, iznjedren pri Studentskome katoličkom centru u Splitu, okupio od 24. do 26. listopada 2014. godine oko 200 mladih volontera na 30 projekata te u samo 3 dana ili 72 sata preobrazio lice grada Splita!** A preobraženi su bili upravo volonteri i oni kojima

su oni pomagali. Kada su se *72 sata* jednom zakotrljala, više ih se nije moglo zaustaviti: ovaj je projekt obuhvatio župe, udruge, staračke domove, dječje vrtiće, osobe s poteskoćama u razvoju, starije, odbačene, društveno marginalizirane, siromašne...

O čemu se zapravo radi? ***72 sata označava tri dana volontiranja, a bez kompromisa označava važnu beskompromisnu notu ovoga projekta:*** kada se volonteri prijavljuju na projekt, ne znaju kakvu će akciju odradivati, hoće li se tri dana družiti s bakama u staračkome domu, s djecom u vrtiću ili će čistiti i slagati porušena stabla na Marjanu. Možda će bojiti poljudske zidove, a možda će se na kreativnoj radionici – izrađujući adventske vjenčiće koji će se prodavati za potrebe župnoga Caritasa – upoznati s novim ljudima iz svoje župe.

Projekt *72 sata bez kompromisa* ima za cilj promjenu, konkretnu akciju, izla-

zak iz sebe, otkrivanje osobnih talenata i sposobnosti... Popis je dug. Jedno je sigurno: nijedan volonter nije ostao imun na zarazni duh ovoga projekta. Zbog čega? Upravo zbog toga što se temelji na solidarnosti, dobroti i darivanju. To darivanje preskače kratkoročne i lako hlapljive užitke jer ono ostavlja dubok trag kroz vrijeme i prostor. Iza pridjeva *beskompromisan* čuva se draž projekta, a to je služenje u duhu evanđeoskoga ulomka Mt 25: iz njega crpi snagu svojega poslanja, ali i načina života. Volontiranje nije uvijek isto što i služenje, pogotovo ne služenje u duhu Mt 25, i zato je ovaj projekt toliko različit od drugih volonterskih projekata – jer omogućuje mladima da osjetite radost i ljepotu kada se bezuvjetno daju i služe slabijima od sebe. I da požele tako živjeti! A to je kršćanstvo. I, mladi prepoznaju da se u tome krije sreća i život te, iako je zahtjevno i naporno, že-

slijediti svoje ideale! Posebno nakon što ih jednom osjete i dodirnu! Zbog toga mladi vole ovaj projekt te je, primjerice, upravo u Bosni i Hercegovini ocijenjen kao najbolji volonterski projekt za mlade.

Iz mladoga čovjeka ovakav rad izvlači želju za timskim radom, uvažavanjem sposobnosti drugih ljudi, otkrivanjem vlastitih mogućnosti, rušenjem granica i predrasuda te – najvažnije – za življenjem u zajedništvu. Projekt je zbog toga odrastao u krilu Crkve i njezinome evangelizacijskom nastojanju te se kao takav u Hrvatskoj, poslovio od Splita, ove godine proširio na Zagreb i Dubrovnik. Od 15. do 18. listopada 2015. godine 1 300 mlađih u Zagrebu, Splitu i Dubrovniku beskompromisno je volontiralo na više od stotinu akcija. U Splitu ih je provedeno oko pedeset te je na njima sudjelovalo više od 400 volontera, a među njima i 30-ak studenata Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Splitu. Izrada *trailera* za promociju *72 sata bez kompromisa* u produkciji Hrvatskoga Nadzemlja, cjelokupna koordinacija župa, uređenje okoliša, mjerjenje

tlaka i šećera na splitskoj Rivi, prikupljanje donacija za potrebite u trgovackim centrima, bojenje zidova, provođenje kvalitetnoga vremena s napuštenom djecom i zabava starijih baka i djedova u najvećemu splitskom staračkom domu samo su neki od projekata na kojima su se iskazali volonteri s KBF-a. Svojim su angažmanom pokazali, ali i sami iskusili, kako se volontiranje lako može pretvoriti u služenje. Kada čovjek služi, služi do kraja – bez rezerve, tj. bez kompromisa. **Katehete i teolozi ovoga su puta iskočili na površinu te se jasno dokazali kao ljudi na koje društvo i Crkva može računati.**

Svojim kolegama od srca zahvaljujem na svakoj trunci truda, vremena i volje koje su uložili u ovaj projekt! O njegovim plodovima najbolje svjedoče ljudi kojima su volonteri donijeli radost, a svaki je volonter zasigurno primio stostruko više nego što je dao jer: "Zasijani na dobru zemlju – to je onaj koji Riječ sluša i razumije, pa onda, dakako, urodi i daje: jedan stostruko, jedan šezdesetostruko, a jedan tridesetostruko." (Mt 13, 23)

Osvrt na međunarodni teološki simpozij

Marko Obradović

Kao i svake godine, tako je i ove na našem fakultetu održan međunarodni simpozij koji je za susret uzeo zanimljivu temu. O temi "stid" raspravljaljalo se s različitim gledišta. Ovakve prigode zaista jesu povoljne za one koji žele naučiti nešto više jer simpozij ne uključuje samo jednu stranu stručnjaka, dapače: većemu rasponu profesija na jednom mjestu daje diskutirati o nekoj temi. Tako je bilo i ove godine, kada je "stid" polučio dobar broj stručnjaka, uglavnom profesora s naših i stranih sveučilišta.

Kada sam dobio letak u ruke, prvo što sam napravio bilo je da sam uzeo kemijsku olovku u ruke i zaokružio teme koje su mi se učinile najprivlačnijima. Uviđam kako sam gotovo sva predavanja zaokružio ali, nažalost, uvijek se isprijeći neka obveza, tako da sam neke od zaokruženih morao počastiti svojom nenazočnošću. Ono što primjećujem kada dođem u dvoranu, paralelno s predavačem, broj je gostiju koji su došli slušati određeno predavanje. Uviđam kako je otvaranje simpozija namamilo

punu dvoranu. Zanimljive teme pobudile su interes kao i, siguran sam, znatiželju oko pozdravne riječi novoga dekana, ali i nadbiskupa koji je ukazao na pojavu gubitka srama i stida u društvu što se, po njemu, događa sasvim nepotrebno.

Od dva dana simpozija, u prvome se danu osim uvodne riječi moglo čuti i kratko predstavljanje zbornika radova prošlogodišnjega simpozija koji je govorio o laičkoj državi. Nakon toga, predavanjem o sramnoj ili besramnoj kulturi u simpozij ovogodišnje teme uvodi nas profesor Črpić s Hrvatskog katoličkog sveučilišta u Zagrebu. Ulazeći u srž problema, naglašava kako se u istom kontekstu koristi pojmovima stid i sram jer se prvi odnosi na zbumjenost od kojih je najčešća reakcija na tijelu rumenilo, dok drugi više podrazumijeva pad dostojanstva. Tako su interpretacije kroz prošlost ovoga osjećaja bile različite: od Eliasa i poimanja kako sram drži samokompleks gađenja do Daniela Smitha i shvaćanja kako nas sram progoni ako će nas netko otkriti; konkretni je pesimist Satre i njegovo shvaćanje čovjeka

kao potrošača svega – uključujući i jedni druge – do totalitarnih režima koji su pokušali sastaviti novoga čovjeka. Profesor Črpić ukazao je na današnje stanje u kojem smatra kako je došlo do izokretanja uloga, pogotovo onih najaktualnijih – seks i religija, tj. kako se prvo pokušava staviti u javno, a drugo ograditi kao privatno (teologzi bi mogli imati posla oko vraćanja ovih svjetonazora u ravnotežu).

Drugi dan započinje predavanjem već ujutro, kada profesor Dotolo sa Sveučilišta Gregoriana iznosi svoje predavanje s antropološkoga gledišta. U ušima mi najviše ostaju riječi kako stid ne ugrožava čovjekove mogućnosti opažanja slabosti i ranjivosti, već ga uvodi u tzv. "načelo brige" koje je jedino u stanju nadići sebičnost i oholost. Zanimljivo...

Sljedeće predavanje koje mi je ostalo u sjećanju kao jedno od najzanimljivijih jest ono profesora Tognaccija koji je došao iz Italije sa Sveučilišta Salesiana. Kao psiholog, na ovu temu konkretno ulazi u srž problema opisujući stid kao dvojak osjećaj: s jedne strane uzrokuje jaku patnju, a

s druge strane može biti jedan od najkorisnijih osjećaja. Pravi distinkciju između srama i krivnje; unutar srama pozornost je usmjerena na nas same u pogledu osjećaja nedostojnosti (što može biti korisno, vježbajući tako neke od kreposti); s druge strane, krivnja nam usmjerava pozornost na drugoga. Ukratko – sram, koliko može biti koristan, toliko zna biti i opasan po zdravlje. Novije studije pokazuju da, ako mu se ne posveti pravilna pažnja, može dovesti do poremećaja u prehrani i raspoloženju te čak i do depresije. Ono zanimljivo što profesor Tognacci ističe jest uloga crkvene zajednice, sjemeništa i pastoralnih aktivnosti koje mogu biti jako korisne. Ako smo dio njih, imamo besplatnu priliku vježbati milosrđe, humanost, razumijevanje kao i oprاشtanje te uspostavljanje međusobno dobrih odnosa.

Svakako, postojalo je vrijeme predviđeno za raspravu, u kojoj se moglo postaviti pitanje u kontekstu. Tako je vezano za psihologiju srama bilo zanimljivo pitanje o mogućnosti manipuliranja od strane medija, novina, politike ili obrazovanja u vidu srama. Profesor Tognacci, kojemu je pitanje bilo upućeno, ne bježi od te teze, ukazujući kako je sve moguće, ali najbolji način jest svakako samokritičnost pri sve му što gledamo ili slušamo te uz to informiranje s kompetentnim ljudima te vlastiti stav, čime se takvim izazovima može puno bolje odoljeti.

Uz niz još zanimljivih predavanja koja su uslijedila zastat će nakratko na zadnjemu, koje je održala profesorica Schulz iz Njemačke. Njezino izlaganje bilo je usmjereni na vrlo osjetljivu temu u današnjem društvu, a povezano je sa zlostavljanjem u kontekstu osjećaja stida i krivnje u kršćanstvu. Osim predavanja, posebno ističem

zanimljivu raspravu koja je uslijedila i u kojoj su dominirala otvorena pitanja koja se konkretno tiču toga kako nastupiti u situacijama ako se zlostavljanje dogodi i sl. Opet se vraćamo sličnomu i već poznatomu odgovoru, a to je, uz samokritičnost, i stav bivanja budnim – ne samo za sebe već i za drugoga. Netko će reći kako to nije moguće; na takav pesimističan stav profesorica Schulz odgovara citatom iz evanđelja koji je Isus uputio svojim učenicima: "Ne bojte se. Ja sam pobijedio svijet." (Mt 10, 16).

Ovim kratkim osvrtom pokušao sam dočarati samo djelić akademske atmosfere koja se kroz dva dana odvijala na našemu fakultetu. Možemo biti ponosni na ovakve susretu u svojoj okolini. Kao student, na kraju bih samo izdvojio neke upečatljive poruke. Prva mi na pamet pada Isusova poruka iz evanđelja u kojoj kaže kako na ovaj svijet nije došao donijeti mir nego mač. Stavljam se u te njegove riječi i zaključujem sljedeće: studentski mač treba biti kemijska olovka! Njome mladi putut nas, koje čekaju život i odgovornost, mogu mijenjati svijet: od političkih izbora do ispunjavanja anketa, rješavanja ispita i pisanja eseja, poruka te pjesama... Čuda se mogu tako plemenitim "mačem" učiniti. Nadalje, oslanjajući se na simpozij, uvidam samopouzdanje i sposobnost u sistematičnosti predavanja kod profesora. Puno znači i zaista je vidljivo kada se profesor pozabavi svojim predmetom ili temom koju će izlagati, a isto tako i njegova karizma kojom će je predstaviti. Također, eto za nas studente još jedne besplatne repeticije kako djelovati i upravljati onim što znamo i u čemu smo dobri.

Daj, Bože, zdravlja i dobre volje da se ovakvi susreti nastave događati!

Moj put do Olimpijskih igara u Riju

Lucija Brešković

Mnogi bi rekli: "Zanimljiv sport za studenticu teologije", a ja bih se složila s njima. Moje zanimanje za teologiju došlo je prije juda. Judo sam počela trenirati 2011. godine, kao šesnaestogodišnjakinja, učenica drugoga razreda srednje škole. Tada sam već bila sigurna da želim upisati teologiju, i to filozofsko-teološki studij. Bilo je to vrijeme velikih odluka za mene. Na trening sam došla prvi put u travnju, pred kraj školske godine. Tada sam pohađala prvu jezičnu gimnaziju, ali moja odluka da se iduće godine prebacim u Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju već je bila donesena. To sam i napravila i položila razliku predmeta, a to je bio velik izazov zbog grčkoga jezika. U toj sam se školi pronašla, a kako je škola uvijek bila ujutro, mogla sam bez problema ići na treninge. Počeli su prvi turniri i medalje, nije išlo glatko, kao ni sada, ali je išlo.

Kada sam krenula na studij, profesori su pokazali veliko razumijevanje što se tiče moga vida, ali i sporta. Naš fakultet izvrsno je organiziran po pitanju nastave i rasporeda ispita. Položila sam sve predmete s prve godine. Bilo je dosta teško, posebno čitati, no ja volim svoj studij. Volem učiti, posebno filozofske predmete pa mi je žao što sam dosta toga bila prisiljena preskočiti. Prošle godine, za vrijeme prvoga ispitnog roka, bilo mi je posebno teško i na treningu i na fakultetu te sam u traženju nekoga rješenja shvatila da se mogu boriti u parajudu i pokušati doći do olimpijade.

To me motiviralo, kao i prijatelji koji su bili uz mene. Počela sam više učiti i trenirati te je sve ispalо u najboljem redu.

Približavalo se moje prvo veliko natjecanje, i to europsko prvenstvo za slijepе i slabovidne u Portugalu (studenzi 2015. godine). Mislim da nisam otišla spremna koliko sam mogla biti, ali dala sam

sve od sebe. Kada sam osvojila brončanu medalju, bila sam presretna, kao i trener te cijeli klub, jer je to velika stvar. Vidjela sam da mogu i da će biti nešto od mene. Nisam znala da će mi ova medalja donijeti olimpijadu tako brzo. Nisam se ni nadala, iako su mi govorili da je to moguće. Dana 23. veljače 2016. g. došla sam u sobu, u dom, nakon ispita iz povijesti dogmi na kojem nisam napisala skoro ništa i bila sam cijela razočarana ispitnim rokom. Na mobitel me nazvala tajnica hrvatskoga paraolimpijskog odbora i samo mi je rekla: "Lucija, ideš u Rio" i poklopila. Ja sam plakala od sreće, tresle su mi se ruke, zvala sam trene-

ra, a on je već znao. Bio je s dječacima na putu za prvenstvo Hrvatske na kojem su na kraju bili prvi. Svi su bili sretni. Znam što slijedi: odricanje, puno manje učenja, samo zdrava hrana, jaki treninzi, umor, nedostatak vremena za zabavu, no usprkos tomu, ima tu nešto jače, više, jer nikada nisam sama. Vjerujem da Bog ima najbolji plan za mene jer uz križ koji mi je dao, dao mi je i mnoštvo darova te me molitva i vjera u Njegovu prisutnost guraju naprijed. Znak križa prije svake borbe, blagoslov prije svakoga natjecanja, to su stvari bez kojih ja ne bih bila gdje sam sada. U

Rio idem po medalju! To sam već puno puta rekla i stojim iza toga, napravit ću sve da tako i bude. Znam da će ovaj semestar na faksu dosta patiti zbog toga, ali i tu ću dati sve od sebe. Neću moći sve, toga sam i svjesna, no bit će dobro. Zahvalna sam svima koje mi je Bog poslao na mojoj putu, posebno prof. fra Anti Vučkoviću koji zna za svaku moju borbu, i dobivenu i izgubljenu, prijateljima koji skoro i uče umjesto mene i, naravno, dekanu fra Andelku te prodekanu za nastavu, fra Domagoju koji su mi uvijek na raspolaganju.

Lica milosrđa

Danko Kovačević

I. Odraz lica milosrđa na licima drugih ljudi: O Kristu, Stepincu i našoj svetosti

"Ta Bog koji reče: Neka iz tame svjetlost zasine!, On zasvijetli u srcima našim da nam spoznanje slave Božje zasvijetli na licu Kristovu. To pak blago imamo u glinenim posudama da izvanredna ona snaga bude očito Božja, a ne od nas. U svemu pritisnuti, ali ne pritiješnjeni; dvoumeći, ali ne zdvajajući; progonjeni, ali ne napušteni; obaraní, ali ne oborení – uvijek umiranje Isusovo u tijelu pronosimo da se i život Isusov u tijelu našem očituje. Ta znamo: onaj koji je uskrisio Gospodina Isusa i nas će s Isusom uskrisiti i zajedno s vama uza se postaviti." (2 Kor 4, 6-12)

Jeste li se ikada našli u situaciji da vam je netko prišao na ulici i rekao: "Ti me strašno podsjećaš na nekoga! ... Ti si isti kao onaj glumac, pjevač! ... Prepoznao sam te po tvom starijem bratu kojeg znam, isti

ste! ... Ti si "pljunuti" tvoj otac!". Možda su uloge bile i zamijenjene pa ste vi u nekom drugom prepoznali sličnost s nekom osobom. Posljednjih nekoliko godina na internetu se pojavio neobičan trend fotografija i članaka gdje se ukazuje na zapanjujuću fizičku sličnost nekih filmskih ili glazbenih zvijezda današnjice međusobno ili s nekim ljudima koji su živjeli do prije stotinu godina (dokad otprilike, kažu, seže popularna upotreba fotografiranja).

Sličnost s drugim osobama ne mora biti samo u fizičkim crtama lica, već i u karakternim osobinama, načinu ponasanja, izražavanja emocija; u mišljenju, govoru, djelovanju, življenju i umiranju. Takva je sličnost samo donekle urođena; većim je dijelom ona rezultat truda, samoprijegora, žrtve... sve do mučeništva i herojskoga stupnja ljubavi.

Dogadjaj koji obilježava život Crkve u tekućoj godini je proglašenje Godine Milosrđa. Godina je to u kojoj smo na poseban način pozvani: osluškivati Riječ i kontemplirati milosrđe Božje očitovano na (u, po) Kristu, Licu Milosrđa, izvoru svake radosti, mira i spokoja; proniknuti u tajnu svoga života kao hodočašća prema Kristu, Vratima Milosrđa; prema Njemu koji je ulaz u unutarstrojstvenu božansku dinamiku života. Pozvani smo također i činiti duhovna i tjelesna djela milosrđa – biti velikodušan, ići na rubove društva k siromasima, zarobljenima, slijepima (u tjelesnom i duhovnom smislu).

Zanimljivo, nekoliko mjeseci prije nego što će bulom Lice Milosrđa proglašiti godinu milosti Gospodnje (usp. Lk 4, 16-21), papa je posjetio Torino i molio se pred Torinskim platnom, nepresušnom inspiracijom kršćanske ikonografije tijekom proteklih tisućljeća i relikvijom milom srcu tolikih vjernika diljem svijeta, koji u platnu vide svojevrsnu "fotografiju" početnih trenutaka Isusova uskrsnuća. **Parafrazirajući suvremeni sleng, riječ je o "selfieju" Trojstva; Milosrdni Otac je fotograf koji "aparatom" Duha ovjekovječe Lice (i lik) netom uskrsnuloga Sina, Lice na kojem je zasinula slava Božja.** Ima li Lice s ove "fotografije", najstarije na svijetu, sličnost s licem neke "zvijezde" današnjice?

Ima. S mnogo njih. S nebrojenim mnoštvom zvijezda, mnoštvom potomaka "praoča naše vjere" (usp. Post 22,17) koje (izraženo slikovito rječnikom prirodnih znanosti) gravitiraju "centru galaksije" – Kristu, tom kontinuumu "crne i bijele rupe", koji je, uzdignut sa zemlje, sve privukao k sebi (usp. Iv 12,32). Ako pod pojmom "zvijezda" podrazumijevamo nešto mnogo više od popularnosti koju kreira suvremeni svijet masmedija, među tim istinskim "zvijezdama" ima jedna uistinu posebna zvijezda koja sja "nad hrvatskim nebom", hrvatska "zvijezda Sjevernjača". **Dogadjaj koji obilježava život Crkve u Hrvata u tekućoj godini je borba za proglašenje svetim blaženoga kardinala Alojzija Stepinca. Čovjeka na čijem se licu odražava radost, mir i spokoj Lica njegova uskrsloga Gospodina. Čovjeka koji je proveo život kontemplirajući Lice milosrđa, hodočastivši Vratima Milosrđa.** Čovjeka, svećenika, biskupa koji je gladne nahrario, žedne napojio, siromahe odjenuo, putnike primio, bolesne i utamničene pohodio, mrtve pokapao i robe otkupio; dvoumne savjetovao, neuke poučio, grešnike opomenuo, žalosne i nevoljne utješio, uvrjedu oprostio, nepravdu strpljivo podnosio, za žive i mrtve Boga molio.

Kažu da muž i žena koji se vole i dugo žive zajedno, nakon mnogo godina počnu i fizički sličiti jedni na druge. Biti sličan Licu Milosrđa. Biti svet. To je poziv, to je sudbina Zaručnice Kristove, Crkve. I svakoga od nas. No da bi na našem licu zasjao odraz Kristove (i kardinalove) radosti, spokoja i mira, odraz spoznanja slave Božje, proći nam je ovim svijetom imajući sućutno srce i živeći to milosrđe sve do mučeništva u herojskom stupnju ljubavi.

Jer ... nije sluga veći od svoga gospodara (usp. Iv 13,16).

Drugog nam puta nema.

II. Lice milosrđa i knjiga lica – 10 godina facebooka

“Facebook ima 1,2 milijardi članova, jednako kao i Katolička Crkva,

ali to je postigao samo u 10 godina”- Peter Sealey

Od trenutka kada je Sealey (član savjetodavnoga tijela te nekadašnji direktor marketinga kompanija Coca Cola i Columbia Pictures) ovo izjavio prošlo je nešto manje od dvije godine, a broj je aktivnih članova Facebooka u međuvremenu narastao iznad 1,5 milijardi (prosinac 2015.). U istom je razdoblju ova najveća i najutjecajnija virtualna/online društvena mreža proslavila 10 godina službenoga postojanja (veljača 2016.). Njezin utjecaj na suvremeno društvo i način ljudske komunikacije danas je golem. **Svojedobno je to primijetio i papa Benedikt XVI. kada je 2009. godine internet nazvao digitalnim kontinentom koji smo pozvani evangelizirati.** No čini se kako Peter Sealey nije primijetio da se među ovih 1,5 milijardi ljudi koji “žive” u velikoj “državi”

(Facebook) na “digitalnom kontinentu” (internet) nalazi pozamašan broj katolika.

Utjecaj je Facebooka na suvremeni svijet višestruk. Na ekonomskom planu, prema istraživanjima u 2014., Facebook je platforma na osnovu koje je generirano 227 milijardi dolara prihoda te godine, podržavajući u tom procesu negdje oko 4,5 milijuna radnih mjesta. Na političkom i socijalnom planu Facebook je pokretač revolucionarnih događanja (primjerice, tzv. Arapskoga proljeća). Na polju međuljudske komunikacije Facebook je izvanredno olakšao kontaktiranje rodbine, poznanika, prijatelja koje dugo nismo vidjeli i koje su životne okolnosti udaljile, ponekad i na druge krajeve svijeta. Taj je učinak David Kirkpatrick, autor knjige The Facebook effect, nazvao učinkom komunikacije “preko plota”; gotovo susjedskih odnosa među ljudima koji se nalaze na različitim krajevima globalnoga sela.

S druge strane, uz neosporiv utjecaj na zblizavanje ljudi koji bez ove virtualne komunikacije ne bi mogli ostati u kontaktu na tako relativno bogatoj razini (u usporedbi s klasičnom e-poštom ili čak i telefonskim pozivima), Facebook je donekle i unazadio ljudske odnose, kako to inače biva sa svakim ljudskim izumom. Ovo “tamno” naličje Facebooka očituje se u svojevrsnom udaljavanju ljudi koji inače, u geografskom smislu, nisu uopće međusobno osjetno udaljeni. Dapače, događa se da mladi koji žive jedni preko puta drugih, u istom kvartu, komuniciraju pretežito virtualno, putem online društvene mreže, umjesto da to čine licem u lice. Facebook sve više postaje plodno tlo za patološke strane ljudske psihe, kao što su svojevrsni virtualni egzibicionizam (namestanje drugima vlastite intime) i voajerizam (zadiranje u tuđu intimu). Istraživanja po-

kazuju da Facebook sve više stvara u ljudima negativne emocije zavisti (vlastiti život, imovina, mogućnost putovanja i razonode uspoređuje se s tuđima).

Naravno, ovdje valja naglasiti da bilo koji ljudski alat sam po sebi nije moralno dobar ili loš, već ovisi o upotrebi ili zloupotrebi ljudske slobode, pa isto vrijedi i za Facebook. U čemu je, u konačnici, tajna uspjeha Facebooka? Mark Zuckerberg, osnivač Facebooka se i sam osvrnuo na to objavom na vlastitom Facebook profilu 4. veljače, na sami dan 10. obljetnice, ustvrdivši da je glavni razlog uspjeha briga, tj. činjenica da je njemu i njegovim suradnicima bilo i još uviđek jest stalo. Stalo do ljudi. **Mnogi stručnjaci, nadalje, smatraju da se uspjeh Facebooka krije u onoj iskonskoj ljudskoj želji za komunikacijom.**

Upravo ovdje se moramo upitati: kako i koliko katolici, koji su nezanemariv dio ove Facebook države na digitalnom kontinentu interneta, sudjeluju u unaprjeđenju komunikacije i brige za čovječanstvo. Nalazimo se u Godini Milosrđa. Pozvani smo kontemplirati Lice Milosrđa, hodočastiti, susresti i proći kroz Vrata Milosrđa, pa i na digitalnom kontinentu, u digitalnoj državi, u digitalnom gradu u kojem obitavamo na našim Facebook profilima. No, što mi često radimo?

“Ogledalce, ogledalce, najljepši na svijetu tko je?” – često se i sami ponašamo kao Zla Kraljica iz bajke o Snjeguljici obraćajući se svojim modernim ogledalcima: Facebook profilima. Objavljujemo statuse često opterećeni brojem lajkova koje ćemo dobiti, jačamo svoj ego, tražimo potvrdu: je li nas se netko sjetio, ukazao nam pozornost, nježnost, milosrđe? **No koliko se uistinu trudimo da naše objave na Facebooku budu objava dje-**

la milosrđa na koja smo pozvani u ovoj godini? Koliko pokazujemo brigu o kojoj Zuckerberg govori, na specifično kršćanski izvorni način – caritas, agape? Koliko u svojim objavama slijedimo puninu Objave - Krista, savršenoga komunikatora? Ili možda u društvenoj mreži vidimo često samo sebe, svoj odraz u drugima, umjesto da vidimo Kristov odraz u drugima, pa onda i u sebi. Sveti Pismo za Krista kaže da je najljepši od sinova Adamovih (Ps 45). **To se očituje i na FACEbooku (Knjizi lica) ... među brojnim licima koja se tamo mogu naći nalazi se i Njegovo ...najpoznatije lice u povijesti čovječanstva, najučestaliji slikarski portret svih vremena.**

Danas, na virtualnim društvenim mrežama, stotine i stotine profila nosi njegovo Ime, što pokazuje koliko su ljudi željni susreta s Njim, željni njegove pozornosti, njegova milosrđa ... 2.3 milijarde ljudi na planeti to i službeno potvrđuje. I mi smo takvi: u dubini nismo Zla Kraljica nego (kako Levinas i Buber kažu) lice koje traži lice (drugoga čovjeka, ne vlastito), osoba, persona koja je stvorena na sliku Lica Milosrđa. Kad uočimo tu svoju sličnost s Njime, prepoznat ćemo čiji odraz uistinu tražimo – Njegov odraz. Tada će nam se Facebook iz ogledala pretvoriti uistinu u Knjigu lica i mjesto istinskoga susreta: u drugima ćemo tražiti i vidjeti Lice, Njegov odraz, otvorit će nam se oči i shvatit ćemo koliko je svatko od nas prelijep, prekrasan u svojoj sličnosti Njemu i u svojoj jedinstvenoj neponovljivosti.

Kristolikost je istinsko mjerilo ljepote. Društvene mreže tada postaju ishodište susreta u najvećoj i najpotpunijoj društvenoj mreži: mreži djece Božje, sinova u Sinu, u klici onoga što zovemo communio sanctorum – u Crkvi. U tu Crkvu su, jer je

katolička, tj. univerzalna, pozvani svi, svih 7.4 milijardi ljudi na Zemlji, sa svih kontinenata, uključujući i onaj digitalni. Pa ako i svih 7.4 milijardi ljudi jednom postane i članovima Facebooka, taj Facebook opet neće, kako Sealey to danas smatra, imati broj članova jednak broju članova Crkve, jer communio sanctorum uključuje ne samo ovu Crkvu na zemaljskom putu, već i onu nebesku. Crkva, koja vođena riječju Božjom slavi Kristova otajstva za spas

svijeta, u konačnici je mladica ultimativne društvene mreže u koju uviru sve druge društvene mreže, pa i Facebook; mjesto susreta na euharistijskom slavlju gdje se očituje savršena briga (misericordia) i savršena komunikacija (euharistijsko sebedarje), ne više virtualno nego realno: licem u lice i licem u Lice.

Kraljevstvo nebesko je već tu, među nama – zar ne opažate?

Studenti o studentima teologije

Marko Vrkić

Vjerujem kako svatko od studenata našega fakulteta ima odgovor na pitanje kako ostali studenti u Splitu i državi gledaju na nas, studente teologije. Odgovori bi vjerojatno bili različiti; u nekim slučajevima, gotovo sigurno, posve suprotni. U to sam se uvjерio i pripremajući ovo istraživanje u kojem sam deset studenata pitao za mišljenje o onima koji studiraju teologiju. Svi bi se njihovi odgovori mogli svesti na par naglasaka, pozitivnih i negativnih, koji se iz tih odgovora daju iščitati. Pozitivni bi svakako bili da studenti teologije imaju utjecajnu ulogu u suvremenome društvu (možda veću nego ikada prije): oni odišu vredrinom i radošću, pozitivne su osobe, mogu na najbolji način prenijeti Božju poruku svojim vršnjacima... Negativni bi naglasci bili: povremena zatvorenost studenata teologije, pasivnost u društvu, nedostatak prakse u svojem fakultetskom obrazovanju... No, da ne duljim, pročitajte izjave onih koji su pitani za mišljenje o nama, studentima teološkoga fakulteta.

Vito Pauletić, University of Worcester, novinarstvo, Velika Britanija, I. godina:

Studenti su teologije po mojoj mišljenju od iznimne važnosti za suvremeni socio-kulturološki svijet. Duhovnost i nematerijalni svijet dio su naše realnosti i jednako je, ako ne i više važno, imati mlade ljude koji studiraju znanost o Bogu. Baš kao što studenti filozofije kreiraju velike izmjene naše kulture, tako i studenti teologije oblikuju i prosvjetljuju (često zatucan) narod. Kod studenata teologije najviše mi se sviđa što se ne fokusiraju samo na pojedinu religiju poput kršćanstva, već odaju poštovanje Božjoj naravi u svim religijama. Možda bi mi studenti teologije bili još draži kada bi na fakultetu studirali još više o (osobnom) odnosu s Bogom, no vjerojatno su to ostavili njima na individualni izbor.

Ivan Voloder, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Splitu, IV. godina: Studente teologije promatram kao osobe koje su posebno zainteresirane za biblijsko područje te žele detaljnije proučiti povijest i sadašnjost Biblije i kršćanstva. Kod njih mi se sviđa njihova odluka da studiraju na fakultetu koji nije jedan od popularnijih izbora većini mlađih, već su rijetki koji se odluče

to studirati. Njihova je uloga prilično bitna jer oni za današnje mlade predstavljaju posebne osobe koje "bolje razumiju" Bibliju i biblijske nauke, a isto tako nisu svećenici nego obični studenti. Mislim da bi studenti teologije trebali jako dobro "prostudirati" biblijska učenja i prenositi ih na ostatak društva, pogotovo na današnje mlade, kroz svoje riječi i djela. Posebno bi trebali biti obučeni na području usmeno-ga dijaloga s osobama ili grupama ljudi kako bi mogli što temeljitije i uvjerljivije predavati svoje nauke i usmjeravati ostale ljude na pravi put.

Danijela Vukasović, Predškolski studij Sveučilišta u Zadru, trenutno IV. godina edukacije i rehabilitacije "Univerzitet Hercegovina": Na studente teologije gledam kao i na sve ostale studente: mladi ljudi koji su u pronalasku svojega životnog poziva. Mislim da bi studentima teologije "jača" strana trebali biti empatija i razumijevanje emocija drugih ljudi kako bi im na što lakši način pričali o Bogu, vjerskim dogmama i vjerovanjima. Mislim da bi svи studenti u RH trebali imati više prakse uz teoriju, pa tako i teolozi.

Tonći Žilić, VIA University College, Horsens Danska, I. godina ICT engineering: Studenti su teologije po mojemu mišljenju kao i svи drugi studenti: ljudi

koji uče ono što ih zanima i u čemu se pronalaze. Njihova uloga u današnjem društvu trebala bi biti razumjeti druge te im pomoći s pitanjima o Bogu, vjeri... Mislim da je njihova najvažnija uloga pokazati kako teme o Bogu i vjeri nisu toliko "apstraktne" i nedostizne za današnjega čovjeka te pokušati te teme na što bolji način približiti drugima. Najviše bi trebali biti obučeni na području rada s ljudima i mislim da je po tome pitanju praksa najbitniji dio.

Karmen Pupić-Vurilj, Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu, III. godina: Studenti teologije posebni su po tome što se od njih očekuje više u smislu ljubaznosti, pristojnosti i empatije jer je njihov poziv prenošenje Božje riječi i nauka. I, zaista, kod većine studenata teologije može se osjetiti dobrota, pozitivnost, mirnoća i ugodnost, no ima i onih koji ne čine razliku od ostalih. Međutim, uvezvi u obzir to koliko sam ih ja upoznala, takvi su u manjini.

Ružica Šamanović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, V. godina: Studente teologije (ne) doživljavam kao i ostale studente po Splitu. Ne ističu se pretjerano u društvu, što je svakako i plus, i minus: plus zbog izbjegavanja negativnih utjecaja, a minus upravo zbog spomenuto-

ga plusa jer se s negativnim utjecajima treba susresti i boriti. Ni na jednomete fakultetu nije moguće ospasobiti osobu za život, pa čak ni za određeno područje – životna je škola najbolja – tako da bih izoliranost studenata teologije navela kao jedini problem. Ponekad i nedostatak humora, ali to je individualno. Ljudi bi ih sračnije prihvaćali kada bi svi stavili osmijeh na lice; svijet je ionako dovoljno strog.

Silvestar Kamber, FESB, III. godina: Sa studentima teologije imam samo pozitivna iskustva, što je i očekivano s obzirom na to što studiraju. Svaka je osoba posebna na svoj način, pa tako i teolozi: svatko ima svoj način pristupa okolini; neki su više okrenuti duhovnoj strani, dok neki kombiniraju duhovnu stranu sa svjetovnom (nazovimo je tako) i svatko to balansira na svoj način te tako privlači ljude oko sebe. Većina teologa koje poznajem bili su bogoslovi prema kojima su ljudi dosta skeptični i o kojima stvaraju slike prije nego što ih upoznaju. Ja pak poznajem više njih i nisam upoznao bolje osobe te mislim da su veliki pokretači mladih ljudi na duhovnome putu. Doživio sam da jedan mlađi bogoslov može činiti promjenu za mlađe u župama jer mi mlađi vidimo da su nam jako slični te da imaju iste probleme i interes, a mogu nam pokazati koliko je Bog važan u našim životima. Što se tiče obučavanja, najbitnije je da razumiju psi-

hu osobe kojoj se obraćaju i da prilagode teologiju toj skupini jer Božja riječ, ako se prikaže na pravi način, ljudska srca može puno pogoditi. Mislim da je njihov poziv težak. Nije lako postići sve to, ali ja imam vjere u njih kao što je oni imaju u nas.

Dino Tomic, Kineziološki fakultet Sveučilišta u Splitu, I. godina:

Za studente teologije (bogoslove) mogu reći samo jedno, a to je da nikako ne podržavam to što moraju biti i živjeti u načelima samo jednoga... Poznajem par studenata s teološkoga fakulteta i momci nemaju slobodnoga vremena kako bi se bavili zdramom životom ili nečim drugim za čim su prije, dok su bili mlađi, žudjeli. Po meni bi im trebalo ponuditi više slobode jer ponекad imam dojam da im se na ovaj način nešto nameće. Kada bi imali tu slobodu i kada bi u toj slobodi i dalje osjećali poziv biti Božjim slugama, onda bih to poštivao. Ovako imam osjećaj da je to sve u neku ruku nametnuto upravo zbog navedenoga razloga. Momci koje poznajem jedni su od najboljih ljudi koje znam: uvijek veseli i puni, reklo bi se, života; puni energije koju nemaju gdje iskoristiti nego u knjigama. *“Čovjek se može obratiti k dobru samo u slobodi.”* – Gaudium et Spes

Josip Volarević, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Splitu, I. godina: Život me blagoslovio da imam mnogo prijatelja s teologije. Generalno, na teologe gledam kao na mlađe ljudе pune duha i energije. Nadahnuti su kršćanskim vrijednostima te tako često spremni pomoći i okrenuti mnoge stvari na veselje. Mislim da je njihova uloga u društvu odmah ispod posvećenih osoba i smatram da u sadašnjici imaju veću moć evangelizacije od svećenika. Danas mnogi mlađi razmišljaju: “Što će meni reći onaj

pop? Čovjek s oltara prodaje maglu...” Svećenici na neke jednostavno ne mogu utjecati. Tu “upadaju” mladi katolici (teolozi). Mladi u njima trebaju vidjeti dobar primjer vršnjaka i onda se imaju za kime povesti (uzmimo primjer Hrvatskoga nadzemlja – mladi za mlade). Neki mladi jednostavno traže uzore u svojim vršnjacima. Rečeno je u Svetome pismu, a ja ču taj citat posvetiti studentima teologije: “Vi ste svjetlo svijeta i sol zemlje.” Teolozi bi trebali biti kao jedna svojevrsna legija, mlada snaga Crkve, koja će pokazati svijetu da Crkva i sveta misa nisu samo za bake od 80 godina što mole krunicu za vrijeme propovijedi.

Marko Pranić, Eastman School of Music Rochester, New York, USA, III. godina: Studirati teologiju danas je izazov. Suočen s društvenim promjenama – sekularizacijom; izvrтанjem moralnih vrijednosti; marginalizacijom svega što ima veze s Bogom, Crkvom i religijom – student teologije doveden je u nezavidan položaj. Studirati teologiju, biti student, istraživati, kritički promišljati, kontemplirati, shvatiti i prihvati, a istovremeno biti dio kulture i vremena koje se rapidno

mijenja, zahtijeva od studenta prvenstveno vjeru, duboko osobno uvjerenje i odbir, molitvu, ponizno srce te otvoren um sposoban čuti drukčije mišljenje i na nj odgovoriti. Bez toga – čemu studirati teologiju? Danas nam ne treba samo “teolog po obrazovanju” zatvoren u svoj mali svijet – treba nam teolog koji je svjedok. Svjedok za Krista i Crkvu. Svjedok za Ljubav. Ono što me se uvijek dojmi kod studenata teologije jest tiha prisutnost u društvu: uvijek oprezni, ponekad nesigurni i u neizvjesnosti, ali prisutni i svjedoče lijepom riječju i dobrim djelom. Par osobina koje mogu pridonijeti svemu navedenom: osmijeh, zdrav smisao za humor i samopouzdanje. Hrabro naprijed.

Krvna slika religioznosti danas

Toni Kulić

Religioznost se rađa ondje gdje se čovjeku stvarnost objavljuje kao otajstvo. Životno iskustvo tjera čovjeka da se pita o smislu, o pratemelju svega, o životu i smrti. Tajnovitost koju sadrže ta velika i važna pitanja uvijek je bila poticaj na traženje nečega iznad ili ispod – ovisno o perspektivi – čisto iskustvene stvarnosti. Ta religiozna potraga nije završila ni danas niti će ikada završiti.

Suvremeni čovjek gubi humanu dimenziju i nastoji razmišljati strogo tehnički. Međutim, ne može izbrisati svoje duboke čežnje. Može ih, u najboljem slučaju, potisnuti. Unatoč udaljavanju od tradicionalnih religioznih formi, tragovi religioznoga ponašanja vidljivi su i kod ljudi radikalno sekularizirane egzistencije. Industrijsko društvo vrednuje rad kao te-

meljnu kategoriju ljudske egzistencije. **Sve je podređeno radu i potrošnji** – hranjenje, spavanje, zabava – i svi ljudski činovi imaju zadaću povećanja produktivnosti. Tržište je božanstvo pred kojim se prinose žrtve. Ipak, **i homo faber poznaje posebna mjesta i posebna vremena, kada iska-**

če iz svakidašnjice i kuša nešto novo, mакар odbacivao religijsko pojmovlje. Pejzaž, mjesto prvoga poljupca, rodna kuća, sve to ima neku posebnu vrijednost u nepreglednoj običnosti svemira. Na tragu onoga što u svojim djelima zastupa Mircea Eliade, filozof i povjesničar religija rumunjskoga podrijetla, taj tip ponašanja možemo nazvati "**kriptoreligioznim**".

Suvremena kultura, obilježena pluralizmom, stalno iznalazi nove načine da reaktualizira religijske ideje. One su prisutne gotovo u svim porama suvremenoga čovjeka, što je i razumljivo, jer se čovjek ne može tek tako odreći svoje povijesti, a ljudi staroga vijeka, bez kojih danas ne bi bilo ljudske vrste, uglavnom su bili religiozni. Sigurno bi se našao koji pojedinac ili skupina ljudi koji su smatrali sebe nereligioznima. Ipak, na razini općega mnijenja, postojalo je uvjerenje da postoji neka apsolutna stvarnost, apsolutno različita od vidljivoga svijeta i ap-

solutno nadmoćna nad njim. To je ostavilo traga. U folkloru europskih naroda još su i danas prepoznatljivi ostaci takvoga mentaliteta. Razumijevanje današnjega svijeta nemoguće je bez uvažavanja povijesti čovjekove religioznosti. Današnji nereligiozni čovjek definira sebe, kako se to kaže, kroz nadilaženje religioznoga pogleda na svijet. Dakle, ne može se odreći svojih predaka. **Sačuvaо je tragove religioznoga ponašanja**, ali lišene izvornoga kulnog i institucionalnog konteksta.

Nećemo se zaustaviti na teoretiziranju. Stavimo pod povećalo neke fenomene iz svijeta u kojem živimo. Počnimo od godišnjih izložbi automobila kao što su međunarodni sajmovi auto-

mobilja u Ženevi ili Frankfurtu. Na takvim manifestacijama pozorni promatrač nailazi na gotovo **religijsko ophođenje prema automobilima** i svemu što se tiče automobilijske industrije. Boje, svjetla, glazba, obožavatelji, svećenice (manekenke), preobilje, raskoš, gomila ljudi – prisutni su svi elementi "kulta svetih kola". Sveta kola prisutna su u obredima indijskih naroda kao simbol božanstva. Samo bogovi imaju tu privilegiju da se voze na kolima. Ophođenje prema automobilima u suvremenom svijetu skriva i otkriva nešto od arhaične religioznosti, još uvjek prisutne u današnjoj, tehničkoj civilizaciji. Automobili su više od sredstava za transport. Vlasnici grade poseban odnos sa svojim automobilom. To je pomalo neobično jer odnos može postojati samo među osobama. Intimno, osobno vezanje uz stvar koja je samo jedna od stavki na popisu imovine pokazatelj je nečega. Čega? Dajmo mašti na volju. Još bolje – razumu. Nadalje,

iščekivanje novoga modela istovjetno je iščekivanju novoga oblika spasenja. Novi se model objavljuje na velikim predstavama, uz mnogo pompe i popratnih sadržaja. Svetlosnim, zvučnim i drugim efektima stvara se ozračje epifanije, objave svetoga. Čemu sve to? U cijeloj priči vjerojatno je presudan ekonomski čimbenik. Kao i u slučaju kinematografije i popularnoga spisateljstva, iskorištavanje arhetipskih motiva u službi je zarade. Majstori marketinga koriste ono što je svakom čovjeku zanimljivo i blisko kako bi iz njega izvukli novac. Tako i religijski i mitološki elementi, nosivi stupovi svake kulture, postaju sluge gospodara svijeta – preuzvišenoga gospodina Profita.

Čitanje romana, posebno onih s fantastičnim elementima, dobrom dijelom zamjenjuje slušanje mitova u davnim vremenima. Čitatelj iskače iz svojega vremena i uranja u čarobno, metapovijesno vrijeme. U književnosti je prisutna pobuna protiv povijesnoga vremena, vremena koje ubija. U tom smislu, **moderni čovjek ne odriče se mitološkoga ponašanja** jer čezne za izgubljenim blaženstvom i očekuje obnovu izvorne ljepote postojanja. Zanimljiva je

i iznimna popularnost superheroja. Svi su čuli za *Supermana*, *Batmana*, *Spidermana*. Zašto? Jer junaci oživljavaju vjekovni san čovjeka da će jednoga dana iz njegove siromašne vanjštine izroniti pravi heroj, spasitelj - zbog toga herojske priče toliko privlače široku publiku. Čitatelje stripova i gledatelje filmova nisu privukli samo akcijska strukturiranost fabule i raskošna mišićava tjelesa junaka. Nešto dublje je posrijedi. Ti likovi utjelovljuju kvalitete čiji su nositelji nekada bili mitski heroji. Sve što je čovjek želio biti i kakav je želio biti utkao je u herojske pojedince. Čovjek oduvijek želi nadrasti sebe.

Glavnu misao treba sada sažeti u dvije pametne rečenice. To je najteže. Dvije često postanu dvadeset dvije, a pameti se zagubi svaki trag. Svaki pisac, ili onaj tko to želi postati, treba slijediti jednostavno pravilo – izbaciti svaku rečenicu koja opterećuje tekst, tj. zadržati sve ono i samo ono što tekst čini tečnim i razumljivim. Na tom tragu pokušajmo zaključiti: Čovjek 21. stoljeća ima za pretke vrlo religiozne ljudi. Ma što činio ili mislio, njihov je batinik.

Razgovor s profesorom dr. sc. Nikolom Bižacom

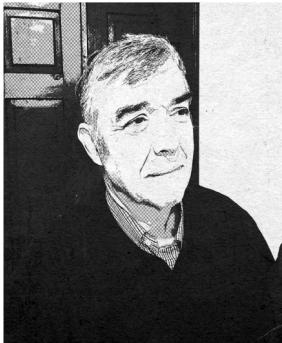
Darko Rapić i Marko Vrkić

1. Možete li nam barem nešto reći o svojem gledanju na svećenički poziv?

Nije baš lako pa niti ugodno govoriti drugima o vlastitoj biografiji. Uostalom, riječ je o veoma osobnim doživljajima, promišljanjima i odlukama koji najčešće nisu za javnu uporabu. Ipak, ne ulazeći u odveć osobne pojedinosti procesa oblikovanja moje odluke za svećenički poziv, držim da mogu sročiti na tu temu par misli povezanih sa svojim duhovnim i teološkim iskustvom kao i s iskustvom druženja s biografijama drugih ljudi.

Nije na odmet početi s tvrdnjom da sam cijelog života bio i ostao uvjeren kako je svatko od nas vjernika, a u konačnici i nevjernika, pozvan zauzeto surađivati s Bogom Isusa Krista na izgradnji njegova Kraljevstva. To je ono najvažnije u našim životima! To je cilj cjelokupnoga stvaralačkog Božjeg plana!

Uz to, valja reći da Bog za svakoga čovjeka ima na raspolaganju više mogućih životnih putova na kojima, sukladno s našim sposobnostima i životnim situacijama, možemo – odgovarajući na Božje poticaje/ pozive – graditi Kraljevstvo. Božja stvaralačka mašta neograničeno je izdašna u pronaalaženju putova, načina i oblika kako motivirati čovjeka da prihvati njegove milosne poticaje i tako ostvari u svojem životu i u životima drugih što više trenutaka dobrote

i ljepote, što više kristovskih vrijednosti. Zašto se u određenome trenutku odlučujemo baš za jedan od tih mogućih putova, to nam sa zadnjom sigurnošću najvjerojatnije nije dano znati. Možda nismo daleko od istine ako odluku za jedan od mogućih životnih putova opišemo kao plod iskustva susreta s Božjim aga-

pičnim pozivom na izgradnju Kraljevstva u određenome periodu života odnosno u određenoj životnoj situaciji koju određuju susreti s pojedinim (za određenoga čovjeka) značajnim ljudima, potom vlastiti duhovni i intelektualni interesi, vlastita psihološka situacija, geografija, politička situacija, duhovna klima (ne samo u vlastitoj obitelji već i šire) itd. Plod je tih susreta odluka za jedan od mogućih putova koje u svjetlu Božjega nadahnuća uspijevamo prepoznati kao put na kojemu sa zadovoljstvom i predanom zauzetošću želimo aktivirati svoje sposobnosti na izgradnji Kraljevstva.

Izbor životnoga puta u određenoj biografskoj situaciji ne znači da čovjek ne bi mogao biti isto tako snažno prožet Božjom agapičnom nazočnošću i na nekim drugim životnim putovima izgradnje Kraljevstva. Jer, da se nije dogodio taj izbor, Božja stvaralačko-spasenjska ljubav – koja je trajno djelatno nazočna u povijesti svijeta i našim osobnim "malim" povijestima – bila bi u životu toga čovjeka aktivirala neku drugu motivacijsku shemu kako bi se dogodio

izbor jednoga drugog životnog puta, tom čovjeku i njegovim psihološkim kvalitetama isto tako primjereno. Naime, Božja djelatna nazočnost u našim životima aktivira razne pozivne sheme ovisno o tipu egzistencijalne propusnosti ili nepropusnosti biografiskih situacija za suradnju s Bogom u danim životnim i psihološkim uvjetima. Mislim da je Božjoj providnosnoj ljubavi na koncu najvažnije da određenoga čovjeka kad-tad u njegovu životu ipak uspije privoljeti na put što radikalnije suradnje u izgradnji Kraljevstva.

Kada je riječ o meni, gledajući svoj život u retrospektivi, vidim da sam nedvojbeno mogao i na više drugih životnih putova ostvariti svoju skromnu asimetričnu suradnju s milošću u izgradnji Božjega Kraljevstva. Istovremeno, smatram da je svećenički poziv za koji sam se davno u svojoj mladosti odlučio bio zaista izbor jednoga od mogućih putova koje je Bog za mene imao na umu. U prвome redu, to osjećam jer me na izabranome životnom putu – uza sve poteškoće, uza sve trenutke naglašene rutine, uz povremeni zamor, uz uobičajene slabosti, uz periode duhovnih suhoća, uza sva još uvijek neodgovorena pitanja itd. – ipak nikada nije ostavilo temeljno unutarnje zadovoljstvo koje proizlazi iz uvjerenja da moje djelovanje zaista predstavlja skroman doprinos na putu ostvarenju *Kristove plerome* odnosno Božjega konačnog nauma s nama ljudima (a možda i s nekim drugim razumnim stanovašnicima ovoga kozmosa?!?) u preobraženome svemiru.

2. Kako biste u kratkim crtama saželi smisao svojega profesorskog djelovanja na našemu fakultetu?

Svoje dugogodišnje djelovanje na KBF-u Sveučilišta u Splitu doživljavao

sam u prвome redu kao svoj udio u zajedničkome trudu crkvene zajednice oko izgradnje Kraljevstva u Crkvi i izvan nje. Uostalom, filozofsko-teološka i duhovna formacija, koju teološki fakultet po definiciji više ili manje uspješno pruža, ide upravo za tim da mlade ljude – bili oni laički teolozi ili svećenički kandidati – ospособi da postanu teolozi Kraljevstva, da postanu oni koji će znati i htjeti intelektualno zauzeto prepoznavati i obrazlagati zahtjevne vrijednosti Kraljevstva te ih egzistencijalno zauzeto promicati u crkvenoj i društvenoj zajednici. To temeljno poslanje Fakulteta motiviralo je oduvijek moje djelovanje kroz prošla desetljeća. Budući da izgradnja Kraljevstva uvijek mora voditi računa o konkretnoj društveno-kulturnoj situaciji, i moj je teološki rad nastojao osluškivati duhovne vibracije, promjene u kulturi, mentalitetu, vrijednosnoj slici svijeta, ekonomiji i politici hrvatskoga društva, ali i šire, te sam nastojao studentima posredovati takvu hermeneutiku vrijednosti evanđeoske poruke o Kraljevstvu koja bi bila što primjerena današnjemu kulturnom senzibilitetu i religioznim traganjima.

Polazio sam uvijek od činjenice da katoličke dogme nije dovoljno samo ponavljati. Da bi vjernici u njima danas prepoznali jedan bogomdani iskaz koji tumači i nadahnjuje njihov svakodnevni vjerski život, te vjerske istine valja, u prвome redu, prereti u jezik današnje kulture. Potom valja, u suočenju s dosad nepoznatim novim problematskim situacijama, produbiti shvaćanje tradicijom predanih vjerskih istina – ići dalje u shvaćanju.

To su bile neke od mojih trajnih, temeljnih znanstveno-nastavnih preokupacija kroz cijelokupno moje djelovanje pri ovoj ustanovi. Pritom sam, više ili manje, slijedio izričito teologiju II. vatikanskog

sabora. Prvih 10-ak godina mojega djelovanja valjalo je teologiju kontekstualizirati u jedno neslobodno, vjernicima skroz neprijateljski nastrojeno komunističko društvo kako bi se što djelotvornije aktivirao oslobođajući potencijal poruke o Kraljevstvu kao središtu Isusova događaja. U samostalnoj Hrvatskoj nastojaо sam u svojim predavanjima uvažavati neizbjježive sudbinske izazove koji dolaze od znanošću, konzumerizmom, svjetonazorskim i religijskim pluralizmom prožetoga i globalno umreženoga aktualnog društva. Jer, u ovome civilizacijskom trenutku nikako se ne može teološki uvjerljivo promišljati svu životnu važnost poruke o Kraljevstvu ako se ozbiljno ne uvaže rečeni izazovi i ako se ne pokuša iskustveno-teološki govor prvih generacija kršćana pretočiti u cjelinu onoga što tvori način razmišljanja, osjećanja, radovanja, strahovanja, nadanja, umiranja te žalovanja današnjih ljudi. Koliko sam pak uspio kod studenata probuditi stvarni interes za hermeneutičko stapanje horizonta vjernika prošlih generacija i vjernika koji se trude živjeti vjeru na obzoru današnjeg svijeta – to mi je zaista teško reći. U svakome slučaju, vjerujem da je ponešto od tih mojih preokupacija moguće pronaći i u mojim publikacijama.

3. Kako komentirate porast muslimana u svijetu i posebno situaciju s ISIL-om?

Evo, konačno, jednoga pitanja koje je samo donekle u blizini s mojim trajnim interesom za religije, i to pod vidom teologije religija koja, kao što znate, propituju moguću ulogu nekršćanskih religija unutar povijesti spasenja. Što se pak tiče pitanja glede broja muslimana u svijetu, čini se da tu i nema nekih većih nedoumica. Porast muslimana u svijetu danas je najvećim dijelom plod demografskoga ra-

sta u većinski islamskim društvima Afrike i Azije. Naime, većina muslimana živi u zemljama u kojima prevladava tradicionalno poimanje braka i obitelji kakvo je, uostalom, postojalo u zapadnome svijetu sve donedavno. U tim, često (iako ne uviјek) siromašnim zemljama, obitelj je dio jedne veće, proširene rodbinske cjeline u kojoj su djeca doživljena i smatrana bogatstvom te jamcem ekonomске sigurnosti, a time i budućnosti, pa i preduvjetom veće društvene težine. Tamošnje je poimanje obitelji daleko od aktualnoga shvaćanja idealne obitelji na Zapadu. Znamo vrlo dobro da je na Zapadu obitelj shvaćena, a sve više i življena, kao samostojna i jednakopravna zajednica muža i žene koja i bez kakva značajnijeg utjecaja šire obitelji slobodno odlučuje o broju djece. Taj broj djece ne bi smio nikada ugroziti materijalnu i psihološku kvalitetu života bračnih drugova. Kvaliteta života pritom je shvaćena sukladno sa sustavno promicanim standardima utemeljenima na individualistički shvaćenim ljudskim pravima i maloj obitelji. Naprotiv, većinski tradicionalni islam promiće nesumnjivo demografski rast. Usput bih spomenuo, kao potvrdu ilustraciju rečenoga, da se također zamjetan broj manjinskih muslimana u zapadnim društvima – ovisno o stupnju asimiliranja zapadnomu poimanju obitelji – više ne odlučuje za velik broj djece!

Što se pak tiče doprinosa islamskoga misionarskog djelovanja ukupnomu porastu broja muslimana, mislim da je taj doprinos trenutačno puno skromniji za razliku od prošlih stoljeća nego li je to demografski rast. Islam se u prošlosti najčešće širio na krilima muslimanskih osvajanja zemalja u kojima su prije religijsku većinu sačinjavali kršćani, hindusi, budisti, sljedbenici Zaratustre ili neke druge azijske i

afričke religije. Nad osvojenim narodima islamski su osvajači primjenjivali – ovisno o kulturnoj, religijskoj i političkoj situaciji – kombinaciju različitih oblika prisile koja je dovodila, prije ili kasnije, do napuštanja zatećene religije od strane većine pučanstva i preuzimanja islama kao državne religije koja je svakako honorirala prelaskе na islam. Radilo se o različitim, više ili manje izričitim oblicima prisile koji su išli od gole prisile (rjeđe) preko sustavno provođene diskriminacije nemuslimana zacementirane islamskim zakonom, a koji su tako bili građani drugoga reda, lišeni čitava niza svojih osnovnih prava te pritisnuti golemlim poreznim opterećenjima. Nemuslimani su imali status tzv. „štićenika“, ali su bili izloženi različitim oblicima misionarskoga navještaja islamske religije.

Danas je pak nešto značajnije širenje islama – polućeno misijskim djelovanjima – nazočno posebno u Africi, manje u Aziji te ponešto u Sjedinjenim Američkim Državama, i to uglavnom među crnačkim stanovništvom. U Europi, koja je trenutno pod dosta snažnim pritiskom islamskoga useljavanja, prelasci s kršćanstva ili neke druge religije na islam zasad su još uvijek dosta malobrojni fenomeni (npr. u Njemačkoj godišnje prijeđe na islam otprije 1 000 ljudi), vezani nerijetko uz međureligijske brakove. Koliko god pojedini aktualni islamski mislioci smatraju da je islam svojom duhovnom ponudom u stanju značajno promijeniti religijsku budućnost Europe, koja se u različitim zemljama donekle odmakla od crkvenoga kršćanstva ili čak od izričite religijske pripadnosti, mislim da će islamska vizija stvarnosti za golemu većinu ljudi na Zapadu ostati u više svojih odrednica izvor mnogih nedoumica, pitanja, a ponekad i strahova sve dok izričito ne prihvati temeljne pozitiv-

ne stećevine modernoga svijeta. Pritom spomenimo samo poneke od tih momenata, problematičnih za mnoge ljude na Zapadu, koji u današnjemu kontekstu svima dobro poznatih fundamentalističkih i terorističkih gibanja u islamskom svijetu itekako traže uvjerljive odgovore od strane islamskoga svijeta. Tu mislimo, između ostalog, u prvome redu na doktrinalnu i etičku normativnost doslovno shvaćenoga teksta kuranske objave bez ikakve značajnije primjene povjesno-kritičke metode, ali i na beduinsko-patrijarhalno shvaćanje primata muškaraca nad ženama. Tu su zatim: normativna prevlast vjerskoga zakona nad sferom državne politike, ekonomije i obitelji; još uvjek u određenome broju većinski muslimanskih država prisutno te vjerskim i državnim zakonom podržavano prakticiranje nejednakosti muslimana i njihovih religijski drugačijih sugrađana; mnoga interpretacijska kolebanja i neusuglašenosti kada je riječ o tumačenju odnosa islama i nasilja odnosno tzv. „svetoga rata“ itd. Sve dok islam ne izide iz te u mnogočemu starozavjetno-srednjovjekovne paradigme, teško je očekivati da islam kao misijska religija može u dogledno vrijeme razviti jednu značajniju misionarsku djelatnost među ljudima na Zapadu, a posebno u Europi, u kojoj su naslijeđene spone s kršćanskim crkvama ne maloga broja ljudi oslabjeli ili čak ishlapjeli.

Hoće li se narednih desetljeća dogoditi neka vrsta inkultuiranoga europskog islama koji će biti plod kreativnoga suočenja s modernom zapadnom kulturom, pluralnim društvom i sekularnom državom, kao što se to s Katoličkom crkvom dogodilo na II. vatikanskom saboru? Neki misle da je to moguće.

Pitate me za ISIL. Genocidni teroristi Kalifata misle da bi rečena europska me-

tamorfoza islama zapravo bila izdajstvo vječnoga, nepatvorenog, izvornog islama. Pokušati objasniti vam nastanak ISIL-a zahtijevalo bi zaista puno prostora jer su na to utjecali mnogostruki politički, geopolitički, ekonomski i religijski interesi. No, kada je riječ o religijskoj pozadini ove terorističke paradržave, dovoljno je ukazati na to da politička teologija Kalifata nije isključivo poludjeli proizvod političkoga inženjeringu različitih globalnih i regionalnih velesila, o čemu je već zaista puno napisano. Naime, nastanak i funkcioniранje Kalifata nadahnuti su i određenim doktrinalnim postavkama i nekim od tradicijskih obrazaca ponašanja prisutnim u islamu koji, kao što već spomenusmo, vape za primjenom novih metoda pa i redefiniranjem ili čak napuštanjem. Jer, bez prihvaćanja rezultata toga zasad u islamskom svijetu osporavanoga interpretacijskog procesa, neće baš biti lako islamskim vjernicima ostvariti jedan iskren i kreativan dijalohski suživot s pripadnicima drugih religijskih tradicija u pluralnim, sekularnim i demokratskim državama zapadnoga svijeta, tim više kada znamo da funkcioniranje tih društava pretpostavlja kao strukturalni preduvjet svojega postojanja trajan dijalog svih pred zakonom ravnopravnih svjetonazorskih i kulturnih sastavnica. Uostalom, neuspjela ili, bolje, fragmentarna integracija muslimana u zapadnim društvima svjedoči o tome!

Postavlja se pitanje kršćanskoga nastojanja oko dijaloga s muslimanima. Što se toga tiče, vjerujem da strpljivo, ljubavljivo nošeno i dobro informirano nastojanje nas kršćana oko dijaloga s vjernicima islama u prvome redu u našim europskim društvinama može osokoliti i podržavati sva ona često veoma osporavana i otežana, još uvijek ograničena teološka traganja u velikome

islamskom svijetu, koja idu za tim da dokinu što više spornih tradicijskih traganja, a koja pothranjuju fundamentalističke i terorističke fenomene čije su žrtve muslimani, ali isto tako i mnoga naša kršćanska braća i sestre u većinskim islamskim zemljama.

4. Za kraj, što biste osobito savjetovali studentima teologije?

Umjesto izraza *savjetovati* iz vašega pitanja više bih volio staviti izraz *poželjeti*. Dakle, poželio bih svima – bili oni svećenički kandidati ili kandidati za laičke teologe – da zavole teologiju, da u sebi razviju toliko potreban i veoma često toliko odsutan “teološki eros” prema svojemu studiju te da svoj studij shvate ne samo kao način na koji će zarađivati za kruh već i kao pripravu za svoje teološko i duhovno poslanje u izgradnji Kraljevstva u crkvenoj zajednici, ali i na prostorima izvan Crkve. Pritom na poseban način pred očima imam buduće laike teologe. Osim uobičajenoga katehetsko-pedagoškog angažmana u školama bilo bi veoma poželjno da se u našim biskupijama u glavama odgovornih dogode mentalne promjene (jer teološki preduvjeti za to već postoje) koje bi omogućile da se laicima teolozima – ama baš svugdje gdje je to teološki odavno već omogućeno – povjere različita pastoralna, savjetodavna pa i administrativna zaduženja, kako na razini središnjih biskupijskih tijela tako i na razini župnoga pastoralnog. Iako je svoju akademsku formaciju u prošlim 25 godina veliki broj laika teologa uspješno priveo kraju, njih u značajnome broju u hrvatskim medijima skoro i nema. Probiti se na medijskoj sceni zaista nije lako. To traži, uz puno dobre volje, i kulturološku kompetenciju, energiju, malo komunikacijske nadarenosti te snalažljivost. No, u ovoj

našoj u velikoj mjeri upravo kroz medije idejno i vrijednosno oblikovanoj epohi bez bitno snažnije prisutnosti filozofski i teološki formiranih kršćanskih laika u televizijskim, internetskim i novinskim uredništvima i emisijama kršćanska iskustva i vrijednosti klize nužno prema rubu društva i prema sve većoj beznačajnosti te su u opasnosti da postanu dio zanemarive subkulture. To isto vrijedi i za prisutnost laika teologa u politici na svim razinama. Osim već spomenutoga nužnog angažmana teologa laika u trajnome dijaloškom procesu na razini civilnoga društva, što veći broj teološki kompetentnih laika, zajedno s drugim kršćanima, trebao bi se angažirati u političkome životu zemlje: tamo gdje se donose zakoni, gdje se osluškuju vrijednosne silnice jednoga društva te gdje ih se pretače u zakonsku regulativu. Bez uistinu autentičnih i angažiranih kršćana u politici opasnost je zaista velika da

uskoro politika kao služenje općemu dobru postane zatočenicom jedne materijalističko-agnostičke, tehnološke slike života, utemeljene isključivo na instrumentalnome, pragmatičnom umu. Bez uvjerenih i kompetentnih kršćana u politici zakoni će nam ubrzo težiti sve većoj privatizaciji religije, kliziti prema eutanaziji i liberalizaciji tržišta zamjenskih majki, promicati transhumano, omogućiti sve veću kontrolu naše privatnosti, pogodovati svodenju svih vrijednosti na njihovu tržišnu vrijednost itd.

Nije ovo sve što bih imao poželjeti našim studentima teologije, ali bih s time završio. Svakako bi mi bilo veoma drago kada bi ove moje želje potakle barem neke od studenata da se što bolje pripreme na duhovnoj i znanstvenoj razini za što kompetentniji vlastiti svjedočki angažman na spomenutim područjima crkvenoga i društvenoga života.

Veliko je Božje milosrđe

Klement Radosoljić

"Čuvajmo se tvrdoga srca koje ne dopušta ulazak Božjega milosrđa", opomenuo je Sveti Otac u propovijedi na jednoj euharistiji koju je slavio u kapeli Doma Sвете Марте. Papa je potaknuo da se ne opiremo Božjemu milosrđu, smatrajući važnjima svoje vlastite misli ili popis zapovijedi za obdržavanje. Zašto baš danas, u ovo vrijeme, slavimo godinu milosrđa? Što bi za nas kršćane to trebalo značiti?! Kako se odnosimo prema obitelji, bratu, sestri, bližnjima, ali i onima koje sretnemo na svojim životnim putovima?! Pozvani smo ponuditi jasnije znakove Božje prisutnosti i blizine. **Milosrđe je**

kao takvo vrelo radosti, vadrine i mira, ono je uvjet našega spasenja. Nije se teško složiti da možda ništa nije tako potrebno i ujedno tako blisko našemu vremenu i poteškoćama koje živimo u suvremenosti kao potreba za susretom i govorom o milosrđu. Želi se ponovno otkriti i snažnije živjeti djela tjelesnoga i duhovnoga milosrđa. Ljubav je po svojoj naravi konkretna i potvrđuje se u svakidašnjici: u nakanama, u stavovima, u ponašanju. Kao što je Božje milosrđe njegova odgovornost za nas, tako smo i mi svoju ljubav pozvani usmjeriti prema bližnjima. Kaže jedna poslovica ovako: "Dati dio sebe, dati ga drugomu,

ljudski je nježno i nikada nam ne uzima onoliko koliko nam vraća.” Koliko ja, tj. mi možemo biti milostivi, koliko možemo dati sebe, koliko dajemo i pružamo ljubavi i nježnosti, koliko smo daleko spremni ići, jesmo li dovoljno hrabri u pravljenju bitnih životnih poteza...? Ne znam odgovore na ova pitanja... Pitam se zašto je to tako, što to ima u ljudskome mozgu da reagiramo puno puta sebično... I, ponovno je odgovor – ne znam.

Jer, na ovome smo svijetu tražitelji smisla svojega života i sve što trebamo jest slušati svoje srce, osluškivati Božji glas u njemu. Svjetu nedostaje ljubavi, počevši od mene. Ljubav zahtijeva žrtvu i baš zbog toga bježimo: bojimo se odgovornosti i trpljenja koje ona nosi sa sobom. Međutim, Božje milosrđe veliko je: On je tu za sve nas i onda kada smo oholi, bahaći, zasljepljeni materijalizmom... Milosrđe je u samu središtu Radosne vijesti i zato bi trebalo biti i u središtu vjerničkoga života. Sam je Isus govorio, naglašavao i životom svjedočio svojim učenicima da budu milosrdni kao što je Njegov Otac. To nije bio poziv na obdržavanje zapovijedi već poziv na ulazak u zajedništvo s Bogom. Isto tako, znamo kako je čežnja svakoga ljudskog bića

biti sretan; ne samo jedan sat ili dan, već neprekidno. Ta je čežnja Božji dar. Bog konkretno toliko toga čini za svoju ljubljenu djecu kako bi bila radosna već sad, na zemlji, te u Vječnosti s Njim. No, do toga žuđenog cilja puno je životnih traženja... ponekad i lutanja. Stoga, Bog za čovjeka čini apsolutno sve i želi ga uključiti u zajedništvo sa sobom. Za to zajedništvo i put milosrđa bitno je pogledati prvo u svoje srce i život te otkriti vlastitu potrebu i čežnju za milosrđem Božjim. To je polazna točka. **Milosrđe ne započinje od izvanjskih djela ljubavi već od vlastitoga srca koje, primajući Božje milosrđe, i samo postaje milosrdno.** Ono ne vidi samo materijalne potrebe bližnjih oko sebe, već je dostojanstvo osobe u samome središtu. Takvo milosrdno srce i u najokorjelijemu grešniku ne vidi grijeh već odraz Božje milosti te strpljivo i s povjerenjem govori srcima ljudi s kojima živi. Zapravo, najveće djelo milosrđa koje netko može učiniti jest privesti čovjeka Bogu. Ići svjesno putom Uskrsloga znači živjeti središte kršćanske vjere – tajnu smrti i uskrsnuća, a pokazatelj toga istinskog hoda s Isusom upravo je milosrđe. Bez milosrđa život uistinu postaje bljutav, dosadan i mravat, a Isus je živ i daruje život.

Odgovornost i djelovanje teologa danas

Bruno Petrušić

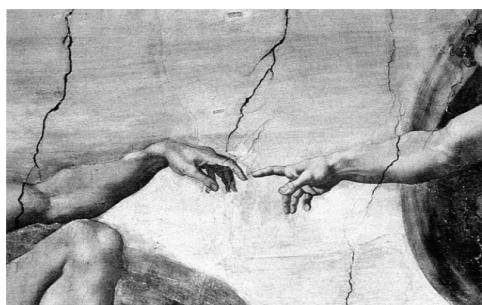
Slušao sam nekidan na hrvatskome radiju (HR1) zanimljiv razgovor koji se jednim svojim (nažalost manjim) dijelom očešao i o pitanje/temu iz naslova ovoga teksta. U emisiji *Susret u dijalogu* sudjelovali su Goran Andrijanić (Bitno.net), Darko Pavličić (Večernji list) i teolog zagrebačkoga KBF-a Stjepan Baloban. Uz ostale teme (pontifikat pape Franje i njegov odnos s Crkvom u Hrvata, što je bila glavna tema) sugovornici su se kratko osvrnuli na pitanje mesta i uloge teologa u Crkvi i društvu (dijelom su nešto rekli i o njihovoj odgovornosti). Upravo je taj razgovor bio onaj moment koji me je nagnao napisati ovaj tekst koji je upućen prvenstveno meni/nama, teologima (i budućim teologima, a sada studentima teologije).

Jedna od važnih zadaća, koja je u tome razgovoru stavljeni na pleća teologa, jest prevođenje izričaja pape Franje kako bi ga *pravovjerno razumjeli/shvatali* svi – i sekularni mediji, i sekularni članovi ljudskoga roda, a vjernici (u razgovoru je to bila pretpostavka) ga i ovako razumiju. Povod ove zadaće mnogobrojni su nesporazumi koji su se dogodili (namjerno ili ne drugo je pitanje) poslijednjih godina. Pravo je pitanje sljedeće: **može li sekularna svijest *pravovjerno razumjeti papu uopće?*** To bih pitanje ostavio otvoreno svima koji čitate *Odras*. Tražite odgovor na to pitanje. To je (danas) vjerojatno najvažnije pitanje koje jedan teolog mora kad-tad odgovoriti.

Nakon ovoga uvodnog opovrgnuća, vratio bih se naslovnoj temi: odgovornost teologa koju ću promatrati dvojako (kao što sve povezano s nama teologima mo-

ramo promatrati), i to *ad extra* i *ad intra*. Mi kao teolozi ili kao budući teolozi, da se tako figurativno izrazim, igramo za jednu ekipu, ali na dvama terenima (usp. Iv 17, 14-19). i nije nam lako, vjerujem.

Kada je u pitanju naše teološko djelovanje/odgovornost *ad intra*, onda se ono očituje u praćenju teoloških rasprava (nadam se suvremenih na temelju onoga naučenog iz povijesti teologije), praćenju službenih dokumenata Učiteljstva (koliko god mislio na rimsku Crkvu, koliko mislim i na našu mjesnu, splitsku Crkvu) i konkretnoga pastoralnog/katehetskog/teološkog rada (uz župnu katehezu, pada li vam još nešto na pamet?). Budući je ovo područje hijerarhijski uređeno tako da upravo o toj istoj hijerarhiji ovisi mnogo temeljnih

postavki, pitanje je koliko mi kao teolozi možemo na tome području napraviti. Ono što hoću reći, a s čime ni osobno ni profesionalno nisam zadovoljan, jest činjenica da na ovome području moramo biti angažirani (od strane župnika ili biskupa, kako sada stvari stoje) iako i sami možemo/trebamo biti u toku sa svime što se događa/raspravlja/objavljuje. Također bismo trebali biti proaktivni, no dojma sam da ta proaktivnost (koja postoji!) nije ozbiljno

shvaćena od strane pastira pa samim time nije ni adekvatno podržana.

Kad stvari ovako stoje na području *ad intra*, onda se možemo pitati što možemo očekivati od svijeta i u kojem smjeru naše teološko djelovanje/odgovornost može uopće ići kada je u pitanju *ad extra*? Mislim da je tu situacija uvelike pogodnija za teologe jer i iz osobnoga iskustva mogu stati iza izjave da svijet (kulturna, društvo, politika, mediji itd.) traži teologiju i teologe za sugovornike. Na ovome području možemo govoriti o mnogovrsnosti teološkoga djelovanja/odgovornosti. Kao što ste ranije mogli pročitati, teolozi mogu/trebaju prevoditi jezik Crkve u svakodnevni jezik, uglavnom sekularnoga čovjeka. Teolozi trebaju pratiti što se u svijetu događa, trebaju taj svijet

kritički promišljati, ulaziti u rasprave i polemike s "ostalima" i "drugima" kako bi ispunili inkulturacijske potencijale koji se javljaju u tome jednom plodnom dijalogu i susretu. Na ovome području također je brižno promatranje načina na koji svijet razumije Crkvu, kako bi se adekvatno moglo odgovoriti za pitanja/potrebe svijeta. Sve ove razine djelovanja jednoga teologa *ad extra* trebaju za cilj imati kerigmatski moment unutar nasušne potrebe nove evangelizacije (barem kod nas u Europi) i iznalaska novih inkulturacijskih modela i mehanizama. Stoga, potrebno je uvijek

sebi predviđati da je teološko djelovanje *ad extra* usmjereni kerigmi, navještaju i da nije cilj/svrha samo sebi.

Postoji još jedan moment ovoga djelovanja *ad extra* koji je kod nas (Crkva u Hrvata) poprilično zanemaren, a to je medijska/javna prisutnost teologa. Možete li mi nabrojiti pet teologa koji su prisutni u medijskome prostoru, koji su ili komentatori (ne nužno samo crkvenih tema, nego općedruštvenih) ili poželjni sugovornici u javnome prostoru? Znači li to da interes javnoga prostora za teologijom ne postoji ili da mi kao Crkva i teologzi nismo spremni zakoračiti u taj prostor? Dojma sam da je ova druga opcija bliža istini.

Budući da smo na ovome području djelovanja teologa *ad extra* uvelike slobodniji (iako uvijek treba biti oprezan), mislim da upravo tu mi (mlađi) možemo napraviti prvi iskorak. Kako bi taj prvi korak bio dobar (epistemološki, eklezijalno i dogmatski), ovdje bih umjesto zaključka ponovio neke riječi ljudi mudrijih od sebe.

"Teologija koja nikoga ne uznemiruje već, štoviše, osigurava moć ovoga svijeta, nije teologija koja vjeruje." Ove riječi napisao je talijanski teolog i biskup Bruno Forte, a ovdje stoje kao trajni podsjetnik smisla i svrhe ovoga teksta. Akademski teologija koju učimo na visokim teološkim učilištima i koju tako nerado iščitavamo iz debelih teoloških priručnika i knjiga, danas, u suvremenome svijetu, više nije adekvatna. Izgubila je svoju snagu! Povratak proročkoga govora teologije nasušna je nužnost i obveza teologa ako želimo u potpunosti ispuniti svoje poslanje. **Poslanje, a ne zanimanje!**

Kada je u pitanju djelovanje *ad intra*, onda trebamo posebno biti pažljivi na to "jesmo li svjesni dosega našega teološkog

djelovanja i vodimo li brigu o njegovim posljedicama. Jer, u konačnici, teolog bi se uvijek morao podsjetiti na onaj *credo Ecclesiam* te da je njegovo teologiziranje već po svojoj naravi ograničeno, dok je samo Božja ljubav apsolutna. U protivnome, na širokome polju postmodernoga pluralizma teolog lako može postati samo nekakav privatni poduzetnik koji preprodaje svoje doumljivanje, izvan životnoga

zajedništva tijela Kristova.” (don Ante Mateljan)

Za kraj bih samo istaknuo da svijet treba teologiju! Pogotovo danas. No, ako mi ne budemo spremni/sposobni/hrabri zakoračiti i napraviti ovaj prvi korak, svijet će napraviti po svojem. Pogledajte oko sebe i pronaći ćete mnoštvo nadomjestaka za religiju/religiozno, teologiju i Crkvu. To je naša odgovornost!

Problem i smisao religijskog pluralizma

Ljubo Jermelić

Teološki pomaci u crkveno-teološkoj prosudbi religija razvijali su se, možemo tako kazati, u tri koraka. Prije II. vatikanskoga sabora žarište teološkog pitanja bilo je spasenje nevjernika. **Nadalje, II. vatikanski sabor u Deklaraciji o odnosu Crkve prema nekršćanskim religijama, Nostra aetate, promatra u kakvom odnosu stoji Crkva prema nekršćanskim religijama.** Crkva u tom dokumentu ističe da je njezina zadaća promicanje jedinstva i ljubavi među ljudima te, želeći uspostaviti dijalog, svraća pozornost na ono što je ljudima zajedničko i što ih vodi k međusobnomu jedinstvu. Danas, žarišna tema teološkoga promišljanja drugih religija upravo je pitanje smisla religijskoga pluralizma o čemu ćemo u ovome članku razmišljati.

Možemo se pitati što je teologiju nagnalo da se njezino promišljanje kreće od potpune indiferencije naspram drugih religija, do želje uspostavljanja međureligijskoga dijaloga pa sve do toga da si postavi pitanje: “Ne krije li mnoštvo religija u sebi neko teološko značenje ili je to puka povijesna slučajnost?” Naime, prije je vjera

bila vezana uz određeno područje. Tako su pripadnici određenih konfesija živjeli nesmetano u monolitnim društvima daleko od drugih religija. Stoga pripadnici drugih vjeroispovijesti nisu imali ni mogućnost, ali ni potrebu postavljanja teoloških ili fenomenoloških pitanja o drugim religijama. **No, danas religije “izlaze” iz svojih granica zadanih povijesnim prilikama** ili neprilikama i šire se diljem zemaljske kugle ne poznajući više nikakve kulturološke, državne i druge granice. **Današnji kršćani, ne samo što dolaze u doticaj s drugim religijama, nego uvidaju ono “istinito i sveto” u tim religijama,** postavljaju pitanja o njima, izmjenjuju misaone, etičke i

kultурне dosege tih religija. Ovakav način života nametnut raznovrsnim životnim datostima unosi pozitivan ili negativan nemir u teološku misao kako vjernika pojedinca, tako i kršćanske teologije. Stoga teologija nije željela izbjegći ta pitanja, već se uhvatila u koštac s njima shvaćajući ih kao test. Crkva je bila uvjerna da u tim "napadima" može samo iskristalizirati onu istinu u koju vjeruje. Zato II. vatikanski sabor po prvi put u povijesti posvećuje pozornost drugim religijama i to ne usputnu pozornost, već teološku pozornost koja u drugim religijama prepoznaće dosta toga "istinitoga i svetog". Crkva je shvatila egzistencijalnu i teološku važnost u pitanju o odnosu s drugim religijama te je kao plod razmišljanja iznjedrila deklaraciju *Nostra aetate*. Tom deklaracijom pitanje o spasenju nevjernika odlazi u drugi plan, a na scenu dolazi pitanje o međureligijskom dijalogu. Tako *Nostra aetate* postavlja temelj međureligijskoga dijaloga u rečenici o zraci milosti koja prosvjetljuje sve ljude te kako svi narodi imaju isti iskon i isti uvir u Bogu koji je sve ljude nastanio po površini zemaljskoj. Nakon uspostavljanja međureligijskoga temelja, ovo pitanje zahtjevalo je razvoj koji je dostigao svoj zenit u raznim teološkim pitanjima, ali

na poseban način u pitanju koji provociра "jedinstvenost i istinitost" kršćanskoga puta spasenja, a to je pitanje smisla religijskoga pluralizma. Razmišljajući o ovome problemu, na um nam padaju razna, logičkom stvari nametnuta, a time i legitimna pitanja. Sva ta pitanja možemo sabratи u jedno – ne bi li bilo oholo tvrditi, s kršćanskoga gledišta, da religije koje tisućama godina osmišljaju živote milijarda ljudskih bića, nisu dio božanskoga providosnog vođenja ljudske povijesti, samo zato što s našega kršćanskog gledišta u njihovim teološkim sustavima ima nečega krvoga ili neispravnog? Vidimo da nas ovo pitanje vodi na tanak led da izjednačimo sve religije, stavimo ih na istu razinu i time riješimo ovaj problem. S druge strane, može nas to dovesti do krajnjih zaključaka koji su u opreci s katoličkim naukom. Tako bismo mogli dati rješenje postojanja religija na antropološkoj razini te govoriti o čovjeku koji je bitno duhovno i religiozno biće i time zaključiti da su sve religije plod čovjekove religiozne dimenzije. Nadalje, možemo dati odgovor na gore postavljeno pitanje s gledišta psihologije i promatrati religiju kao čovjekovu projekciju nastalu nezadovoljstvom vlastite nesavršenosti, a tako bismo opet sve religije stavili na istu

razinu. Stoga je glavno pitanje: "Kako prihvati razmišljanje da su sve religije dio božanskoga providonosnog vođenja ljudske povijesti i da su sve jednakovrijedne, a s duge strane pomiriti činjenicu da je Crkva nositeljica Istine i pravoga puta spasenja? Prvo, bilo bi nepromišljeno tvrditi da Bog ne djeluje u cijelokupnoj religijskoj povijesti čovječanstva jer bismo time srušili prvorazrednu teološku činjenicu, a to je da je **Bog u sebi bitno ljubav, da je sve slobodno i iz ljubavi stvorio te želi da se svako njegovo stvorenje spasi.** Papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici *Dominum et vivificantem* govori o Duhu Svetome koji je prisutan u cijelokupnoj povijesti spasenja od početka pa do Isusa Krista, a ta prisutnost se proteže i izvan granica Crkve. Nadalje, Kral Rahner govori da se iskustvo Boga događa s transcendentnom nužnošću u svakome duhovnom činu, pa čak i u činu poricanja Boga. Dakle, uviđamo da se istinsko iskustvo Boga ne može vezati uz pojedinu skupinu ili religioznu instituciju. Stoga, ne treba samo povezati djelovanje Duha Svetoga s religioznim životom pojedinca, nego i sa samim religijskim institucijama kojima ti vjernici pripadaju. Bog koji je sama ljubav jednakovoli svakoga čovjeka i želi da se svaki pojedinac spasi zato što svakoga prosvjetljuje zrakom istine i daje svakom religioznom pojedincu jednaku nadu u spasenje. Ovdje smo odgovorili na prvo pitanje i zaključili da Duh Sveti vodi religiozni život pojedinca upravljući njihovim etičkim, moralnim i intelektualnim sposobnostima koje su dužni slušati. Naime, te sposobnosti jesu kanaли којима Бог говори čovjeku. Nadalje, zaključili smo da **Bog vodi i religiozne institucije** kojima ti vjernici pripadaju i da je svaka religija dio božanskoga providonosnog plana vođenja ljudske povijesti.

Jedan od najvećih filozofa religije, John Hick, govori u svojoj filozofiji o religijama prije aksionalnoga vremena i poslije aksionalnoga vremena. Naime, aksionalno vrijeme jest razdoblje od 800. do 200. g. pr. Kr. kada sejavljaju snažne ličnosti važne za daljnji razvoj čovječanstva. Tako se, npr. primjer, u Kini pojavljuje Konfucije i Lao Ce, u Indiji Buddha, u Perziji Zoroaster, u Izraelu proroci kao što je Amos, Hoše, Jeremija, Izajia, Ezekijel, u Grčkoj veliki mislioci poput Pitagore, Sokrata, Platona, Aristotela. Po Hicku, dvije su značajke koje razlikuju religije prije aksionalnoga vremena od religija poslije aksionalnog vremena – soteriologija ili kozmički optimizam (čovjek je bitno okrenut budućnosti i svojemu ostvarenju), a druga je oznaka toga vremena promišljanje o apsolutnome. Riječ je o razdoblju koje je donijelo radikalno novu perspektivu i novi zamah i napredak, ali koje je prije svega otvorilo novu stranicu u povijesti čovječanstva. Otuda se oslikava i temeljna Hickova teza kako je *svaka religija ravnopravni način da se iskusi transcendentna zbiljnost*. Nadalje, u svojoj filozofiji John Hick postavlja pluralističku hipotezu u kojoj tvrdi da se različiti religijski fenomeni međusobno ne isključuju i ne smije se tvrditi da su pojedine religijske tradicije i iz njih derivirano religiozno iskustvo racionalno opravdani, dok drugi nisu. Razni koncepti apsolutnoga samo su kulturološki uvjetovani odazivi na ono što je onkraj iskazivosti. Prema tome, John Hick tvrdi da nema prave isključivosti između npr. Trojstva i Nirvane. Na kraju John Hick postulira Zbiljski temelj gdje "Zbiljsko" nije ničije vlasništvo, ali ipak je poznato unutar svake religijske tradicije. Za Hicka je "Zbiljsko" ili "Bog", kao kod Kanta, *noumenon*, tj. ono što jest neovisno o našoj percepciji. Ako bismo sada tu interpretaci-

ju koristili analogno u religijskom smislu, "Zbiljsko" bi bilo nešto što je kao krajnji pojam našega mišljenja iskušeno i mišljeno od različitih ljudskih mentaliteta i kultura, oblikovano od različitih religijskih tradicija i time shematisirano na različite načine unutar različitih religioznih iskustava kao različiti bogovi i apsoluti. Drugim riječima, pojam "Zbiljsko" ne pripada nijednoj religiji isključivo, odnosno nijedna tradicija nema pravo "Zbiljsko" smatrati svojom apsolutnom svojinom. Njegovo značenje u sebi obuhvaća ujedno i teističke i neteističke koncepcije božanskog.

Ovim bismo odgovorima mogli naići na mnoga protivljenja. Ovdje smo na direktni način izjednačili sve religije i označili ih kao jednako vrijedne. Mi vjerujemo da u Crkvi posjedujemo puninu Istine i da smo je dužni čuvati. Krst nas je naučio da ljubimo druge i da prihvaćamo druge u njihovim različitostima, ali to ne znači da možemo sve prihvati i nepromišljeno izjednačavati. Vidimo da nas ovo razmišljanje vodi do jednoga većega pitanja koje dotiče svaku ljudsku egzistenciju, a to je ono pilatovsko pitanje: "Što je istina?" Što je istina i koja je prava istina koja se može da krije među mnoštvom raznih religijskih odgovora, pravaca, putova... Što je istina za jednoga kršćanina, što za židova, što za muslimana, što za hindusa, što za budista? Svatko ima svoju interpretaciju istine i svatko bi uvjereni stao iza riječi koje nju znače istinu. Ali, ako se bolje pogleda, nitko ne bi mogao reći da zna što je istina. Mi možemo samo vjerovati da je ono što su nas naučili istina. Time ne upadamo u epistemološki skepticizam niti relativiziramo istinu, već je time samo potvrđujemo, tj. mi vjerujemo da ona postoji, samo je ne možemo sada spoznati. Koliko smo puta čuli, a možda i sami kazali da nešto

"gore" treba postojati? Božja tajnovitost dio je njegove biti jer, ako bismo ga mogli spoznati, on ne bi bio Bog, a ako ga ne bismo mogli spoznati, time bismo dokinuli vjeru. Zbog svega toga, kršćanska vjera polazi od toga da **traganje za istinom de facto pripada čovjeku kao što mu pripada i potraga za sretnim životom**. Stoga je odbijanje relativizma povezano s kršćanskim slikom o čovjeku: čovjek je više od nekog bića koje funkcionira i zabavlja se, ne problematizirajući ništa. Tko odbacuje relativizam ne nijeće činjenicu da je ljudska spoznaja na mnoge načine uvjetovana i ograničena jer kršćanska vjera priznaje relativnost vjerničke spoznaje. II. vatikanski sabor u *Dei Verbum* kaže: "Tijekom stoljeća Crkva, naime, neprestano teži k punini božanske istine, sve dok se u njoj ne ispune Božje riječi." *Dignitatis humanae* kaže da su svi ljudi dužni tragati za istinom i da su vezani moralnom obvezom da tragaju za istinom, u prvom redu za onom koja se tiče religije. **Stoga se kršćani moraju osjećati povezani sa svima koji istinski tragaju za istinom jer se istina ne nameće drukčije, kako kaže *Dignitatis humanae*, doli snagom same istine.**

U ovome članku vidjeli smo razvoj crkveno-teološke misli prema drugim religijama. Uvidjeli smo važnost međureligijskoga dijaloga i važnost teološkoga i fenomenološkog bavljenja teologije drugim religijama. Jedno od žarišnih pitanja današnje teologije religija jest smisao religijskoga pluralizma. Taj se problem grana na dva pitanja. Prvo je pitanje teološkoga značenja drugih religija, a drugo pitanje je pitanje pomirenja "posjedovanja" Istine u Crkvi naspram prihvaćanja različitosti u drugim religijama. Zaključili smo da Bog na samo njemu poznat način vodi život svih religijskih institucija. Drugo pitanje

vodilo nas je u domenu spekulativne teologije i filozofije i iziskivalo je odgovor na škakljivo pitanje - koja od svih religija posjeduje istinu. Zasigurno da tu nismo dali odgovor. Mi vjerujemo da je ona sadržana u Crkvi i da Crkva već tisućama godina taj poklad Istine vjerno i ljubomorno čuva. Sada, zadaća je Crkve da, vođena riječima Isusa Krista, prihvata sve različitosti i gaji ljubav prema svim religijama, kako piše *Nosta aetate*. Crkva treba biti svjesna da religiozni pojedinci, prakticirajući ono što je dobro, u svojim vlastitim tradicijama i slijedeći zahtjeve vlastite savjesti da odgovaraju pozitivno na Božji poziv te tako postiću spasenje u Isusu Kristu premda ga ne prepoznaju kao vlastitog Spasitelja. **Crkva**

treba nastaviti proučavati i osluškivati što je to istinito i sveto u drugim religijama i temeljiti daljnji međureligijski dijalog na ideji o "sjemenkama Riječi" i o "zraci Istine što prosvjetljuje sve ljudе." John Hick u svojoj knjizi *Vjera i um* priča parabolu u kojoj dvoje ljudi zajedno hodaju istom cestom kojom nijedan od njih nije ranije hodao. Jedan tvrdi kako ta cesta vodi u nebeski grad, a drugi govori kako ne vodi nigdje. Obojica na tom putu imaju prepreke, no jedan ih tumači kao poticaje, a drugi kao događaje koji nemaju dublji smisao. Hick priča ovu prispodobu kako bi objasnio pojam *eshatološke verifikacije*. Njome želi reći kako će se svi religiozni iskazi jednom dovesti na svjetlo i tek poslije smrti čemo moći spoznati što je prava istina. Kako bismo zaokružili misao ovoga članka, a time dali približan odgovor na pitanje o istini citirat ćemo riječi svetoga Pavla: "Doista, sada gledamo kroz zrcalo, u zagonetki, a tada – licem u lice! Sada spoznajemo djelomično, a tada ću spoznati savršeno, kao što sam i spoznat! A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav – to troje- ali najveća je među njima ljubav."

Selektivno kršćanstvo

Marko Vrkić

Sve izraženiju pojavu selektivnoga kršćanstva mogli bismo okarakterizirati kao svojevrsni *znak vremena* društva u kojem živimo. Ova pojava osobito je prisutna kod mlađih u kojima se javlja želja da ne slijede službeni nauk Crkve, nego pojedinač uzima i prihvata samo ono što smatra bitnim za svoj život. Prihvataju se samo određene kršćanske istine i vrednote, a

prema ostalima se zauzima neodređen ili negativan stav. Iako je kroz crkvenu povijest ova pojava uvijek bila prisutna kod pojedinaca u određenoj mjeri, danas ona nalazi svoje učvršćenje u društvu koje je pod snažnim utjecajem sekularizma, globalizacije, etičkoga relativizma... Takav društveni ambijent itekako utječe na osobu koja se počinje teško suočavati sa poteškoćama,

gubi motivaciju za rast u vjeri, ne prihvaća olako svoje odgovornosti, nastoji pobjeći od truda u kojem vidi samo trenutak neuživanja. **Sve su to razlozi zbog kojih dolazi do selekcije vjere, žečeći "olakšati" ono u što vjerujemo, stvarajući vjeru po vlastitoj zamisli, kako pojedincu najviše odgovara.** Kada netko sam kreira svoju vjeru, to svakako pokazuje nešto puno dublje od samoga tog čina. Može se jako dobro nazrijeti određena doza egoizma i sebičnosti, gdje je najbitnija korist koju će pojedinac imati od vjere i njezina nauka, čak i pod cijenu nijekanja istine koja je sadržana u tom crkvenom naučavanju. **Papa Franjo upozorava na opasnost duhovne svjetovnosti** koja se sastoji u traženju ne Gospodinove slave, nego slave ljudske i osobne dobrobiti (Evangelii gaudium, br. 93.). Možda najplodnije tlo za pojavu selektivnoga kršćanstva jest traženje svoje koristi i slave. Osoba koja je sklona selekciji vjerskoga nauka često se osjeća napeto i ugrožavajuće. Osjeća kako je dio sadržaja religije u koju vjeruje opasan za njezin komod i lagodni život ako ga prihvati u svoj svakodnevni život. Stoga i ima potrebu prebiranja vjerskoga nauka. Takav pojedinc u svojem vjerskom životu gradi jedan prostor koji je dobro ograđen i osmišljen.

U njemu imaju pristupa samo oni sadržaji i osobe koje potvrđuju njegovo privatno uvjerenje te su poželjni i konstruktivni za njegov daljnji lagodni život. Ne želi uzne-miravanje, čak i pod cijenu istine.

Područja u kojima se danas najčešće vrši **selekcija crkvenoga nauka** određene su *vjerske istine* primjerice: nijekanje opstojnosti pakla, Sotone, Trojstva, Kristove stvarne prisutnosti u euharistiji... Vjerske istine, odnosno dogme, u današnjem društvu i nisu baš najpoželjnija pojava. Suvremeni čovjek nalazi se pred snažnom potrebom neprestanog ispitivanja i provjeravanja (empiričkoga) onoga što mu se nudi kao istina, pogotovo ako to dolazi od nekoga autoriteta. Snažan odabir vrši se i u području *braka i obitelji* gdje se uzima samo ponešto iz crkvenoga nauka. Neki vrše odabir i kada su u pitanju *Božje i crkvene zapovijedi*, gdje se može dogoditi da osoba prihvaća samo zapovijedi koje se odnose na Boga, a one koje se tiču međuljudskih odnosa zanemaruje ili ih ne provodi u potpunosti. Nadalje, postoji kategorija ljudi koji u vjerskom sadržaju nalaze idealnu priliku za *psihologijom (samopomoć), praktičnom filozofijom ili mudrim izreka-ma* koji su svrha samima sebi, a ne vode prema osobnom susretu s Bogom i time izjednačavaju vjerski sadržaj sa svim ostatim sadržajima, jer ono najbitnije za njih je ipak pronaći nešto korisno za njihovu svakodnevnicu i životni uspjeh. Kao posljednju kategoriju *selektora* spomenuo bih osobe koje u religiji vide prvenstveno pri-godu za *estetskim, umjetničkim uživanjem*. Njima se bogatstvo vjerskoga života mjeri intenzitetom osobnoga umjetničkog doživljaja. Sve ono što ne vodi tom estetskom uživanju, nema neku značajniju vrijednost za njih.

Ovakav način življenja vlastite vjere ide na štetu dotične osobe, ali i uzrokuje sablazan kod ostalih vjernika. Bolno je vidjeti kada neki biskup, klerik ili teolog javno i jasno iznosi svoje neslaganje s nekim ključnim vjerskim istinama. Nije sve jedno ni koja se kršćanska istina niječe ili stavlja u pitanje. Drugi vatikanski koncil navodi kako "postoji red ili hijerarhija istina katoličke vjere, jer je različita njihova povezanost s temeljem kršćanske vjere." (Evangelii gaudium br. 36.) Odnosno, neke su istine naše vjere važnije od drugih jer izravnije izražavaju bit evanđelja.

Nijekanje neke od temeljnih istina naše vjere značilo bi dovođenje u pitanje svoje vjere u cjelokupnosti, jer joj nedostaju ključni dijelovi. Osoba koja ima sklonost prema selekciji kršćanskog nauka u većoj je opasnosti od ostalih vjernika da u drugim religijama i pokretima uzima samo ono što njoj odgovara i od čega ima osobne koristi. Neprestanom selekcijom crkvenoga nauka, oblikuje se pogrešna ili nepotpuna slika o Bogu, drugima, samom sebi i kršćanstvu općenito. Takva "podijeljena" osoba ne može dati svoj puni i snažni doprinos evangelizacijskom poslanju Crkve

na koju je pozvan svaki vjernik jer ne posjeduje autentični crkveni nauk, već djelomični. Ona bi sigurno, kao evangelizator, u svojem djelovanju donijela više štete i pomutnje nego duhovne koristi i autentične radosti ljudima kojima se naviješta evanđelje.

Osoba koja vrši vjersku selekciju govori puno toga i o vlastitoj osobnosti i karakteru. Iako je pozitivno to što se pita i traga za vjerskim rješenjima, teško se oteti dojmu da takva osoba iznad svega gleda na vlastitu korist i ugodu. Njoj je sigurno više svojstveno da ide "niz rijeku" nego da ide "protiv struje". Potrebno je stoga, prepoznati, približiti se i poučiti ljude koji su skloni vjerskoj selekciji, svom poniznošću. Na to smo osobito pozvani mi, studenti teologije, koji svakodnevno učimo o vjeri i nastojimo je svakodnevno živjeti. No, ni mi nismo lišeni opasnosti da upadnemo u tu zamku.

Kao jedno od najvećih iskušenja i mogućnosti selekcije kod teologa istaknuo bih opasnost odavanja vjerske teorije od prakse, odnosno nauka od svakodnevnoga življenja.

Naposljetku, pitam se, **može li se pomoći ovakve selekcije uopće autentično slijediti Kristu?** Mislim da nam najbolji odgovor nudi Sveti Pismo: "Znam tvoja djela: nisi ni studen ni vruć. O, da si studen ili vruć! Ali jer si mlak, ni vruć ni studen, povratit će te iz usta." (Otk 3, 15-17) **Samo smo cjelovitošću istinski svjedoci Istine.** Sredina i polovičnost polako, ali sigurno vode prema duhovnoj tromosti i smrti, a cjelovitost, uza sve napore i poteškoće, prema istini i duhovnoj radosti.

O egzorcizmu

Darko Rapić

Zlo postoji. Svjedoci smo toga promatrujući ispred malih ekrana događaje u svijetu. Otvorimo li širom svoje oči, viđet ćemo da se zlo događa i ispred nas, pa možda čak i iz nas samih. **Duhovna stvarnost reći će nam da je to posljedica utjecaja zloduha, a krajnji oblik napastovanja zloduha jest opsjednuće.** Vjerovanje u opsjednuće staro je koliko i religija. Vjerovanje u duhove, dobre ili zle, i njihovu mogućnost utjecaja na ljude prolazilo je kroz razne razvojne faze religije. Religijski postupak u kojem se iz opsjednute osobe želi istjerati zloduh naziva se egzorcizmom. Osoba koja vrši egzorcizam naziva se egzorcist, prilikom čega koristi različite riječi, geste, simbole i slično. Iako **je u javnosti usko povezan s kršćanskim zajednicama, osobito s Katoličkom Crkvom, valja reći da egzorcizam nije izmisnila Crkva.** Praksa istjerivanja zloduha vrši se i u drugim religijama poput židovstva, islama, budizma, hinduizma, taoizma i slično. Štoviše, egzorcizam je drevna praksa i dio je religijskih uvjerenja mnogih religija i kultura.

Etimološki gledano, pojam *egzorcizam* dolazi od grčke riječi *exorkizein*, naglašenoga oblika riječi *horkizein*.^{*} U hrvatskome prijevodu ta riječ znači *zaklinjati*, odnosno *otklnjati*. Ona može biti upravljena kako ljudima, tako i duhovima – bilo dobrom ili zlim. Katolička Crkva u liturgijskome smislu razlikuje veliki i mali egzorcizam. Pod današnjim pojmom maloga egzorcizma podrazumijeva se egzorcizam

koji se vrši u slavlju krštenja i u tijeku katekumenata odraslih za primanje sakramenta inicijacije, odnosno krsta. S druge strane, tzv. veliki egzorcizam vrši se nad osobama koje je opsjeo zloduh. Taj oblik đavolske moći nad čovjekom razlikuje se od onoga oblika koji u čovjeku potječe od istočnoga grijeha. Veliki egzorcizam dijeli se na prozbeni (deprekativni) i zapovjedni (imperativni). Prozbeni ili deprekativni egzorcizam onaj je u kojem se molitva upućuje Bogu za oslobođanje od Zloga, dok zapovjedni ili imperativni egzorcizam direktno zapovijeda zloduhu (ili više njih) da, u ime Isusovo, napusti osobu, stvar ili mjesto koje je opsjeo.

Sveto pismo ne izostavlja govor o zлу, stoga nam je za shvaćanje egzorcizma nepochodno važno vidjeti što piše u spisima Staroga i Novoga zavjeta. **U Starome zavjetu ne pronalazimo govor o egzorcizmu kao takvome: ne spominje se istjerivanje zloduha. Međutim, postoje opisi zloduha koje kršćanska (i židovska) teologija koriste u demonologiji**

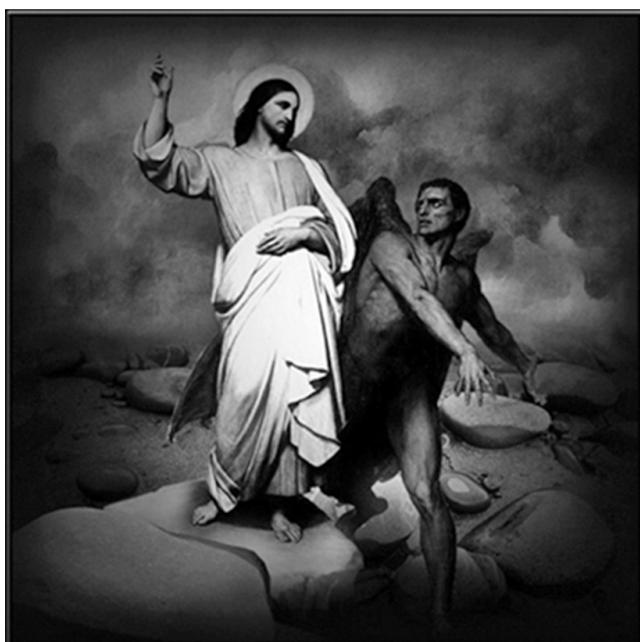
* Kod pisanja ovog teksta, poslužio sam se svojim seminarским radom u kojem sam također obrađivao ovu temu.

i za razumijevanje zla u svijetu. U starozavjetnim tekstovima možemo pronaći različita imena zloduhâ i njihove opise. Najpoznatiji nam je *Lucifer (Svjetlonoša)*, zatim *Sotona (Protivnik)* i đavao (*onaj koji djeli*). Postoje druga imena za zloduhe poput: *Lilit, Azazel*, potom hebrejski izrazi šedim, šearim, *qeteb* i slično. Sve do babilonskoga sužanjstva u starozavjetnim knjigama ne nailazimo na otvoren govor o Zlome jer se željelo izbjegći dualističko vjerovanje. Nakon babilonskoga sužanjstva vidljiv je jasniji izričaj o zlodusima i njihovu djelovanju. Prvi je primjer kušnja zmije u Edenskome vrtu na početku Knjige postanka. Zmija nije kao takva lukava i obdarena inteligencijom nego kao inkarnacija samoga đavla. Preko nje je govorio sam đavao, sotona, sila koja je neprijateljski raspoložena prema čovjeku, koja je prevarila prve ljude i strovalila ih u grijeh. Svoje neprijateljstvo zmija izražava sve do danas.

Za razliku od oskudnih tekstova Staroga zavjeta o egzorcizmu, u Novome zavjetu vidljiv je jedan veliki skok po pitanju egzorcizma. **Govor o zlodusima više se odnosi na jednoga konkretnog zloduha, na prvaka zloduhâ koji je nazvan različitim imenima: napasnik, Zmija, Sotona, Đavao, neprijatelj.** Osim napastovanja zloduha u Novome zavjetu nalazimo i Isusovu pouku o Zlome te njegovo egzorcističko djelovanje kao dio njegova poslanja. U Novome zavjetu, dakle, postoji govor o istjerivanju zloduha, a sveti pisci donose

nam i nekoliko konkretnih slučajeva: Mt 9, 32-33; Mk 1, 23-27; Lk 4, 31-37 i slično. Nakon Isusove smrti i uskrsnuća služba egzorcizma nije uminula. Bez obzira na to što to nije u strogome smislu definirana crkvena dogma, u samome učenju Crkve egzistencija personalnih zlih duhova kroz povijest smatrala se po sebi razumljivom. Apostoli su, uz ostale službe, vršili službu egzorcizma potrebnima. I nakon njih Crkva se brinula za ljude opsjednute zlodusima posredovanjem egzorcista.

Prošlo stoljeće obilježeno je velikim napretkom na svim područjima znanosti. Među njima je i psihologija koja je tek odnedavno postala samostalna disciplina. Razvoj psihologije znatno je utjecao na promišljanja Crkve o pojedinim temama, nadasve o egzorcizmu. **Stoga psihologija religioznosti danas tumači neke stvari drugačije nego što je to bilo prije stotinjak godina. Umjesto da kažemo da je nešto što se događa ili od Boga ili od đavla, danas ćemo reći da između**

toga postoji golemi prostor ljudskoga.

Tu se misli na prostor ljudske slobode i ljudske psihologije koja, između ostaloga, može biti zahvaćena urođenim ili stečenim smetnjama. Takve situacije podložne su liječenjima preko različitih tretmana unutar odgovornih ustanova. Kratki opisi poremećenih osoba u biblijskim zapisima katkada se uspoređuju s nekim današnjim dijagnozama, a Isusovo liječenje tih bolesnika s modernim psihoterapijskim postupcima. Čitajući evanđelja, možemo primijetiti kako svi opsjednuti imaju određene fizičke ili psihičke simptome koji su jako slični simptomima psihoze. Tako zloduh opsjednutu osobu čini nijemom, gluhenjemom, nijemom i slijepom, mjesecari ili ispušta nekontrolirane glasove i krikove te biva u fizičkome stanju ukočenosti. Ako ova izvješća promatrano samo s jedne strane, tada vrlo lako možemo zaključiti da su zloduh i njegovo djelovanje uzrok svih živčanih i psihičkih bolesti. Međutim, taj je zaključak pogrešan. Isus jasno razlikuje izgon zloduha od ozdravljenja bolesnika: "Idite i kažite toj lisici: Evo, izgonim đavle i lijećim danas i sutra, a treći dan dovršujem." (Lk 13, 32) Ako usporedimo Isusovo ozdravljenje gluhenjemoga u Mk 7, 32-35 i Isusov izgon zloduha iz gluhenjeme osobe u Mk 9, 25, možemo jasno uočiti da Isus postupa drugačije. U prvoj slučaju Isus ozdravljava dotičući se bolesna, dok u drugome slučaju Isus zapovijeda zloduhu da napusti čovjeka. Čim je zloduh izišao iz tijela opsjednutoga, prestale su i sve tegobe koje su ga do tada mučile.

U daljnjoj usporedbi obred egzorcizma bitno se razlikuje od psihoterapije u pogledu moći. U psihoterapiji pacijent se sreće samo sa psihijatrom. Pacijent može napustiti terapiju kada god želi. Štoviše,

može čak otići i usred seanse. Pritom psihijatar ne posjeduje nikakvu moć niti oružje kojima bi mogao prisiliti osobu da ostane. Kod egzorcizma je drugačije. Egzorcist prilikom obreda legitimno zaziva nadnaravna bića u borbi protiv zloduha. Prije svega, u egzorcizmu egzorcist nikada nije sam, već uvijek ima pomoć drugih, izabranih osoba, koje molitvom prate obred ili u zahtjevnim slučajevima pridržavaju opsjednutoga. Ovdje je, dakle, "pacijent" brojčano nadmašen. Nadalje, trajanje egzorcizma nije unaprijed određeno, nego ovisi o procjeni egzorcista i o učincima obreda. Tako obred može trajati i po nekoliko sati, a "pacijent" ne može tek tako otici kada poželi. I, konačno, egzorcist se za proces ozdravljenja oslanja na Božju moć i pomoć, a ne koristi se svojim snagama kako bi nadvladao zloduha. No, za razliku od psihoterapije, u egzorcizmu je poželjno da na samome obredu budu prisutni psihijatри.

Egzorcizam je liturgijski čin. Važno je, stoga, slaviti ga na prikladnome mjestu i dostojanstveno, kako bi se očitovala vjera Crkve i kako ga nitko ne bi shvatio kao magijski ili praznovjeran čin. Prema kanonu 1172 *Zakonika kanonskoga prava*, nitko ne može zakonito izricati zaklinjanje nad opsjednutima, osim ako je od mjesnoga ordinarija dobio posebno i izričito dopuštenje. Službu vršenja egzorcizma smije se povjeriti isključivo svećeniku i nikomu drugom. No, prije samoga slavlja postoji određeni postupak kojim se utvrđuje stvarnost opsjednuća pojedinca. Brzopletost u liturgijskome činu nikada nije dobrodošla, osobito kada se radi o egzorcizmu. Stoga su katolički svećenici, kojima je Crkva povjerila službu egzorcizma, dužni pomno sagledati potencijalni slučaj opsjednuća. Prije svega, egzorcist treba

zatražiti mišljenje liječnika za potencijalni slučaj opsjednuća pojedine osobe koja se egzorcistu obratila za pomoć. Potom se ispituje imaju li prikladni lijekovi učinak na osobu. Nakon toga, egzorcist ide korak dalje te ispituje osobu ima li reakcija na sveto, na molitvu, blagoslovljenu vodu i slično. Dalje se ispituje posjeduje li osoba određene smetnje, čuje li neke glasove, osjeća li se ponekad paralizirano, osjeća li da ju netko promatra i slično. Egzorcist sagledava mogućnost infestacije kuće u kojoj dотična osoba boravi, a manifestira se škipom, lupanjem, hodom, neprotumačivim šumom, nestankom predmeta, neugodnim mirisom sumpora, paljevine ili izmeta. Valja upozoriti da se spomenuti simptomi mogu poistovjetiti sa simptomima čovjeka oboljelog od psihoze. Ako egzorcist pronađe dovoljno razloga za sumnju da je čovjek opsjednut, tek tada pristupa obredu egzorcizma. Tek tijekom egzorcizma – a nikad prije – i učinaka koji bi trebali slijediti nakon egzorcizma, egzorcist može sa sigurnošću zaključiti je li sumnja bila opravdana ili ne.

Svaki je liturgijski čin slavlje, pa tako i egzorcizam. Novi *Rimski obrednik o egzorcizmu* polazi od pripreme za slavlje do samoga obreda i upute po završetku slavlja. Slavlje egzorcizma započinje u ime trojedinoga Boga. Nakon škropljenja, egzorcist se obrati nazočnima i pozove ih na molitvu koja uključuje litanije svih svetih. Po završetku litanija, egzorcist stojeci moli jednu od ponuđenih molitava. Zatim egzorcist moli jedan ili više ponuđenih psalama. Izmolivši psalme, egzorcist naviješta odabrane ulomke evanđelja koje svi slušaju stojeci. Nakon službe riječi egzorcist položi ruke na glavu opsjednutoga i moli odgovarajuće molitve koje se nalaze u obredniku. Potom egzorcist poziva sve prisutne da isповjede vjeru Simbolom vjere ili obnavljanjem krsnih obećanja i odreknuća, a isповijed vjere zaključi se molitvom Gospodnjom. Zatim egzorcist uzima križ, pokazuje ga i njime blagoslovi opsjednutoga izgovarajući popratnu molitvu. Po završetku toga uvodnog dijela slijede obrasci egzorcizma. Prvo egzorcist izgovara tzv. deprekativni obrazac velikoga

egzorcizma. U tom obrascu moli se Boga stvoritelja i branitelja ljudskoga roda da u ime Crkve svrne pogled na slugu kojega u ropstvu drži davao i da pošalje Duha Svetoga da zaštitи opsјednutu osobу. Ako se čini zgodnim, egzorcist dodaje i imperativni obrazac u kojem se zaklinje Sotonu da prizna Božju pravednost i dobrotu, Isusovu moć i snagu, da prizna Duha istine i milosti te da odstupi od opsјednute osobe po znaku svetoga križa.

Isus u Iv 8, 44 Sotonu naziva ocem laži. **Neki kažu da je jedan od najvećih uspjeha Sotone u svijetu to što je uvjerio ljude da ne postoji.** Na taj način on može slobodnije i skrovitije djelovati. *Rimski obrednik* iz 1929. upozorava na to da će se zloduh koji je opsјeo neku osobu na sve moguće načine pokušati sakriti. Prilikom slavlja egzorcizma egzorcist treba paziti na vještine i prijevare koje zlodusi upotrebljavaju da prevare egzorcista. Najčešće lažno odgovaraju i mučno se odaju, kako bi egzorcist od umora prestao ili bi se učinilo da opsјednutoga više ne muči zloduh. Katkada, upozorava obrednik, kada su zlodusi otkriveni, sakriju se i ostave tijelo kao slobodno od svakoga uz nemiravanja, ne bi li opsјednuti pomislio da ga je zloduh napustio. Ponekad se zloduh sakrije kada opsјednuti primi euharistiju ne bi li se činio da je otisao. No, egzorcist mora biti na oprezu da ga zloduh ne prevari, a prilikom slavlja egzorcizma ne smije prestatи dok ne vidi znakove oslobođenja. **Ako opsјednuti nije oslobođen od zloduha ili zloduh nije nadvladan, slavlje se ponavlja sve dok se ne dogodi oslobođenje.** Oslobođenu osobu treba uputiti k Bogu, da ustraje u molitvi (crpeći je ponajviše iz Svetoga pisma), da pristupi sakramentima pokore i euharistije te da živi kršćanski život, ispunjujući ga djeli-

ma ljubavi i bratskoga poštivanja prema svima. U protivnome, postoji opasnost da se zloduh vrati i sa sobom dovede sedam drugih duhova, gorih od sebe.

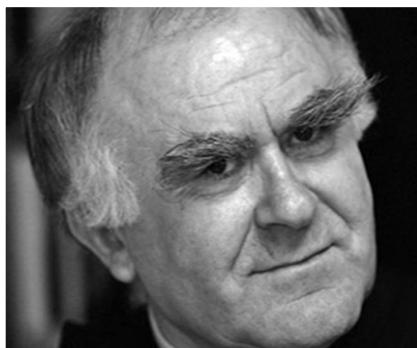
U današnjemu svijetu, koji odbacuje religiju i postaje sve više ateistički, sekularni svijet, i dalje je prisutan obred egzorcizma koji podsjeća na duhovnu stvarnost – koja je među nama i koja nas nadilazi. Neki današnji teolozi niječu postojanje zloduhâ i njihovoga prvaka Sotone. Međutim, slučajevi opsјednutih osoba nikoga ne mogu ostaviti ravnodušnim. Utočište takvim osobama pruža Katolička Crkva te im pruža ozdravljenje i novi početak. Stoga, egzorcizam treba promatrati unutar autentičnoga crkvenog konteksta koji nije neki magičan čin, skriveni talent i vještina nekoga pojedinca; egzorcizam nije izmisnila Crkva, nego njegovim slavljenjem vrši ono što je od Isusa Krista primila za zadaću – izgoniti zloduhe. Zbog toga egzorcizam spada u jednu od važnih zadaća Crkve. Egzorcist je uvijek u službi Krista i njegove Crkve jer je Krist taj koji istjeruje zle duhove pomoću svojega tijela, Crkve i njezinih služitelja. Takva praksa prati Crkvu kroz dvije tisuće godina – od Isusa Krista pa sve do danas. U susretu s potencijalnim slučajem egzorcist se suočava s nizom situacija i provjera kako bi pronašao odgovor na pitanje je li osoba uistinu opsјednuta ili se radi o nekoj psihičkoj bolesti. I u samome slavlju egzorcizma egzorcist treba biti oprezan jer se oni koji opsјedaju koriste raznim trikovima kako ne bi bili razotkriveni. Novi *Zakonik konskoga prava*, na tragу *Kodeksa* iz 1917. godine, prepoznaje važnost i osjetljivost egzorcizma te ga uvrštava u svoje odredbe, koje novi *Rimski obrednik* detaljno tumači i uređuje za spas mnogih opsјednutih duša.

Razgovor s profesorom dr. sc. Stipom Nimcem

Darko Rapić i Marko Vrkić

1. Možete li nam nešto reći o svojem svećeničkom (redovničkom) pozivu?

Od svoje rane mlađosti živim u redovničkoj zajednici – otakao sam se kao dječak zaputio u franjevačko sjemenište. Obitelj, osobito majka, te vrlo pristupačan župnik franjevac bili su mi poticaj da se i sam zaputim tim životnim putom. S vremenom je i svijest vlastitoga poziva i poslanja u meni rasla, zorila i razvijala se. Štošta čega sam ranije bio jedva svjestan postajalo mi je jasnije i očitije. Moj poziv, kao i moje životno poslanje, poprimao je sve jasnije obrise. Sve sam više postajao svjestan Božjega poziva te trajno nastojao odgovarati na taj zov. Danas živim posve svjestan svojega poziva, sretan u svojem pozivu i poslanju. To, naravno, ne znači da i sada ne nailazim na brojne poteškoće, nego da određeni mir duboko prožima moj rad i život. Nastojim živjeti svoje poslanje, svoju životnu misiju na koju me Bog pozvao, i vjerujem da je upravo to najvažnije u čovjekovu životu – prepoznati svoje vlastito poslanje i živjeti ga sukladno s vlastitim mogućnostima, ravnajući se pri tome prema evanđeoskim idealima. To, naravno, ne znači da bi svi trebali biti redovnici, nego upravo da trebaju prepoznati svoj vlastiti poziv, poslanje koje im je Bog do-

dijelio u ovome ili onome staležu, u ovome ili onome poslu, i upravo tu nastojati živjeti prema ovim ljudskim i kršćanskim idealima. To je ono što Crkva želi izreći kada govori o jednakome dostojanstvu svih krštenih, pa i svih ljudi pred Bogom, dok

su različite samo karizme i službe.

2. Kako biste u kratkim crtama saželi svoj profesorski rad na našemu fakultetu?

Naš KBF jedan je od najboljih fakulteta na hrvatskome govornom području i u srednjistočnoj Europi... Mislim da on kao sastavnica splitskoga sveučilišta odlično ostvaruje svoju svrhu jasno navedenu u Statutu: "Svrha Fakulteta je njegovanje, znanstveno istraživanje te sustavno i cijelovito izlaganje kršćanske Objave, unaprjeđivanje spoznaje njezine istine preko filozofsko-teoloških znanosti; odgoj i obrazovanje dijecezanskoga i redovničkoga klera i katoličkih laika; evangelizacija i inkulturacija kršćanstva kao i razvoj kršćanske filozofske i teološke misli, u suradnji s ostalim znanstvenim ustanovama." (Statut KBF, Čl. 3. & 1.)

Svojim radom i ja se nastojim uklopiti u ove odrednice. Imam jako pozitivna iskustva. Kolege profesori uvijek su spremni na suradnju i solidarnu pomoć. Uz to, spome-

nut će svoju posebnost. Kao profesor i član fakultetske zajednice objavio sam nekoliko koautorskih knjiga iz područja praktične teologije (neke su od njih i udžbeničke naruvi) s profesorima s drugih europskih učilišta: Milano (Italija), Münster (Njemačka), Innsbruck i Graz (Austrija), Ljubljana (Slovenija), Zürich (Švicarska), Sarajevo (Bosna i Hercegovina)... U tisku je upravo i nova koautorska knjiga (zbornik) s tematikom aktualnosti u praktičnoj teologiji te u kojoj svojim prilozima sudjeluju teolozi iz cijelog tog područja. Takav rad i umrežavanje smatram također doprinosom tzv. bolonjskomu procesu koji, između ostalog, teži pojačanoj suradnji i razmjeni među nastavnicima europskih sveučilišta te u koji su aktivno ušle sve visokoškolske ustanove u Hrvatskoj, u prvoj redu naša sveučilišta. Suradnja, naime, koju ima u vidu *Bolonjska deklaracija* te proces njezine realizacije teže kako obnovi sveučilišnih studija diljem Europe tako i suradnji europskih sveučilišta, profesora, studenata, a teže i izmjenjivanju iskustava i protoka znanja. Praktična teologija – i oni koji se njome *ex professo* bave – pozvana je da upravo zbog svoje ukorijenjenosti u praksi ljudi uopće i kršćanskih vjernika na pose u tome dade svoj doprinos.

3. Na našemu fakultetu ima dosta studenata laika. Što teolozi laici mogu činiti za Crkvu i na koji način mogu svjedočiti svoju vjeru?

Lijepo je da postoji dosta laika zainteresiranih za studij teologije. No, nažalost, laici u Crkvi hrvatskoga govornog područja još nisu valorizirani onako kako to ističu Isusova poruka i smjernice Drugoga vatikanskog koncila. Crkva je kod nas u Hrvatskoj i danas, 50 godina poslije Sabora, jako klerikalizirana, pa teolozi laici još uvek nemaju svoje jasno mjesto i ulogu.

Prema smjernicama Hrvatske biskupске konferencije dvije odgovornosti trebaju doći do izražaja u životu i djelovanju naših kršćanskih zajednica: afirmativno i korektivno ostvarivanje suodgovornosti vjernika laika u Crkvi i društvu. To dakako osobito vrijedi za teološki obrazovane vjernike laike.

Pod afirmativnim djelovanjem mislim na one oblike u kojima se odgovornost ostvaruje stalnim afirmiranjem i promicanjem istinskih ljudskih i kršćanskih vrijednosti na način evangelizacijskoga, svjedočkoga i dijaloski usmijerenoga djelovanja. Tako se ostvaruje afirmativan pristup življenju vjere u suvremenome društvu.

Dok pod korektivnom ulogom mislim na one oblike suodgovornosti kojima se nastoji upozoravati na štetne i opasne pojave i ponašanja za održivost društva te kršćanskih kao i općeljudskih vrednota te kojima se nastoje ponuditi moguća rješenja kada već postoje takve opasne pojave i ponašanja, ovaj drugi vid suodgovornosti podrazumijeva oblike koji imaju korektivnu funkciju.

Vjernici laici tada (korektivno) nizom vjerskih i građanskih inicijativa ukazuju javnosti i ostalim članovima Crkve na dvojbene i štetne društvene pojave te nude modele njihova rješavanja. Vjernici laici pozvani su poduzimati i niz djelatnosti s ciljem javne rasprave nastalih promjena i njihova ispravljanja na način da u konačnici budu uskladene s navedenim vrednotama i dugoročnom održivošću društva.

Konkretni oblici afirmativnoga i korektivnoga ostvarivanja suodgovornosti vrlo su bogati, a međusobno su prilično različiti. Afirmativno ostvarivanje suodgovornosti na svakoj od temeljnih pet razina ljudskoga života – osobnoj, obiteljskoj, profesionalnoj, društveno-kulturnoj i po-

litičkoj – međusobno je povezano i integrirano u onoj mjeri u kojoj pojedinac uspijeva živjeti i objediniti sve te vidove života.

4. Na koji je način studiranje pastoralne teologije važno za budućega teologa?

Herbert Haslinger o praktičnoj teologiji govori kao o teološkoj disciplini koja je kritički i znanstveno odgovorna; koja polazi od iskustva ljudi (kojima je evanđeoska poruka upućena) kao svojega hermeneutičkog horizonta i utemeljena je na realnome promatranju kako individualne tako i društveno-strukturne zbilje. Ona promišlja ljudsku praksu pod obećanjem i zahtjevom vjere u Boga Isusa Krista koja je ukorijenjena u biblijskoj tradiciji te je smještena u strukturni okvir Crkve kao njezine kritičke instance promišljanja. Usmjerena je prema ovome cilju: konceptijski pomoći praksi koja omogućuje određen individualni i društveni život sukladno čovjekovu dostojanstvu pred Bogom pa stoga ima zadaću posredovati kompetentnost za takvu praksu odnosno za samostalno promišljanje te prakse.

Imajući u vidu sve te sastavnice koje navodi ovaj ugledni teolog, smatram da, u sklopu sveukupnoga sveučilišnog studija, postoji neizostavna i trajna potreba za studijem praktične teologije i istraživanjem novih dostignuća, intradisciplinarno i interdisciplinarno. Tim studijem povezuju se i pozicioniraju također ostale teološke discipline upravo pod vidom prakse i praktičnoga kršćanskog življena.

5. U kojem smjeru smatrate da će se pastoralna teologija razvijati u Crkvi?

Noviji razvitak praktične teologije dobio je svoje ishodište kao i odlučujuće

poticaje od Drugoga vatikanskog koncila. S obzirom pak na posve očite crkvene tendencije prema restauraciji, ali i na pojačane krizne linije razvitka u pastoralnoj praksi (prije svega zbog nedostatka svećenika), upravo toj teološkoj disciplini mora biti važno zahtijevati obnovu Crkve kao stalnu zadaću i tome dati svoj vlastiti doprinos.

Pastoralna teologija u širem smislu zapravo je – barem na katoličkome području – istoznačna s pojmom praktične teologije: ona označuje bez razlike sav teološki rad koji kritički promišlja praksu ljudi. Pastoralna teologija u užem smislu bavi se svjesno zamišljenim radom u područjima crkvene prakse (dušebrižništvo, zajednica odnosno župa, biskupija, skupine, udruge, svjetska Crkva itd.). Pritom je težište na profesionalnome radu onih koji po svojemu crkvenom poslanju tvore službene pastoralne skupine kao dušobrižnici (sa svetim redom ili bez njega, kao što je to slučaj u nekim mjesnim Crkvama njemačkoga govornog područja).

Praktična teologija tematizira praktičnu *ostvarljivost* vjere u svaki put sadašnjemu momentu povijesti čovječanstva; ona istražuje pitanja i potrebe, čežnje i tjeskobe, muke i nastojanja ljudi te traga za odgovorom kako je u danim okolnostima moguće uvjerljivo izreći i živjeti evanđeosku poruku o Božjem spasenju danom ljudima po Isusu Kristu.

Suvremeni “udžbenici” praktične teologije govore o njoj otprilike ovako: ona je teološka disciplina koja kritički i znanstveno odgovorno promišlja u prvome redu kršćansku i crkvenu praksu vjernika (kao i praksi ljudi uopće) u svjetlu obećanja i zahtjeva vjere u Boga kojeg je, kao svojega i našega Oca, navijestio Isus Krist i vjere koja je ukorijenjena u biblijskoj predaji.

Praktična teologija smještena je u strukturalnome okviru Crkava kao njihovo kritičko mjerodavno mjesto promišljanja; ona ide za korigiranjem i promicanjem one prakse koja omogućuje individualni i društveni život u skladu s čovjekovim bogomdanim dostojanstvom (Isusova praksa Kraljevstva Božjega u nama i usred nas).

6. Za kraj, što biste osobito savjetovali studentima teologije?

Studentima teologije, kako onima koji su svećenički kandidati tako i onima koji su teolozi laici, svakako bih savjetovao da što je moguće bolje iskoriste svoje vrijeme, *kairos* koji im je darovan za rast u znanju i upoznavanju svoje vjere. Studij teologije omogućava čovjeku upoznavanje s bogatom teološkom tradicijom i usvajanje znanja koja su stjecana i posredovana stoljećima. Time se mladi teolozi osposobljavaju za zrelo i razumom potkrijepljeno promišljanje istina vjere sukladno onoj Anzelmovoj: *Credo ut intelligam! Intelligo ut credam!*, odnosno: *Fides quaerens intellectum!*, ali i: *Intellectus quaerens fidem!* Dakle, za zrelo i argumentirano suočavanje sa samim sobom, kao i sa svima onima koji misle drukčije od nas, potrebno je što bolje poznavati vlastitu vjeru ili kako bi rekao Petar u svojoj poslanici: "Budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama." (1 Pet 3, 15) Studentima bih, stoga, savjetovao da nastoje oko stalnoga ravnovjesja između ovih dvaju polova – između vjere i intelekta: da nijedan ne zapuštaju, nego da izgrađuju koliko god mogu i jedan i drugi pol te da ih nastoje neprestano međusobno povezivati i usklađivati – na dobrobit i vjere, i razuma. Jer, teologija i jest neprestano propitivanje svojega/našega vremena mjereno Evandželjem Isusa Krista,

ali je istodobno i prericanje evanđeoskoga pologa u suvremenim jezik i naše okolnosti. Isusova poruka toliko je bremenita te nosi onu nadu koja se mora prenosi i ljudima našega vremena na njima razumljivu jeziku, odgovarajući također na ona pitanja koja upravo njih tište sada i ovdje.

Studij, znanje i teološko obrazovanje pomaže čovjeku da se kreće i orijentira u svijetu. On se kroz studij ne samo informira, nego i formira. Teologija zacijelo posjeduje jedan od ključeva budućnosti u svojoj proročkoj dimenziji. Teolozi bi trebali opominjati – vršiti društvenu kritiku socijalnih nepravdi. Potom bi trebali pročišćivati vjeru u jednoga i jedinoga Boga, raskrinkavajući raznorazne idole i zlouporabu vjere. I, konačno, oni bi trebali tješiti jer vjera ima neizmjeran potencijal utjehe; tješiti ne samo onostranim Nebom i nagrađom poslije groba, nego doista proročki tješiti i mijenjati grešne strukture koje ponižavaju čovjeka: tješiti sve one kojima su siromaštvo, podčinjenost, samoće, bolesti, grijeh i zlo životni usud, plod naše ljudske nebrige i nasilja.

Stoga, mladim ljudima, studentima teologije, treba pomoći da uvide veliku važnost teologije – također u ovome vremenu ekonomiziranja znanja i životne mudrosti. Jer, studij teologije nije odnosno ne bi trebao biti "profitabilan", ali pripomaže otkrivanju smisla ljudskoga postojanja na zemlji.

Stalno potičem studente teologije da izučavaju "koncilsko kršćanstvo" – teologiju Drugoga vatikanskog koncila.

Studentima teologije preporučujem tri načela koja sam uzljubio i zavolio od pok. prof. dr. fra Tomislava Šagija Bunića, izrazitoga promotora tzv. "koncilskoga kršćanstva", tj. teologije Drugoga vatikan-skog koncila na hrvatskom govornom po-

dručju: 1. Nikada ništa ne činiti samo da nekomu dokažem kako nije u pravu ili da ga ponizim i obezvrijedim; 2. Nikada ne činiti ništa da bih nešto postao ili postigao neki položaj, nego uvijek samo da nešto učinim, neki uspjeh polučim; 3. Nikada ne ići za tim da to bude uspjeh moj ili mojih prijatelja, nego da to bude uspjeh *same stvari* koju i ja i moji prijatelji držimo korisnom i nužnom za ostvarenje Kraljevstva Božjega i dobrobit našega naroda.

Isto tako, potičem na molitvu koju je također napisao profesor Šagi Bunić, a utemeljena je na "Isusovoj civilizaciji ljubavi" (Mt 25, 40). Ona glasi:

"Gospodine Isuse Kriste, Ti si rekao: '**Što učiniste jednome** od moje najmanje braće, meni učiniste.' Daj da svjetlost Duha Svetoga prosvjetljuje moje srce pa da u svakome čovjeku s kojim se danas sretrem uspijem prepoznati Tebe, Sina čovječjega, koji ćeš mi jednom suditi. Amen."

Biti čovjek

fra Ivan Đuzel

Jednom sam prilikom gledao patera Iku Mandurića koji je govorio o ovoj temi i sa svima želim podijeliti riječi koje su naše plodno tlo u mojojmu srcu.

U zadnje vrijeme često razmišljam i prisjetim se svojega života prije ulaska u postulaturu, sjetim se vremena traženja i mладенаčkih lutanja. Što sam tražio? Da, sada ču reći - tražio sam Boga, ali tada to nije bilo niti približno jasno. Tada sam želio mnogo toga, želio sam biti netko drugi i nešto drugo, sve se činilo boljim od onoga što sam trenutno bio. Sad vidim da nisam bio sam jer mnogi lutaju i traže, žele biti netko drugi. Mediji nam daju druge ljude za nekakve primjere i to bogate, "uspješne", "moćne" ljude i nama dođu misli: "uh i ja bih volio biti takav, da je barem meni ovako", itd. Čudno je to da želimo biti nešto što nismo i što ne možemo biti. Pokazatelj je to da nešto nije u redu, da mi nešto ne vidimo.

No Jednom je to uspjelo. Jedan je uspio biti ono što nije i u tome je uspio. Da – Bog. Zamislimo kako Bog gleda čovječanstvo u tom traženju i kako odlučuje da

će pokazati ljudima kako je dobro biti čovjek. I to ne neki moćnik, nego mali, siromašni, jednostavni čovjek. A čovjek luta, maskira se u životinje, u nekakva mitska bića, vraka, anđela, biljke i šošta drugo! S druge strane, Bog se u potpunosti "oblači" u čovjeka! Bogu se sviđa biti čovjek i s čovjekom. Nerijetko se sjetim riječi pokojnog fra Zvjezdana Linića koji je u božićno vrijeme znao reći: "Budite ono što je Bog postao, budite ljudi."

Zašto onda mi ljudi, Bože, želimo biti nešto drugo, zašto smo nezadovoljni sobom? Jer ne gledaš, čovječe, jer nisi progledao. Još su ti na očima ljske koje su i Pavlove oči zasljepile. Pokaj se za ta lutanja kad si želio biti netko drugi. Traži me, reci mi: "Otvori oči moga srca, Gospodine. Daj da progledam. Daj da vidim kako je lijepo biti ja, ovakav kakav jesam. Tko traži, nalazi. Sve što vidiš oko sebe, sav svemir, sva stvorenja, sve je to kao jedna pozornica na kojoj želim susresti tebe. Želio sam ti biti blizu pa sam postao čovjek."

Tu su i još jedna istina i pitanje. Istina da Bog nije jednom bio čovjek i pokazao

kako biti čovjek u pravom smislu i na tom ostao; ne, On je išao još jedan korak dalje i poistovjetio se sa svakim čovjekom: "sve što učinite i najmanjem meni učiniste..." Bog mi je svaki dan s desna, s lijeva, ispred mene, iza mene, gdje god je čovjek, ondje je i Bog.

Ali, Bože, kako je moguće da si ti prisutan u drugom čovjeku, a u svijetu je toliko zla, ubojstava, rata, gladi, nepravde i sve to čine ljudi? Gdje si, što činiš po tom pitanju? Drukčije je bilo dok si sam htio zemljom i govorio, liječio, oslobađao, oprštao grijehu, ali sada te.... nema. Što sada, kako dalje? Kao odgovor, dolazi mi jedna priča o bogobojažnomu, pobožnom čovjeku koji je imao baš ovakva pitanja za Boga. Jednom u molitvi, Bog mu odgovara riječima: "Stvorio sam tebe!" Majka Terezija često je znala reći da po našim dobrim djelima i djelima ljubavi, milosrđa bližnjemu, pokazujemo da Bog još ljubi

ovaj svijet. Ne osuđuj druge, ne znaš zašto su to što jesu, takvi kakvi jesu, jer nisi taj koji je trpio i umro za njih. **Od tebe želim da mi otvorиш vrata svog srca da se ja u njemu nastanim, da u njega siđe moja riječ:** "Ljubite jedni druge kao što sam ja vas ljubio." Želim da i ti umreš za čovjeka. Jednom sam započeo ovo djelo, ali želim ga dovršiti kroz vojsku nade, ljubavi, milosrđa, koja je spremna djelovati po mojojmu srcu i pobijediti depresiju, tugu i beznade. Pusti mi da djelujem u tvojem srcu, no prije svega želim da budeš čovjek!

Ogovaranje i osuđivanje ili bratska opomena?

Josip Ulić

Razmišljamo li kajinovski, odgovorit ćemo: "Zar sam ja čuvar brata svojega?"

Isus, kad govori o bratskoj opomeni, ističe potrebnu diskreciju koja čuva tuđi dobar glas i dijeli odgovornost s odgovornima u zajednici. Onaj koji grijesi i onaj koji ga opominje, unatoč svemu, ostaju ujedinjeni bratskom ljubavlju. Ispravljati brata koji grijesi u nadi da će se promije-

OGOVARANJE I OSUĐIVANJE ILI BRATSKA OPOMENA?

niti, djelo je bratske ljubavi. **Isus nije automatski osudio grešnike, niti je osudio zajednicu na život s grijehom. On, naprotiv, obvezu bratske opomene stavlja pred sve članove svoje zajednice i prenosi je u praksi.** Zajednica zna da nije slobodna od grijeha, ali isto tako zna kako se treba odnositi prema onim članovima koji grijese. Isus je vjerojatno smatrao obveznim poučiti učenike o metodi oprاشtanja. S jedne strane, nije želio da se njihovi promašaji i slabosti tretiraju kao neoprostivi, dok ih, s druge strane, nije želio ostaviti usamljene u njihovim propustima.

Ako zaista želimo biti pravi Isusovi učenici, nije dovoljno samo izbjegavati grijeh. Moramo pomagati našim bližnjima da i oni jednakost ustraju tome. Ali, potrebno je imati na umu da cilj bratske opomene nije stavljanje pod povećalo tudihi grijeha, njihovo prokazivanje ili pak likovanje nad njihovom nesavršenošću, nego privođenje izgubljenih na put obraćenja. Isus potiče na onu kritiku koja opominje te istovremeno i ohrabruje. Jednakim pozivom odjekuju i ove riječi apostola Ivana: "Ne osuđujte i nećete biti osuđeni. Praštajte i oprostit će vam se. Dajte i dat će vam se." (Lk 6,37-38).

Zašto Isus govori da brata ili sestru najprije ukorimo nasamo? Prije svega radi poštivanja dobrega glasa drugoga, njegova dostojanstva. Ružno bi bilo opominjati učitelja pred učenikom ili profesora pred studentom. Na taj način gubi dostojanstvo i autoritet koji mu pripada. Osobi se treba dati mogućnost da se opravda, da nam pojasni zašto je nešto učinila.

Možemo li pogrešno shvatiti nešto što vidimo? Naravno, bilo bi mnogo manje nesporazuma kada bismo drugome dali priliku da progovori, da nam pojasni što je bilo. To nije moguće kada bratovu pogreš-

ku stavimo na sva zvona, da svi čuju. Ako želimo slijediti Isusa, to treba izbjegavati!

Podsjetit će vas na jedan događaj koji mi je pao na pamet pišući ovo. Kada je jedna žena došla na ispovijed Sv. Filipu Neriju optužujući se za ogovaranje, svetac joj je dao odrješenje, ali joj je naložio čudnu pokoru: da ode kući po jednu kokoš i da se vrati k njemu i putem dobro očerupa kokoš. Kad je s tako očerupanom kokoši došla pred njega, svetac joj je rekao: Dobro, a sad se vrati i pokupi perje koje si prosula putem. Žena mu je na to odgovorila: "Pa to je nemoguće, tko zna gdje je koje pero završilo. Odgovorio joj je sv. Filip: **Vidiš, ako nije moguće pokupiti perje koje je vjetar raznio na sve strane,**

onda nije moguće ni povući ogovaranja i klevete kojima smo nanijeli štetu drugima. Poruka ove zgodе aktualna je i danas.

Ono što smo pričali o drugome, makar to bila i istina, nemoguće je izbrisati. Zato uvjek treba biti oprezan!!! Onaj koji je počinio pogrešku mogu biti upravo ja, a onaj koji me opominje može biti bilo tko drugi.

Osim obveze bratske opomene, nešto je i na meni, a to je da prihvatom opomenu drugoga. O, kako volimo drugoga opominjati, a ne volimo kad nas netko opominje! Je smo li spremni prihvati opomenu?

Isus je rekao: "Što gledaš trun u oku braća svojega, a brvna u oku svome ne opažaš?" Kako možeš kazati bratu svojemu: "Brate, daj da izvadim trun koji ti je u oku", a sam u svom oku brvna ne vidiš? Licemjeru! Izvadi najprije brvno iz oka svojega pa ćeš onda dobro vidjeti izvaditi trun što je u oku bratovu. Moramo opominjati druge u ljubavi. Sveti Pavao, kad govori o bratskim opomenama, ističe da ga tek onda, kad si u srcu siguran da ga niti malo ne osuđuješ, možeš ukoriti, ali, isto tako moramo biti spremni prihvati opomenu. Nije pravi prijatelj onaj koji mi u svemu povlađuje, istinsko dobro želi mi onaj koji mi ukazuje i na moje pogreške. Istina nas oslobađa, uči nas Isus. Istina je da se ne može svaki odnos dovesti do najviše razine, ali također je istina da smo pozvani biti Kristovi učenici u svakom odnosu koji gradimo. Jer, kako

kaže Riječ, po ljubavi će nas prepoznati! Prijatelj ljubi u svako vrijeme, a u nevolji i bratom postaje. (Izreke 17:17) Kada znamo da nas je brat vidi u našem najgorem izdanju, usred naše najveće nevolje i najvećega duhovnog ili moralnog pada, a da nas pri tom nije napustio, već podržao i prihvatio, shvaćamo da smo voljeni. U takvom odnosu, braća postaju jedno drugome i učitelj, učenik, tještanj, trener, onaj koji ispravlja i bodri... Zašto gubiti vrijeme? Treba sebe dati odmah i tad odmah zasvjetliš u mračku i bivaš neobičan, čudan svijetu, ali ne i Bogu. Primjerom svojim trebamo pokazati što doista znače riječi "ljubite jedni druge kao što sam i ja vas ljubio". Sveta Terezija od Djeteta Isusa ističe: „Ljubiti sve do smrti iz ljubavi.“ Koga briga za povrede dok je Bog uz tebe? Tko tebe odbaci, i Boga je odbacio, pa je tako bolje odmah u startu ponuditi sve od sebe, a onda otpad sam istrune, dok te brat prigrli odmah jer prepozna tu iskru u tebi, svojstvenu i njemu samome. Bratoljublje je slobodan izbor koji je šteta stavljati na čekanje!

Oko moje i tvoje u milosrđu stoje – Naši pogledi i Krist

Danko Kovačević

Ponekad, vjerovali ili ne, učeći za ispite student naide na jedan dio gradiva koji ga posebno nadahne: "upale" se neke "lampice", zaigra srce i stvari se sagledavaju novootkrivenom jasnoćom i bistrinom. U ovom konkretnom slučaju, bio je to susret s antropologijom pogleda negdje sredinom protekle veljače.

Jeste li se ikada zapitali kakvi su naši svakodnevni pogledi? Kada gledamo

druge, vidimo li ih svojim očima, svojim pogledom i namjerama koje stoje iza toga pogleda uistinu kao ljude, kao osobe koje imaju svoje neotuđivo dostojanstvo i slobodu? Koja je nakana i kolika dubina naših pogleda?

Što se tiče nakane, pogledi znaju biti, egocentrični, koristoljubivi. U tom su smislu naši pogledi često *ispitivački*. Na vanjštini ili u nutrini drugoga svojim pogledom tražimo i pokušavamo uočiti nešto što smo unaprijed odlučili pronaći: komad odjeće, nakita, fizičku osobinu tijela, emociju, neku spoznaju koji drugi ima, a nastoji je prikriti. Možda su najčešće, pogotovo prema osobama suprotnoga spola, naši pogledi *objektivni* – naš pogled na drugog (ili drugu) biva “zadovoljen” onda kada sagledamo jedan element njihove osobe. Najčešće se taj pogled zaustavlja na vanjštini i usredotočuje se na tjelesnu dimenziju osobe i njezin specifični element: dio tijela ili tijelo u cjelini. S ova dva navedena načina gledanja, tj. njihove nakane, često je vezan i treći način, a to je *uporan* pogled ili pogled *traženja*. I ovo je pogled koji ne otvara gledatelja gledanome u dimenziji dijaloga i darivanja. I dalje je riječ o traženju i prisvajanju, o “uzimanju” u svoju spoznaju onoga što smo zamjetili pogledom na drugog (drugu).

Što se tiče dubine, naši pogledi često znaju biti *površni*. To su pogledi koji se zaustavljaju na fizičkom aspektu osobe koje gledamo ili na nekom očitovanju njihovih emocija, razmišljanja, namjera. Kaže se da su oči ogledalo duše. Površan je, međutim, i pogled u oči kao takve, pogled koji se zaustavlja samo na očima samima po sebi, a ne ide dalje, dublje...

Nalazimo se u Godini Milosrđa, godini u kojoj je čitava Crkva pozvana na kontemplaciju milosrđa, životno hodočašće

milosrđa, djela milosrđa. Riječ kontemplacija je nama ovdje posebno zanimljiva: *contemplatio* je latinski izraz za grčki pojam *theoria*, kojim je Aristotel nazvao ono što on smatra najvišim oblikom spoznaje – *božansko gledanje*. Gledanje u samu srž, gledanje u istini, cijelovito gledanje. U koničnici, milosrdno gledanje.

Gledati milosrdno znači prethodno imati milosrdno srce (milo-srđe, miseri-cordia), a tek onda uputiti pogled. Crkveni oci s Istoka (poznavajući *Psalam* 36 u novom svjetlu) znali su opisujući Krista reći: twojom svjetlošću mi svjetlost vidimo. Upravo je na tom tragu i ideja patria Marka Rupnika, autora loga Godine milosrđa. Isus dobri pastir nosi na plećima paloga čovjeka, nas grešnike. **Rezultat toga (istinskog) susreta Isusa i mene, kao što logo prikazuje, jest zajednički pogled na stvarnost: vidjeti stvarnost Isusovim očima, njegovom svjetlošću, jer on je Svjetlo svijeta.** Preduvjet je takvih *sudioničkih pogleda*, naravno, *sudioništvo na milosrdju* Isusovoga Presvetog Srca. Tada se događa prekrasna stvar: oko moje i tvoje, u zajedništvu s Kristom, u milosrđu (zajedno) stoje. Tek tada uistinu naši pogledi, u pitanju nakane, mogu biti *otvoreni* drugome; otvoreni za *susret*, za *communio* (zajedništvo). Oni tada mogu biti pogledi milosrdnog *sebedarja* (tzv. *srdačni* pogledi) koje afirmira dostojanstvo, ljepotu, čovječnost osobe kojoj smo uputili pogled te hvali i slavi Boga u njegovom stvorenju. Tek tada, uistinu, u pitanju dubine, naši pogledi mogu biti božansko gledanje (*contemplatio, theoria*), poniranje pogledom u dubinu osobe onako kako to čini Bog: pogledi *u dubinu duše*, u srce čovjeka, u čovječju *kristolikost* (i u slavi i u muci, tj. patnji), a ne u njegovu vanjstvu. Tek tada i naše vlastito, grijehom ranjeno srce može ostati u milosrđu, i sudit ćemo

druge ne po (ljudskoj) pravdi nego po (božanskoj) ljubavi. A tako suditi znači iskazati milosrđe. Ono otvara drugoga u njegovoj slobodi, otvara ga za susret. I u konačnici, time spašava. I gledatelja i gledanog, i drugoga (drugu) i nas same.

Ovakvi pogledi nisu iluzija, oni su mogući i to ne u posebnim prilikama, nego u našoj svakodnevničnosti. Vježbajmo se u njima u Gospodinu!

Priča o dvojici braće

Josipa Burazer

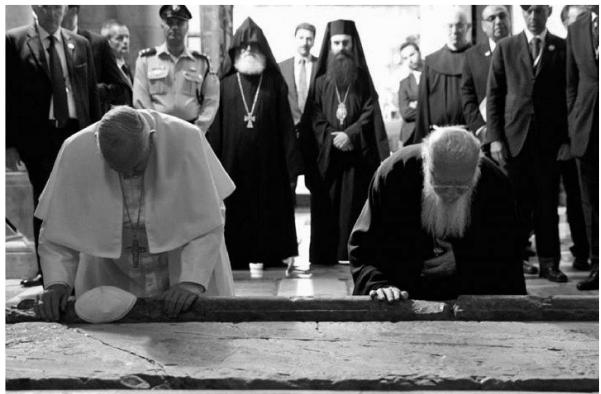
Kao što joj sam naslov kaže, ovo je priča o dvojici braće i njihovu Ocu. Otkad su rođeni, dvojica braće ne mogu biti različitija. Jedan više voli red, disciplinu, poslušnost Ocu, propise, duga analiziranja i razmišljanja o životu. Drugi je kreativniji, poslušan Ocu na svoj način, ljubitelj pjevanja i sanjar. Teško je reći tko je stariji, a vrlo lako je moguće da su i rođeni u isto vrijeme. Sigurno je jedno - njihov ih Otac ljubi jednakom ljubavlju i prati svakoga sina na njegovu putu sa svim njegovim osobinama, shvaćajući kako su za raznolikost i ravnotežu života potrebne osobine i jednoga i drugog sina. No, kako su braća po svom karakteru bila jako različita, stalno je dolazilo do manjih svađa među njima, no to je normalno i ništa zabrinjavajuće za sam bratski odnos. Sve bi bilo u redu da se jednoga dana nisu toliko posvađali da su uz nemirili i ražalostili Oca. Svađa je bila jako žestoka, a razlog svađe je, između ostalog, bilo prvenstvo. Naime, njihov je Otac za duže vrijeme odlazio u daleku zemlju i postavilo se pitanje tko će biti Očev nasljednik i upravitelj njegovih imanja za vrijeme njegova odsustva. Ta čast obično bi pripala starijemu bratu, no kazali smo kako se ovdje nije znalo tko je stariji. Zato su oba brata na temelju svojih osobina i sposobnosti smatrali kako su

upravo oni idealni za Očeva nasljednika. (Napomenimo samo kako su obojica u svojim poslovima bila izvanredna i kako im je upravljanje odlično išlo.) Među braćom su pale teške riječi koje se nikako ne mogu povratiti, a braća su konačno, nakon nekog vremena svađe, jedan drugomu rekla kako se ne žele više vidjeti i prešutno podijelila granice upravljanja Očevim imanjem. Njihov Otac se otad, rastužen, nada kako će njegova djeca, makar kao poznanici, početi razgovarati do njegova povratka. No, to je jako težak i bolan proces i nije jednostavno prijeći preko nekih stvari iz prošlosti.

Sigurno ste dosad, barem se nadam, shvatili kako ovdje nije riječ o bilo kojoj braći nego o katolicima i pravoslavcima, a njihov Otac je Bog. Prikaz je plastičan i ne mora biti točan, ali poslužila sam se nekim ljudskim osobinama kako bih opisala "braću" i nadam se da opis nikomu nije uvredljiv. Zasigurno većina vas zna puno o istočnom crkvenom raskolu, s obzirom na to da je to jedna od tema koja se obrađuje već u prvim mjesecima dolaska na studij teologije ili katehetike. **Stoga, sigurno znate da su istočna i zapadna Crkva oduvijek bile različite i u bogoslužju, i u jeziku, kulturi, načinu razmišljanja.** Istočnjak i zapadnjak jednostavno su različiti, a ovoj

različitosti i odijeljenosti "ku-movala" je podjela Rimskoga carstva na istočno i zapadno 395. godine. Različitosti su dovele i do neslaganja oko nekih "stvari" poput famoznoga Filioquea (dodatak "i Sina" kad se govori o izlaženju Duha od Oca "i Sina" u Vjerovanju, koji je na zapadu dodan najkasnije u 5. stoljeću) ili pitanja kome pripada prvenstvo - carigradskom patrijarhu ili papi. Pred neposrednu kulminaciju sukoba bilo je i rasprave i o beskvasnom tj. kvasnom kruhu koji istočna Crkva koristi u euharistiji. **Konačno, 16. srpnja 1054. godine**, kardinal Humber, legat pape Lava IX., na oltar crkve svete Sofije polaže bulu kojom izopćuje Celularija i neke druge grčke biskupe, predstavnike istočne Crkve, a Celularije je na to izopćio papu. Iako ovde nisu izopćene Crkve u cjelini, odnosi i jedinstvo Crkve nakon ovih događaja do dana su današnjega prekinuti.

U novije vrijeme počelo se raditi na približavanju ovih Crkvi. Iako je pokret za jedinstvo kršćana započeo među protestantima i ostale kršćanske denominacije ubrzo su shvatile važnost pomirenja zavđene braće. **Početak ovih nastojanja između katolika i pravoslavaca i posebno dirljiv trenutak bio je susret pape Pavla IV. i patrijarha Atenagore 1964. godine u Jeruzalemu**, gdje su i potpisali dokument o međusobnome prestanku izopćenja. Na taj su način pokazali želju za približavanjem ovih dviju Crkava. Važnu ulogu u približavanju odigrao je i papa Ivan Pavao II. koji je 1995. godine napisao i apostolsko pismo *Orientale lumen* ("Svjetlo istoka") koji je podijeljen na dva dijela: *Upoznati kršćanski istok. Iskustvo nade i Od-*

spoznaje ka susretu. Samo tri tjedna nakon ovog pisma napisao je i encikliku "Ut unum sit" ili *Da svi budu jedno*. Njegovim stopama nastavio je i Benedikt XVI., kao i aktualni papa Franjo koji se nedavno, točnije 12. veljače 2016., na Kubi (u centru svijeta, na pola puta između istoka i zapada, sjevera i juga) sastao s ruskim patrijarhom Kirilom.

Zajedno su popisali deklaraciju u kojoj pozivaju na mir u svijetu, a posebice na bliskom istoku, gdje mnogi kršćani pate. Također, pozvali su na poštivanje dostojanstva ljudske osobe, upozorili i na sve veći broj siromašnih u svijetu, kao i na važnost obitelji u suvremenom svijetu.

Iako želje za približavanjem možda zvuče kao lijep i neostvariv san, s obzirom na tolike različitosti koje su se tijekom vremena produbile, činjenica je da danas postoje frontovi na kojima se možemo i moramo složiti i zajedno boriti, poput brige za napadnutu braću na istoku, brige za siromašne, borbe za očuvanje obitelji, prava na život ili ljudsko dostojanstvo koje nikad nije bilo ugroženije. Mislim da je u tome put, ako ne k jedinstvu, a ono k približavanju koje će nam omogućiti učvršćivanje snaga za borbu u kojoj smo na jednakim stranama.

Moć mita

Marin Tokić

Za većinu ljudi, mitovi su priče koje mogu, ali ne moraju biti istinite te ih se često poistovjećuje s legendama. Kao posljedica toga, mitovi se u suvremenom društvu ne smatraju značajnima. Postavlja se pitanje: "Od kakve su nam koristi takve pričice u 21. stoljeću?"

Da bismo dali prikidan odgovor na to pitanje, moramo biti svjesni činjenice da mitove možemo interpretirati na dva načina: doslovno ili alegorijski. Naravno, prvi način zasigurno će nas odvesti u stranputicu, dok se ovim drugim možemo koristiti kao sredstvom za spoznavanje određenih istina o ljudskoj prirodi.

Uzimajući u obzir teološki karakter ovoga časopisa, bilo bi nam zgodno poslužiti se s par starozavjetnih mitova kako bi nam ove stvari bile jasnije.

Zmija u rajskom vrtu

Kritičari kršćanstva često nam upućuju primjedbe, poput: "Kako li samo intelligentne osobe mogu vjerovati u zmiju koja priča?"

Kako bismo objasnili, možemo se poslužiti C. G. Jungovim riječima, on kaže: "Pojedina obličja u mitovima ne smijemo

shvatiti kao individue već kao personificirane funkcije duševne cjeline, kao vidike mnogostrukosti u samome čovjeku."

Da se u oblicju zmije ovdje ne može zamisliti nikakva kobra, poskok, smuculja ili bilo koji primjerak iz te vrste, jasno proizlazi već iz činjenice da ona može s Evom voditi razgovore. **Bolje bi bilo da taj zavodnički govor zmije shvatimo kao neku vrstu "nutarnjega glasa" u čovjeku.** Ali, kakvo značenje može imati taj predjel duše u čovjeku koji se predstavlja simbolom zmije? Kakva svojstva, moramo se zapitati, utjelovljuje zmija za čovjeka? Naime, ona živi skriveno, brza je i lukava u hvatanju plijena. Ona fenomenom presvlake kože pokazuje sposobnost preobrazbe, razvitaka odbacivanjem onoga mrtvog, neupotrebljivog. Osim toga, ona žrtvi može ubrizgati otrov koji u dosta slučajeva uzrokuje smrt.

Iz tih obilježja može se zaključiti da zmija utjelovljuje predjel u čovjeku koji potiče na promjenu, koji se suprostavlja postojećemu redu, koji želi vlast i moć! I to se da eksplisitno primijetiti u riječima koje je zmija uputila Evi: "...i vi ćete biti kao bogovi, koji razlučuju dobro i зло." (Post 3,5).

2. Lot i njegova žena

U knjizi postanka (Post 19,15-26) nalazimo na priču o Lotovoj ženi. Naime, neposredno prije uništavanja Sodome i Gomore, Lot je zamolio Jahvu da poštodi život njemu i njegovoj obitelji. Jahve je pristao, pod uvjetom da se ne obazire niti se igdje u ravnici zaustavlja. Ali, Lotova žena osvrnula se i istoga se trenutka pre-

tvorila u stup soli. Doslovno interpretirana, ova nam priča govori o kazni koja će uslijediti ako se ne pokorimo Bogu i njegovim naredbama. No, ipak, zašto bi Bog tako radikalno kaznio nečije osvrtnje? Što je u tome toliko loše? **Ako počnemo razmišljati o ljudima koji većinu svog života provedu osvrćući se i žaleći za onime čega više nema, shvatit ćemo da su oni suštinski konzervirani, kao da su živi stupovi soli. Na prošlost ne mogu utjecati, a za budućnost nisu spremni.** Ovakvo alegorijsko tumačenje ove priče ima mnogo dublji smisao i daje nam vrlo važnu poruku o ljudskoj prirodi.

3. Pripovijest o Joni

Jona je bio prorok kojemu se Jahve obratio riječima: "Ustani. Idi u Ninivu, grad veliki, i propovijedaj u njemu, jer se zločina njihova popela do mene." (Jon 1,1-2)

Jona je dobio zadaću i zapovjedeno mu je da svojim propovijedanjem sprječi otpad ljudi od Boga, no on je, pred tretjom tolike dužnosti, pobjegao u Taršiš, a tamo je Jahve naredio *velikoj ribi da proguta Jonu*. U ribiljoj utrobi Jona se pokajao i uputio Jahvi svoje molitve. Nakon toga, riba ga je izbljuvala na obalu, a on se obratio i pošao u Ninivu propovijedati *kako mu je Jahve zapovjedio*.

U početku, Jona se opirao Božjemu nalogu. S jedne strane, on sam sebe nije uzeo dovoljno ozbiljno, a s druge strane, bojao se da će ga ismijati kad se ne obistine njegove mračne prognoze. Baš poput Jone, **i mi upadamo u probleme kad ne spoznajemo ili ne prihvaćamo svoje dužnosti, zato na nas dolazi tama duševnih ili tjesnih nevolja - kad pred obvezama nastojimo pobjeći na kraj svijeta, u Taršiš!**

Zaključak

Mitovi su predivni izvori znanja o multidimenzionalnim i kompleksnim aspektima ljudske prirode. Oni su univerzalni, susrećemo ih u svim kulturama i često se razlikuju samo djelomično (ovisno o kulturi), ali istina koja se u njima krije ostaje netaknuta.

Iz gore navedenih primjera možemo jasno vidjeti koje su prednosti alegorijskog interpretiranja mitoloških tekstova. Slikovit način izražavanja svojstven je povijesnomu razdoblju u kojem su oni nastajali, stoga ponekad moramo napregnuti naše moždane vijuge kako bismo ih u potpunosti "dešifrirali". **Moramo probiti čelični oklop kojim smo tijekom razvijaka naše svijesti, pomoću racionalno-logičkoga razmišljanja, zatvorili ove stare zdence mudrosti jer smo smatrali kako nam više nisu potrebni.** Prakticiranjem ovakvoga načina tumačenja spoznat ćemo kolika je uistinu moć mita.

Sveta Liturgija – neslućena dubina

fra Ivan Grubišić

Odlazak na svetu Misu za nemali broj kršćana predstavlja dosadu ili nemogućnost dubljega prodiranja u Otajstvo koje se pred nama odvija. Riječi koje čujemo samo su naše izvanjsko slaganje beznutarnjeg sudjelovanja i bez iskustva vjere. Šalica kave ostvaruje u nama djelovanje koje, u najmanju ruku, ostavlja opipljivoga traga kao posljedica djelovanja kofeina, dok mnogi nakon blagovanja Tijela našega Spasitelja ili nakon cijelog obreda ne primjećuju nikakvu promjenu.

Zašto je tomu tako? Zar je nužno pomiriti se takvim stanjem? I, što možemo učiniti da ispravno shvatimo i steknemo pravo razumijevanje o svetosti Liturgije, o događaju Krista među nama, Krista koji je ključ za duboko iskustvo vjere?

Liturgija ne opisuje vrijeme, npr. nedjelju ili druge svetkovine kao sveto, nego ga preobražava i čini svetim. Na putu prema našem brdu preobraženja i iskustva svetoga preko liturgijskoga čina, želim se poslužiti slikom umijeća istočnih borilačkih vještina i njihova pristupa usvojenom znanju kako bih pobliže osvijetlio uzrok i nemogućnost otkrivanja milosnoga tre-

nutka – Kairosa, u koji se Liturgijom ucjepljujemo.

Na istoku se polaganjem crnoga pojasa u nekoj borilačkoj vještini tek zakoračuje u svijet učenika koji je stekao temelj na kojemu može graditi svoje iskustvo. Općenito govoreći, smatra se da je potrebno deset godina intenzivnoga rada da bi se naučila tehnika, a još toliko da bi se ona zaboravila, tj. da se nauči njome intuitivno služiti, ne aktivno umom, nego pasivno intuicijom koja predstavlja duh određene vještine, kojom se od učenika postupno postaje majstorom. Tehnika, dakle, postupno postaje životni stav, filozofija kojom majstor susreće svijet i poteškoće života, a ne samo svojega protivnika.

Učenik znanjem spoznaje bit, a majstor znanjem kuša bit. Razlika leži u *iskustvu*. **Znanje nije iskustvo. Znanje nije ni mudrost. Ono nas treba dovesti do iskustva koje će nas učiniti mudrim.** Iskustvo jednoga majstora s istoka u susretu s drugim i sa samim sobom za njega je čudesni susret sa stvarnošću koja mu se pokazuje onakvom kakva ona jest. On ne razmišlja zašto je cvijet crven, a ne žut. Znanje koje je stekao kao učenik sada mu služi da postane dio njega samoga, njegova stava kojim susreće i doživljava svoju okolinu. On se oslanja na svoje znanje, ali i dopušta da ga svijet dotakne u svojoj čudesnoj drukčijosti, dopušta svijetu da se pokaže onakvim kakav jest. Znanje koristi na razini intuitivnoga sjećanja kojim se ne služi aktivno, nego pasivno. Takav stav prema stvarnosti transcendira njegovo znanje i dovodi ga do iskustva svijeta na jednoj dubljoj i višoj razini.

Spomenuli smo da se tehniku uči da bi se zaboravila. Isti put nalazimo kod kršćanskih kontemplativaca, kao što su sv. Ivan od Križa i drugi. Nema kontemplacije, tj. motrenja Boga, bez sadržaja koji stvara potrebnu čežnju i usmjeruje prema Njemu, a tako nema ni iskustva vjere u liturgiji bez znanja o liturgiji, bez otvaranja i neupitne predaje srca i uma tomu znanju. Nacrt liturgijskoga obreda, mudro sastavljenoga u osluškivanju tradicije crkve, služi kao odskočna daska koja našu egzistenciju u prostoru i vremenu čini novom, drukčijom, preobraženom. Čini od nas sve ono što smo pokušali naći uvođenjem modernizma u liturgiju koji bi se ukratko mogao opisati "traženjem prave stvari na krivi način." Ono što se traži, ne nalazi se u kreativnome preoblikovanju liturgije zanemarivanjem stavova tijela i uvođenjem novotarija. Oni nam ne donose kontemplaciju kršćanskih otajstava, nego rastresenost i uvijek novu žđ koju onda treba utažiti nečim novim. To je nemir svijeta koji je našao svoj put u liturgiju.

Vratimo se na Istok. Znanje koje se stekne položenim crnim pojasmom možemo usporediti s uspješno završenim teološkim studijem. No, kako je crni pojas tek početak ulaženja u svijet vještine, tako je i diplomirani teolog tek na početku svojega razumijevanja i usavršavanja koje ga treba dovesti do vrhunaca sjedinjenja s Bogom već ovdje na zemlji, kao predokusu raja. **Liturgija čovjeka treba, dakle, dovesti do iskustva onoga o čemu govori.** I znanje koje smo stekli oruđe je kojim otvaramo tu našu suhu, neplodnu zemlju dosadašnjih iskustava odlascima na svetu Misu. Ali, znanje bi trebalo postupno postati intuitivno sjećanje kojim se služimo, na koje se oslanjamо i kojim se bacamo ususret Otajestvu. Tim pasivnim pristupom dopuštamo Kairosu da nas zahvati na "svoj način", da nam se očituje drukčije negoli bismo mi to ikada mogli htjeti i poželjeti svojim umom. Kairos je nešto što nama dolazi ususret i što nadilazi našu sposobnost spoznavanja. U poniznosti treba dopustiti biti dotaknut. Naše in-

tuitivno sjećanje u obredu liturgije postaje čežnja koja zna da nikada do kraja neće iscrpiti blago koje se pred nama otvara i koje nas preplavljuje. Ovo znano neznanje postaje čežnja za uvijek dubljim susretom s Gospodinom koji ne ovisi o čovjeku, nego samo o čovjekovoj čežnji koju mu Gospodin rado ispunjava, u onoj mjeri u kojoj je čovjek kadar pasivno uroniti u prisutnost Krista, u Kairos.

Potrebno je da svaki kršćanski vjernik upozna i nauči što više o svakom aspektu svete Liturgije. Takvim usvojenim znanjem dolazimo na slavlje kako bi naše znanje o svakoj gesti postupno sve više postalo naš intuitivni stav u kojem izražavamo svoje slaganje, svoju nadu i svoju čežnju za ispunjenjem te iste nade, a to je moguće samo s kvalitetnom pripravom, tj. stjecanjem znanja o onomu što se događa na sv. Misi. Ovaj proces priprave traje cijeli život i nije ga moguće do kraja iscrpiti. Ali, uvjek novim produbljivanjem znanja, bolje razumijemo Otajstvo spasenjskoga djela Krista, prema kojemu zauzima ispravniji stav, koji opet omogućuje izravnije isku-

stvo koje nas dotiče u našoj najdubljoj egzistenciji. Jasno je da nam vrijeme u tijeku liturgijskoga slavlja ne dopušta da aktiviramo sve znanje o pojedinome činu, stoga je važno prijeći na ovu intuitivnu razinu koja naše biće sinkronizira sa stvarnošću toga čina, Riječi...

Iskustvo njegova dolaska u sv. Misi, dakle, ne otkriva se aktivnim znanjem, nego pasivnom kontemplacijom sadržaja Otajstva koje nas dotiče i poziva na mnogostruki način. Naše znanje treba djelovati iz pozadine, kao intuitivno sjećanje koje u nama stvara stav pred Riječi, u stavu tijela, u susretu s Gospodinom. Do potrebne intuicije dolazimo stalnim ponavljanjem, kada intuitivno osjećamo da ima još, da može dublje. **Na taj se način kontemplativno otvaramo Otajstvu koje nam se daje po Duhu Svetom koji je izliven u srcima našim.**

To je put predavanja i otvaranja sebe Kairisu u kojemu zajedno s Augustinom možemo klicati: "Kasno sam te uzljubio, ljepoto, tako stara, a tako nova. Kasno sam te uzljubio."

Liturgijske opaske Benedikta XVI.

Mateo Poša

Papa Benedikt XVI. za vrijeme svojega života ostavio nam je brojna dobra u naslijede, poglavito na području pisane riječi, a i dalje to čini. Vjerujem da se bogatstvo njegove misli i duhovnosti tek treba otkriti. Pisao je o najrazličitijim temama, među kojima je posebno upečatljiva liturgija, o kojoj je ne samo pisao, već i za svojega pontifikata dao primjer koji bi trebali slijediti. Uvijek na temelju Božje Riječi izvodi duboko tumačenje pojedinih liturgijskih

elemenata. Benedikt XVI. još je u prošlom stoljeću kao biskup i kardinal uočio brojne propuste i zloporabe na području liturgijskoga života Crkve. **Njegovo je mišljenje da su propusti i zloporabe, kao i pojedina zanemarivanja ili prenaglašavanja, proizašli iz krivoga ili nepotpunog tumačenja dokumenata Drugoga vatikanskog koncila, odnosno "duha" koji je nakon koncila vladao u Katoličkoj Crkvi.** Benedikt XVI. o tome govori u više

svojih knjiga i govora, poglavito u svojoj knjizi *Dub liturgije*, jednim od njegovih najdubljih i najljepše napisanih djela, koj joj je nakana pripomoći obnovljenomu i produbljenom razumijevanju liturgije. Ne ostajući samo na teoriji, donosi nam brojne praktične upute od kojih ćemo ovdje spomenuti samo neke. Važno je napomenuti da Benedikt XVI. ni u kojem slučaju nije kritičar Koncila, s obzirom na to da je i sam sudjelovao na njemu, već zagovara ispravno tumačenje. Nedugo nakon što je izabran za papu, rekao je da ako se u čitanju i prihvaćanju koncila vodimo ispravnom hermeneutikom, on može biti velika snaga za potrebnu obnovu Crkve.

Joseph Ratzinger prepoznao je u Starom Zavjetu zlatno tele kao simbol za proizvoljnost kulta. Ples oko zlatnoga teleta svodi se na neku vrstu banalnoga samozadovoljavanja. Proizvoljnom i samodopadnom kultu u konačnici nije stalo do Boga, nego se radi o tome da se vlastitim silama ponudi ljudima mali, uski, alternativni svijet. Liturgija tada upada u opasnost da postane puka i prazna igrarija ili čak otpad od živoga Boga pod krinkom svetoga plašta. **Srž Ratzingerove poruke o zlatnom teletu jest da liturgija ili kult nije plod ljudske kreativnosti, već pretpostavlja konkretnu osobu koja se oči-**

tuje, s obzirom na to da čovjek nije sposoban stvarati ili činiti kult. Bog je ta konkretna osoba. Međutim, u Starom zavjetu Bog preko proroka pokazuje kako ga možemo i smijemo ispravno štovati, dok nakon Kristova Uskrsnuća to čini Crkva. Upravo je Isusova "revnost" za pravo štovanje i klanjanje Bogu ta koja ga je odvela na križ, jer je bio "poslušan do smrti, smrti na križu"

(Fil 2, 8).

Među prvim stvarima koje Ratzinger predlaže jest "istočenje", odnosno usmjeravanje prema istoku, prema izlazećem suncu koje simbolizira Krista, a o čemu govorи više psalama. Smatra da bi se ono ponovno trebalo, gdje je god to moguće, bezuvjetno prihvatiti kod gradnje crkava i kod slavljenja bogoslužja. Istočenje se oduvijek smatralo bitnom značajkom kršćanske liturgije te se u staroj Crkvi smatralo dijelom Apostolske predaje.

Iduća primjedba tiče se aktualne kulture koja se odvratila od vjere. Radi se, među ostalim, o prilagođavanju, rezignaciji i kulturnoj apstinenciji. Takvi putovi su, prema Ratzingeru, doveli do novoga ikonoklazma koji su neki čak smatrali nalogom Drugoga vatikanskog sabora. Ikonoborstvo, koje svoj začetak ima u Njemačkoj pod utjecajem protestantizma, uklonilo je neke elemente unutar kršćanstva koji ga nisu bili dostojni, ali je u konačnici rezultiralo prazninom koja se danas bolno osjeća. Unutar takvoga pokreta na zapadu se izgubila svijest da je liturgija kao veličina već zadana i da nije otvorena za improvizaciju.

Šutnja, i to ona liturgijska, ispunjena šutnja, koja je više od odsutnosti govora, još je jedan od elemenata na koje

mu trebamo poraditi, prema mišljenju Ratzingera. U sadašnjem obliku liturgije ta nutarna potreba nije pronašla svoje mjesto, ali ipak se nude dvije prilike za nju. Prva se predlaže nakon homilije u obliku kratke meditativne stanke, a druga nakon primanja svete pričesti, kao mogućnost za nutarnju sabranost. Kardinal smatra da ova prva slabo zadovoljava te da djeluje namješteno i ne rađa samu liturgiju šutnje, posebice ako je homilija takva da ne završava poticajem na molitvu koja bi, pak, kratkoj stanci dala sadržaj. Plodonosnija je i prikladnija tišina nakon primanja pričesti, tišina koja služi kao prilika za nutarnji razgovor s Gospodinom, odnosno, stupanje u proces komunikacije bez kojega vanjsko primanje sakramenta postaje neplodno. Još jedno vrijeme koje nam se ponекad nudi kao vrijeme tištine je i vrijeme prinosa darova, ako ga ispravno shvaćamo kao bitni nutarnji događaj, a ne samo kao nužnu vanjsku radnju. Ratzinger je uočio da su tihe svećeničke molitve još jedno od mjesta koje može biti poticaj vjernicima na dublju osobnu molitvu. Takve molitve svećenik bi trebao izmoliti tiho i osobno, a cilj im je samoga svećenika približiti otajstvu koje posreduje, na način da on nije tek predsjedatelj nekoga skupa koji ima svoju funkcionalnu i sociološku ulogu, već onaj koji cijelu svoju osobu treba predati Gospodinu. Ukoliko se takve molitve izmole s dubokim poštovanjem, i zajednicu će moći uvesti u dostojanstvo i veličinu liturgijskoga čina. Kardinal svjedoči i kako je već '78. godine rekao kako se cijeli kanon, euharistijska molitva, ne mora moliti glasno. Ušlo se u banalnost izmišljanjem brojnih euharistijskih molitava, a nije se prepoznalo kako je šutnja ta koja može tvoriti zajednicu pred Bogom.

Kao zajedničku točku gotovo svim svojim liturgijskim opaskama, Ratzinger je prepoznao određeni "aktivizam" koji rađa prepreke dubokoj i iskrenoj molitvi. Tijekom liturgijske obnove krivo se shvatilo kako svatko mora biti "aktivan" u bogoslužju, zaboravljujući kako je najveća aktivnost u bogoslužju upravo molitva. Dodjeljivanjem "uloga" zajednici, došlo se do opasnosti da molitva postane sekundarna, a vjernici površno ispunjeni zadovoljstvom ispunjenja određene uloge ili funkcije. **U istinskoj akciji, u molitvi, nestaje razlika svećenika i vjernika, dok ih izvanjske radnje samo produbljuju.** Molitva daje prostora za Božje djelovanje. Tada više nije bitan pogled usmjeren u svećenika ili promatranje onoga što on radi, nego zajedničko gledanje u Gospodina kojemu idemo ususret. Prema mišljenju Ratzingera, onaj koji podlegne scenskom mentalitetu, shvaćajući tako liturgiju kao kakav nastup za gledatelje, promašuje samu bit. Kada vanjske radnje ostanu bez unutarnjega sadržaja, a sama se liturgija pretvoriti u sveopću akciju, djelovanje gotovo svih naznačnih, iz vida se gubi svrha liturgijske teodrame i izvrće upravo u parodiju.

Razgovor s Bogom

Ivan Trpimir Ložić

Kada biste zastali na ulici i pitali nekoga prosječnog katolika da vam kaže definiciju molitve, vjerujem da bi većina, ako ne i svi, zdrušno izrecitirali onu svima dobro poznatu, klasičnu definiciju: "Molitva je razgovor s Bogom". **Iznenađujuće je kako ljudski um kod zapažanja i učenja logičkih definicija, matematičkih funkcija i gramatičkih izraza funkcionira veoma dobro, dok ono naučeno ipak teško povezuje sa stvarnošću.** Najčešće se događa paradoks da oni koji jako dobro znaju neku definiciju napamet, od točke do točke, rijetko ulaze u njezinu dubinu i značenje ili je ne provode u stvarnosti jer su se kod učenja usredotočili na njezinu pojavnost i izričaj, a ne toliko na značenje. Onaj tko ne ostaje na samoj definiciji, nego ide dalje, taj ju je vjerojatno proučio ili je pokušava razumjeti. Dobar primjer imamo u definiciji molitve.

Kao država s oko 90% izjašnjenih katolika, veoma se dobro snalazimo u recitiranju katekizamskih definicija i izjava pape Franje, no, na temelju izrečenoga od maloprije, ne iznenadjuje to što bez obzira na poznavanje klasične definicije molitve većina katolika molitvu i dalje shvaća na jedan veoma izražen magijski način. Čak i oni koji razumiju bit definicije molitve, često se znaju ponašati u skladu s izrekom "Dam da daš". Dakle, cilj je ponavljati određeni broj točno određenih riječi i izraza kako bismo postigli nekakvu dobit. Ljudski mozak najlakše radi kada sve funkcije svrsta u nekakve brojeve, količine, red. **Kada želja određene molitve nije ispunjena, onda dolazi do frustracije i razočaranja i pomislimo da smo možda**

mahnuli štapićem u krivu stranu ili smo krivo izrekli određenu riječ nekoga od mističnih starih jezika, kao što je latinski (ili pak hebrejski). Jasno je da iz takve perspektive Bog izgleda kao neka sila kojom možemo manipulirati kako nama odgovara, bilo na dobro ili loše drugim ljudima. Možemo reći da je tome dosta doprinijela i riječ "molitva" koja dolazi od glagola "moliti", koji uvjek upućuje na nekakav objekt koji želimo ili subjekt od kojega želimo izmamiti nekakvu radnju. Ni u drugim jezicima nema sretnijega rješenja. Tako npr. engleski glagol "pray" dolazi od latinskog "precor" što znači preklinjati. I grčka riječ "προσεύχομαι" ima korijen "εύχομαι" što znači "želim". No, odakle onda ideja o molitvi kao razgovoru s Bogom?

Isus Krist u NZ-u uvodi drukčiji pogled na molitvu. Molitva proizašla iz njegovih usta nije ništa drugo, nego razgovor s Bogom kao osobom, intiman dijalog. Isusu je Bog Otac. Takvu vrstu molitve onaj svijet nije poznavao, a ni danas je ne poznaje najbolje. Ni u jednoj Isusovoj molitvi, pa čak ni u najvećoj agoniji, nećemo naići na neku posebnu želju za sebe ili za drugoga. Glavni motiv njegove molitve je

ispovijest vjere u Boga Oca i uobličenje njegovoj volji. U molitvi koju nas je On naučio moliti postoji samo jedna izričita materijalna prošnja, a to je prošnja za kruh, što je osnovna potreba svakoga čovjeka, pa se kao takva opet razlikuje od želje.

Postoji više vrsta razgovora, no najkonkretnija vrsta je dijalog. Dijalog je razgovor u kojem oba sugovornika imaju što za reći, razmjenjuju svoje osjećaje i razmišljanja. Ako malo bolje pogledamo našu molitvu, uvidjet ćemo da ona po ovakvim kriterijima često ne podsjeća na dijalog, nego na monolog. Monolog kao vrsta govora više je svojstven nekoj kazališnoj predstavi koja ne poznaje stvarnoga sugovornika ili nekoj sudskoj presudi u kojoj sudac osuđeniku čita optužnicu. **U monologu nema mjesto za drugoga, dok dijalog krasí jedna posebna karakteristika, koja paradoksalno vodi do njegove prave biti – osluškivanje onoga što nam drugi želi reći.** **Tko ne može slušati, taj ne može ni razgovarati, tj. voditi dijalog.** Ako, dakle, u našim molitvama ne ostavljamo mjesta za ono što nam naš sugovornik Bog ima za reći, nego samo recitiramo svoje, onda se takva molitva lako može pretvoriti u kazališnu predstavu koju je tu i tamo lijepo pogledati jer kroz dobro naučen tekst upućuje na nekakvu poruku, ali kao imitiranje stvarnosti ne može dosegnuti istinu i nema neki smisao; ili u nekakvu vrstu magičnoga napitka bez okusa i mirisa jer magija vodi suprotno od Boga. Naravno da će takve molitve ostati neodgovorene jer nisam ni tražio odgovor od Boga koji mi želi reći svu istinu, a ja je često ne želim čuti pa ga prekidam svojim recitacijama, ne dam mu govoriti i sam prepostavljam njegov odgovor, zamišljam ga onakvim kakva želim čuti i kakav mi odgovara. Naravno da ćemo kao takvi molitelji izgledati smiješno

svijetu koji ne zna i ne želi moliti, upravo jer mi ne znamo svjedočiti. Naravno da naše želje u molitvama ne moraju biti uslišane, jer će ih Bog, ako želi, uslišati i bez naših prošnji, budući da točno zna što nam treba. Neki su pobožnjaci zato smislili dobru apologetiku kako bi obranili Boga koji ne ispunjava želje pa kažu da On ima tri odgovora na naše molitve: 1. Da. 2. Još ne. 3. Imam nešto bolje za tebe. Iako matematički ograničena, ova formula genijalna je i istinita. **Bog nije neka sila kojom možemo manipulirati niti neki dobroćudni djed mraz (poželjno s gustom bijelom bradom).** **Bog od nas traži iskren dijalog i odnos ja-ti.** Zbog toga se i spustio na zemlju u tijelu čovjeka, kako bi čovjeku bio čovjek i s njim razgovarao. Zato mu više vrijedi naša jedna iskrena smislena rečenica njemu upućena nego tisuće definicija i beskrajnih ponavljanja već poznatih molitava.

Kako onda osluškivati Boga, ako trenutno nije fizički s nama? Hoćemo li izgledati ludi i izgubljeni? Da, ako čekamo nekakav magični instant šaptaj iz nekoga oblaka. Nećemo samo izgledati ludi, nego ćemo to i biti. I onda se ne trebamo čuditi ako nam se razni ateisti, agnostiци, pa-

sivni kršćani i mnogi drugi podsmjehuju zbog takve molitve. Na to imaju i pravo, jer blebećemo "kao pogani." "Misle da će s mnoštva riječi biti uslišani. Ne nalikujte na njih. Ta zna vaš Otac što vam treba i prije negoli ga zaištete" (Mt 6,7-8). Kako onda voditi dijalog s nekim tko nije tu? Odgovor je vrlo jednostavan i jasan. Postoji nešto što nam je Bog ostavio kad je bio na zemlji, i to upravo zbog toga da mu se možemo obratiti u svakom vremenu – svoju Riječ skupljenu i zapisanu u Svetom Pismu. Stoga, naša molitva mora biti usko povezana sa Svetim Pismom. Idealno bi bilo kad bismo svaki put molili prateći i razmatrajući Svetu Pismo jer za svaki životni trenutak postoji njegov tipološki oblik u Svetom Pismu. Jer, kad bismo Boga tražili u apstrakciji nakon što nam je prišao u konkretnom svijetu u ljudskome tijelu, bili bismo bezumni i nelogični. Prvo, do Boga ne možemo doći sami svojim umovanjem – zbog toga se utjelovio. Drugo, osluškivanje Božje riječi samo vlastitom intuicijom i osjećajima može dovesti do pretjeranoga moralizma (modernoga farizejstva) – fanatizma koji vodi do lažne karizme i umišljanja sebi da smo posebni u Božjim očima i da imamo nekakvu moć koju drugi nemaju. Lijek za to je poniznost u molitvi. Treće, istinska molitva prisutna je u jednakom intenzitetu i u vrijeme tuge i u vrijeme radosti. Konačno, molitva je odricanje od Sotone i prihvatanje Boga u kraćem obliku. Prema tome, ne postoji nikakva posebna molitva koja tjera đavlja u dalji krug pakla više ili jače od neke druge. Gdje god postoji iskreni dijalog s Bogom, đavao se toga podjednako boji i bježi, jer zna da, iako je jači od nas, ne može pobijediti Boga kojem smo se trenutačno predali, pa i najjednostavnijom molitvom. **Dakle, ako smo u nekom**

stanju ekstaze koja nas odvlači previše daleko od ovoga svijeta ili u nju ulazimo izričito zbog užitka, to je alarm da se vratimo u realnu sadašnjost, jer opet, ako je Bog prihvatio najkonkretniji oblik prisutnosti među nama, zašto bismo ga onda tražili u nekom trećem ili sedmom nebu?

Što je onda u konačnici molitva? U klasičnoj duhovnoj teologiji naučili smo da postoji nekoliko vrsta molitava, a za svaku postoji nekoliko razina. To je razumljivo jer, kao što sam već rekao, u ljudskom duhu postoji izrazita težnja da sve posloži u određene okvire i brojke. No, kad bi me bilo tko uobičajeno razgovoru upitao što je to molitva, ne bih mu recitirao poznate definicije niti nabrajao vrste i razine molitava ili se pak razbacivao latinskim i grčkim izrazima, nego bih mu rekao sljedeće: "Molitva je razgovor u kojem pristupam Bogu kao Ocu koji me sluša, poznaće i iznad svega ljubi, a krase je određene karakteristike po kojima mogu razlučiti pravu molitvu od one magijske: osobnost, poniznost, iskrenost, postojanost, vjera, nada i ljubav."

Nekad mi znaju prići kršćani koji se diče svojim duhovnim životom pa misle kako mogu bez problema čitati tuđa srca i suditi o njihovu duhovnom životu jer su, tobože, uhvatili Boga za onu njegovu gustu bijelu bradu. Bez obzira na to što me vide otprilike jedanput tjedno, uvjereni su da znaju sve o meni i mojemu duhovnom životu pa nasade svoj veliki i jaki duhovni tabor ispred mene, vide da nemam sklopjene ruke 0-24 pa mi kažu: "Malo moliš Boga!" Ja uvijek na to zastanem i promislim pa kažem: "Istina..." i odem. I pomislim u sebi: "Ali zato puno razgovaram s Njim."

Andeoski događaj

N.N.

Vjerujem kako svi ljudi, makar jednom u životu, postave sebi ili drugima određeno vjersko pitanje. Radi se o traženju odgovora na pitanja koja se odnose na Boga, svece, nadzemaljsku stvarnost, vjerske istine... Ta potreba koja ga usmjerava prema nadnaravnom upisana je u "genetskom kodu" svakoga čovjeka, jer svi smo mi *stvoreni za nebo*, koliko se god pokušavali boriti protiv te činjenice. Nadalje, kada smo u pitanju mi, studenti teologije, onda nesumnjivo postoji jedna pretpostavka koja ukratko glasi: **Studenta teologije zanima govor o Bogu i svetome, on o tome rado postavlja pitanja i traži odgovore.**

U takvoj jednoj situaciji, situaciji gorljivoga traženja odgovora na to pitanje, našao sam se i ja - student teologije. Iako sam u svojem umu, tijekom teološkoga obrazovanja, imao mnoštvo težih i "kvalitetnijih" pitanja, jedno pitanje, koje mi se čak doimalo pomalo smiješno, zaokupljalo je moje misli i vrijeme. Pojavilo mi se za vrijeme čitanja literature o andelima. Naravno, odnosi se na andele, ili točnije, na andela čuvara. Iako sam pročitao određenu literaturu koja se bavi naukom o andelima, nikako sam sebi nisam mogao odgovoriti na pitanje koje se odjednom pojavilo u meni: ***Posjeduje li moj andeo čuvar svoje osobno ime?*** To pitanje, poprilično iznenadno, zaokupljalo je moje misli cijelo popodne. Što sam god promišljaо činilo mi se samo kao jedna od teorija, koja može i ne mora biti istinitom. Toga popodneva otisao sam i na euharistijsko klanjanje, na kojem sam Isusu prisutnom u euharistijskim prilikama otkrio i povjerio svoje naizgled banalno teološko pitanje na koje

nisam znao odgovora. Odgovor nisam dobio ni tada, ali nisam ni slutio što će se uskoro dogoditi.

Na povratku prema kući, došla mi je nova zamisao. Nju sam toliko puta čuo na fakultetu, propovijedima i u osobnim razgovorima sa svećenicima. **"Ako imas određeni problem ili nedoumicu, citaj Svetu Pismo, traži odgovor i naći ćeš ga!"** Paralelno s mišju o tom savjetu, kao da sam znao da će dobiti odgovor na svoje pitanje u vezi osobnoga imena mojega andela čuvara. Došavši doma, s nestrpljenjem sam potražio Svetu Pismo. Kratko sam se pomolio te ga nasumice otvorio. Tada nastupa vrhunac cijelog ovog događaja – moj se prst zadržao na sljedećem citatu: **"Andeo Jahvin odgovori mu: 'Zašto pitas za moje ime? Ono je tajanstveno'**

(Suci 13, 18-19). Šutnja. Trebalо mi je neko vrijeme da stvarno povjerujem kako to uistinu piše u Svetom Pismu. Ne sjećam se da sam ikada prije naišao na taj citat. Nakon početnoga šoka, još pod dojmom, okrenuo sam na zadnju stranicu Biblije i pogledao sveukupni broj stranica. Bilo je ukupno 1525 stranica. Tada sam shvatio kako argument slučajnosti u ovome slučaju, za mene, nije jedna od opcija. Na moje pitanje koje me stvarno zanimalo, dobio sam jasan i direktni odgovor. Taj događaj za mene je bio Božje djelo, Njegov odgovor meni. U povijesti spasenja Bog se služio raznim načinima kako bi čovjeku otkrio svoju volju. Zašto ne prihvatići i ovaj način? Uostalom, kod svetoga Augustina, jedan od važnih trenutaka obraćenja bilo je nasumično otvaranje Božje Riječi u kojoj je čuo Božji odgovor za sebe u konkretnoj situaciji.

Jedna od definicija čuda koju sam čuo na našem fakultetu glasila je kako je čudo sva realnost koja upućuje na dublju stvar-

nost! Po toj definiciji, imam pravo reći kako sam bio svjedok čuda, čuda u kojem je Bog konkretno odgovorio na moje konkretno pitanje. I na tome sam mu zahvalan.

U zaključku ovoga mojeg skromnog iskustva (svjedočanstva), želim skrenuti pozornost i na važnost naših *andela čuvanja*. Ne pridajemo andelima važnost koju zaslужuju. Mislim da bi i na našem teološkom fakultetu o tome trebali puno više govoriti i studirati. Također, mišljenja sam kako im se ne molimo dovoljno. Oni, kao žive replike Božje ljepote to zaslужuju i sigurno će nam stostrukno uzvratiti za našu ljubav prema njima. Mene je upravo navedeni događaj motivirao da o njima više razmišljam i, u konačnici, da im se više molim. Oni, koji su od Boga dobili važnu zadaću da nas prate i pomažu na našem životnom putu, sigurno će se zauzeti za nas, pitanje je samo naše otvorenosti prema njima.

Knjiga ti može otkriti smisao

Josip Ulić

Lisi Bu roditelji i društvo stvarali su i nametali mentalitet življenja. Govorili su joj kako je jedini siguran put za sreću u životu siguran i dobro plaćen posao. Govorili su kako nije važno voli li ili ne voli taj posao, bitno je da radi. No, je li to istina? Jamči li životnu sreću siguran i dobro plaćen posao?

Lisi Bu san je bio postati kineska opera pjevačica. Da bi uopće mogla postati opera pjevačica, morala je početi trenirati jako rano. No, nitko od odraslih tomu nije vjerovao. Nitko od odraslih to nije želio,

jer su oni imali drugi plan za njezin život. Samo su je njezini prijatelji podržavali, no problem je bio što su i oni bili djeca, baš kao i ona.

Nakon nekog vremena, točnije, s petnaest godina, shvatila je da je previše stara da bi počela trenirati i da se njezin san nikada neće ostvariti. Bojala se da će ostatak života sreća izmicati njezinu biću.

Tada je shvatila da mora otkriti ili spoznati novi poziv. Željela je otkriti koji je to poziv u kojemu se ona može ostvariti.

Nitko je iz okoline nije htio ili nije mogao poučiti. Ona je na to rekla:

“Dobro, otići će knjigama, uzet će knjige!”

Tako je čitala i čitala i čitala. U knjigama je pronalazila odgovore na svoja pitanja, ali i još puno više.

U Ameriku je otišla 1995. godine i prva knjiga koju je pročitala u Americi bila je Biblija. Za nju je Biblija bila zanimljiva, ali i čudna. Zastala je na petoj Božjoj zapovijedi koja kaže: “Poštuj oca i majku...” Poštuj? Nije joj bilo jasno, bilo je to nešto drukčije. To ju je potaklo da obnovi odnose s roditeljima.

Naišla je i na kartu svijeta na kojoj je nešto bilo drukčije nego što je učila u Kini. Naime, u Kini studenti uče da je Kina u središtu svijeta, ona je u središtu mape, ali ovdje nije bila. To joj je otvorilo oči i shvatila je da mapa ovisi o percepciji onoga tko ju stvara. To joj je bila još jedna životna lekcija. **U životu gotovo sve ovisi o percepciji onoga koji gleda!**

Nakon toga, počela je čitati srodne knjige i različite autore koji pišu o istoj stvari, sve to kako bi mogla dobiti cjelovitu sliku, više mišljenja o istoj temi.

Lisa Bu kaže da je odlično poznavati više jezika pa moći jednu knjigu pročitati na dva različita jezika. To svakako jest bogatstvo jer svaki prevoditelj ostavi i dio

svojega traga, mirisa u prijevodu, tako da se uvijek može nešto novo naći, pomirisati ili pak otkriti.

Lisi Bu knjige su dale magični oslonac koji nije bio privid, već stvarnost. Osjećala se moćno i znala je da se više nikada neće osjećati usamljeno.

Zaključila je kako trebamo spoznati odakle naši snovi dolaze, odakle strast dolazi, odakle sreća dolazi.

Lisa Bu danas svjedoči kako je tu sretna zbog knjiga, kako joj život ima smisla i šalje svima poruku:

“Neka knjige budu uvijek uz vas” - Lisa Bu

Ne bojte se ako vas okolina, pa čak i obitelj, ne razumiju, ako vas ograničavaju ili pak usmjeravaju onamo kuda niste sigurni da želite ići. Uzmite knjige i potražite odgovore. Možda oni neće doći preko noći, ali zapamtite:

“onaj tko traži, taj i dobiva, onome tko kuca, tome se i otvara, a onaj tko čita, taj i pronalazi.”

Smisao i sreća tu su ispred nas, samo ih ne vidimo pa zato i jesmo izgubljeni i tužni. Ne bojte se, zato knjige i jesu tu, ali one nam mogu pružiti spoznaju samo ako ih čitamo.

Upravo zato:

“Tolle lege (Uzmi i čitaj)” – Sv. Augustin

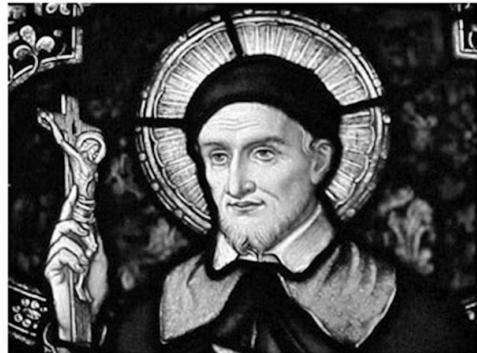
Vinko Paulski i put milosrdne ljubavi

s. Marija Elizabeta Glasnović

Milosrđe. Jedna mala, neznatna riječ koja se od navještaja pa do otvaranja i sada, u otvorenoj Godini milosrđa, spomenula nebrojeno mnogo puta. Tako jednostavna, a tako snažna riječ kao da je preko noći pokrenula mase, crkvene redove, službenike, biskupe i samoga papu Franju želeći naći put do svakoga srca i početi mijenjati svakidašnje nam živote. Odmah smo počeli kolektivno naglašavati duhovna i tjelesna djela milosrđa, počelo se govoriti o iskazivanju milosrđa u svakodnevnom životu, najviše prema onima s kojima živimo, prema siromasima, odbačenima i onima na rubu društva. **Riječi srodne milosrđu, kao i sama riječ milosrđe, izašle su na pozornicu svijeta vjernika i nevjernika i učinile na neki način "Big Bang" pozivom pape Franje koji je rekao da trebamo "probuditi naše uspavane savjesti pred tragedijom siromaštva i navijestiti slobodu zatočenicima suvremenih ropstava."**

Kroz ove bih natuknice htjela započeti priču o velikom čovjeku i divu milosrdne ljubavi koji je učinio preokret ne samo u Francuskoj odakle je sve i počelo, već i u cijelom svijetu. Riječ je o sv. Vinku Paulskom, utemeljitelju družbe Kćeri kršćanske ljubavi (sestara milosrdnica).

Život sv. Vinka život je svega i svačega... Ali, on je shvatio bit evanđeoske poruke. Tek kad je postao ispružen od sebe, postao je zahvaćen od Krista. Od samoga početka, život mu nije bio lagan, pratili su ga mnoge poteškoće. Rođen je kao treće od šestero djece seljaka Ivana de Paula i majke Bertrande de Moras. Njegova obitelj bila je u sličnome ekonomskom stanju, kao i većina tadašnjih obitelji; morali su

tvrdo i ustrajno raditi na škrtom tlu juga Francuske kako bi preživjeli. Ni djeca nisu bila pošteđena napora, Vinko je čuvao očevo stado: ovce, krave i svinje. To nije bilo lako za još maloga i neiskusnog Vinka, ali znao je sam sebi život uljepšati igrom i pjesmom. Ovakav siromašni život bit će dobro iskustvo za budućega "revolucionara" u Božjem vinogradu. Uvidjevši krpjosti i sposobnosti svojega sina, roditelji su odlučili da Vinka pošalju na školovanje. Iako uz velike žrtve, zbog siromaštva u obitelji, roditelji su ga poslali u Dax 1595. godine u Zavod franjevaca. U školi se pokazao pametnim i marljivim učenikom pa ga je odvjetnik Comet primio u svoju kuću da poučava njegovu djecu te je tako Vinko sam zarađivao za svoje školovanje i time olakšao teret svojim roditeljima.

Nakon završene škole, Vinko je razmislio o duhovnom zvanju. Njegova prvotna nakana nije bila čista ljubav prema Bogu u svećeništvu. Smatrao je to najboljim za sebe jer bi time izbjegao teškim socijalnim prilikama u kojima je rođen pa nastavlja studij u Toulouseu. Već s devetnaest godina zareden je za svećenika, 1600. godine. Kao mladi svećenik, bio je na dvoru kralja

Henrika IV. vršeći službu isповједника, savjetnika i duhovnika. Godina 1617. bila je odlučujuća u njegovu životu. Te je godine ustanovio prvu Bratovštinu kršćanske ljubavi u župi Chatillon, u kojoj je bio župnik. Članice bratovštine brinule su o siromasima i bolesnicima. Bratovštine toga tipa ustanovio je u svim župama u kojima je bio župnik, ali i u susjednim župama.

Na poticaj grofice de Gondi utemeljio je družbu Kongregacija misionara (CM), koji su dobili ime *Lazaristi* po kući sv. Lazara u kojoj su živjeli u Parizu. Sa svojim misionarima vodio je pučke misije i preuzimao brigu za duhovnu skrb osuđenika i zatvorenika. Zauzimao se za odgoj bogoslova, vodio duhovne vježbe za svećenike, sudjelovao u reformi raznih crkvenih samostana i bio kraljev savjetnik za crkveno područje. Sa sv. Lujzom de Marillac osnovao je 29. studenoga 1633. godine družbu Kćeri kršćanske ljubavi. Sv. Vinko umro je 27. rujna 1660. u Parizu. Svetim ga je proglašio papa Klement XII. 1737. godine. Godine 1885. papa Leon XIII. proglašio ga je zaštitnikom svih dobrotvornih socijalnih kršćanskih ustanova.

Poput samoga Vinka Paulskoga, i svaka se Kćer kršćanske ljubavi po zavjetima

daruje Bogu za služenje siromasima. Poziv i poslanje Družbe je da “**u vjeri gledaju Krista u siromasima i siromahe u Kristu.**” U njegovim udovima koji trpe služe mu “**samilosno, blago, srdačno, s poštovanjem i ponizno.**” Svaka milosrdnica posvećuje život služenjem Kristu u njegovoj najmanjoj braći i sestrama, a zavjeti su sredstvo za temeljitije služenje. To je velika mistika i životni put sv. Vinka Paulskog. On u potrebitima, odbačenima, bolesnima i napuštenima gleda Isusa Krista i u Njemu vidi njegovu najmanju braću. Prepoznavao je potrebe svoga vremena, zato je i sam rekao: “**Kao što Bog ljubi milosrdno čovjeka, tako i ljudi moraju jedni druge voljeti sjećajući se da će to veće milosrđe postići što i sami milosrdniji budu prema drugima.**”

Lik ovoga sveca trebao bi nam još više biti pred očima u ovoj Godini milosrđa, a pogotovo onima koji sveca ne poznaju dovoljno ili ga uopće ne poznaju. Vinkovska duhovnost jest Krist milosrdni, Krist siromašni, Krist koji trpi, Krist koji ljubi, Krist čije se lice prepoznaje u osobi svakoga čovjeka, a posebno u licu siromaha. **Vrijeme je da započnemo biti milosrdni ako već nismo, odvažiti se krenuti u avanturu milosrđa. Milosrđe nije neka nemoguća ideja, nije nedostižan cilj. Ono je tu, na dohvati ruke, u srcu svake osobe. Samo ga treba otkriti i svjetlošću Božjeg milosrđa probuditi na život. Kraj tebe je netko tko te treba, tko je željan tvoje rijeći i utjehe, komu je potrebna tvoja molitva.** Usudi se doći i do onih koji su zatvoreni u sebe, u neki svoj siromašni svijet bez Boga. Pozovi druge da budu “milosrdni poput Oca” i da znaju da ima smisla biti takav. Krist nam je otkrio to Božje milosrđe kroz svoje djelovanje, a **milosrđe je drugo ime za Ljubav.**

Poslanje "Missio ad gentes" na Neokatekumenskom Putu

Sebastijan Mladineo

Drugi vatikanski sabor, potaknut djelovanjem Duha Svetoga koji uvijek vodi i oživljuje Crkvu, donio je brojne plodove. To je bio odgovor na "krizu na djelu" o kojoj je govorio sveti papa Ivan XXIII. **Jedno novo katehetsko iskustvo koje je iskljalo iz obnove II. vatikanskog Sabora bio je Neokatekumenski Put.** Započeo je 1964. godine djelovanjem Francisca Kika Arguella i Carmen Hernandez u barakama Palomerasa u Madridu među siromasima. Uvjeren da je Krist prisutan u trpljenju posljednjih na zemlji i slijedeći tragove blaženoga Charlesa de Foucaulda,

Kiko i Carmen bivaju ohrabreni u pro-nalaženju oblika propovijedanja, kerigmatsko-katehetetske sinteze koja stvara prostor za oblikovanje male kršćanske zajednice. **Ubrzo se taj navještaj ostvario na tronu "Riječ Božja-Liturgija-Zajednica", kako bi ljudi doveo do vjere odrasloga kršćanina i bratskoga zajedništva.** Tadašnji nadbiskup Madrida, mons. Casimir Morcillo, ohrabruje inicijatore Puta da šire ovu stvarnost u župama Madridske nadbiskupije i u drugim španjolskim biskupijama. Neokatekumenski

Put dolazi u Rim 1968. godine i odande se širi u biskupijama diljem svijeta, a u Hrvatsku (u sastavu tadašnje Jugoslavije) stiže 1977. godine. Blaženi papa Pavao VI. primio je 1974. godine u audijenciju inicijatore Puta i podržao ih riječima: "Živjeti i promicati ovo ponovno buđenje jedan je oblik pokrsnoga katekumenata koji će u današnjim kršćanskim zajednicama moći obnoviti one učinke zrelosti i produbljivanja koji su se u prvotnoj Crkvi ostvarivali u razdoblju priprave na krštenje. Činjenica je da vi smjerate na autentičnost, na puninu, na dosljednost, na iskrenost kršćanskoga života, a to je golema zasluga koja nas neizrecivo tješi. Koliku nam radost dajete vašom prisutnošću i vašim djelovanjem!"

Na audijenciji 17. siječnja 2011. sa-dlašnji papa u miru, Benedikt XVI., ističe: "Neokatekumenski Put pomaže obnovi i učvršćivanju kršćanske inicijacije u župama i biskupijama, promičući postupno i radikalno ponovno otkrivanje bogatstva krštenja, pomažući da se kuša božanski život, nebeski život koji je Gospodin započeo svojim utjelovljenjem, svojim do-laskom među nas, svojim rođenjem kao jedan od nas. Taj Božji dar svojoj Crkvi stavlja se biskupu kao jedan od načina biskupijskoga ostvarenja kršćanske inicijacije i permanentnoga odgoja u vjeri."

Uz brojne plodove koje je ova karijema dala Crkvi, kao što su obitelji s mnogo djece te svećenička i redovnička zvanja, također se pojavio jedan novi oblik vršenja Nove evangelizacije, pod imenom *Missio ad gentes*. Sveti

Ivan Pavao II. 1985. godine na simpoziju biskupa Europe istaknuo je kao odgovor na apostaziju Europe potrebu "povratka prvotnome apostolskom modelu." Ovaj se model čini po uzoru na prve kršćane koji su se sastajali po kućama radi življenja kršćanskoga života. U potpuno de-kristijaniziranim područjima, bez ikakve prisutnosti Crkve, preko izričite zamolbe zainteresiranih biskupa, Gospodin je nadahnuo Kika na potrebu slanja obitelji s brojnom djecom, praćenih od jednoga ili više svećenika, kako bi se otvorila *Missio ad gentes*. **Na ovaj način *Missio ad gentes* stvara kršćansku zajednicu u sredini u kojoj nema crkve i koja je okružena nekrštenim i udaljenim osobama.** Svaka misija sastavljena je od jednoga svećenika i pet obitelji s brojnom djecom kako bi uprisutnili Crkvu koja pogane privlači znakovima vjere, a to su ljubav i jedinstvo. Doprinos ovakvoga načina poslanja jest da se stvori župa u potpuno ateističkim područjima, jer kada više osoba biva privučeno ovim svjedočanstvom i okuplja se određeni broj vjernika, počne se graditi crkva i tako se stvori katolička župa u kojoj prije nije bilo katolika. Već gotovo trideset godina poslanjem *ad gentes* djeluje Nova evangelizacija na području sekulariziranih gradova Europe, kao što su Amsterdam, Stockholm, Chemnitz, i broj-

nih drugih zemalja, od Islanda do Jamajke na svim kontinentima. **Papa Franjo u posljednje dvije godine čak je tri puta imao audijenciju s Neokatekumenskim Putom kako bi poslao brojne obitelji u poslanje.**

Na nedavnoj audijenciji, 18. ožujka u Vatikanu, u dvorani Pavla VI. na kojoj je bilo prisutno čak 10 tisuća ljudi, papa Franjo poslao je novih 270 obitelji s više od 1500 djece u 56 novih *Missio ad gentes*. 30 obitelji ide u Europu, 14 ih odlazi u Aziju, 4 u Oceaniju i dvije u Ameriku. Sveti Otac brojno je mnoštvo pozdravio riječima: "Zadovoljan sam zbog ovoga susreta s vama i zahvaljujem vam što ste došli u tolikom broju. Posebno pozdravljam one koji kreću u poslanje, jer su prihvatali poziv navještanja evandelja. Blagoslovljam Gospodina za to, za dar Puta i za dar svakoga od vas. Kao obitelji trebate evangelizirati, a potom, živeći jedinstvo i jednostavnost, već je životno navještanje, lijepo svjedočenje, ono na čemu vam puno zahvaljujem. Zahvaljujem vam u svoje ime i u ime Crkve na ovoj gesti odlaska u nepoznato i prema trpljenju, jer će biti trpljenja, ali će biti i radosti slave Božje, slave koja je na križu. Pratim vas i hrabrim, a molim vas da ne zaboravite moliti za mene. Ostajem ovdje, ali srce je moje s vama."

Razvijati osjećaj zahvalnosti ili kako postati sretan

fra Filip Čogelja

Što nas u životu čini sretnima? Naša obitelj? Druženje s prijateljima? Gledanje dobrog filma u kinu? Željeni dar ispod bora? Najnovija marka mobitela? Hrana koju volimo? Ili možda sve ovo skupa?

Neke od ovih stvari zaista se mogu kupiti novcem. Znači li to da se i sreća može tim istim kupiti pa da onda oni koji imaju novca mogu biti sretni uvijek ili kada to požele? Kakav bi to okrutan svijet bio kad svaki čovjek na ovoj zemlji ne bi mogao biti sretan okolnostima i križem koji mu je dan?! Siguran sam da je svaki čovjek stvoren da bude sretan, i to ne samo na drugom svijetu, nego i na ovom.

Novcem možeš kupiti kuću, ali ne i dom. Sat, ali ne i vrijeme. Krevet, ali ne i san. Liječnika, ali ne i zdravlje. Knjigu, ali ne i znanje. Položaj, ali ne i ugled. Krv, ali ne i život. Čovjeka, ali ne i ljubav.

Koliko smo puta rekli: "E da mi je jedan milijunčić!", a zanimljivo je da ih ima beskrajno mnogo s više "milijunčića" i opet nisu sretni ili zadovoljni onime što imaju. **U čemu se krije tajna sreće, što je to što unatoč svemu čini ljudi sretnim i jakima, spremnima na svaku poteškoću i okolnost odgovoriti radošcu?** Predlažem da napravimo popis svega onoga što imamo, bilo materijalnih stvari, bilo naših vrijednosti, vrlina i sposobnosti, bilo ljudi kojima je stalo do nas i koji nas vole. Iznenadit ćemo se koliko će to velik popis biti. Kao da nikad dosad nismo ni bili svjesni toga, a sve to uzrokuje naša SAMORAZUMLJIVOST. Kao da je sve ovo što imamo naša zasluga ili je sve dobro u našem životu razumljivo za naš život. "Pa naravno da imam obitelj, zdrave ruke,

noge, dobre prijatelje, kuću. Mučio sam se, trudio, rodio sam se takav."

Nedostaje nam... ZAHVALNOSTI. Shvatiti svaki dan kao novi dar od Boga, svaku osobu kao onu koja je tu baš radi mene i sebe kao onoga koji je tu baš radi nje, svaki trenutak života kao priliku za sreću i radost. Mi čekamo i isčekujemo kad će doći taj trenutak kad ćemo moći biti sretni pa kažemo: "Evo samo nek' još malo zaradim pa ću biti sretan" ili "neka sve ovo prođe pa ću uživati". **Preživljavamo, ali ne živimo i tako nikad ne živimo život punim plućima jer smo uvijek u isčekivanju boljega trenutka i života.** Svi znamo da ima puno ljudi koji imaju sve što im treba da bi bili sretni, ali nisu sretni jer uvijek žele nešto drugo ili još više i više da bi ostvarili sreću i tako ostaju vječno nesretni. **Sreća nas ne čini zahvalnima, već je zahvalnost ta koja usreće čovjeka.** Usmjeriti svoju pozornost na ono što imamo, a ne na ono što nemamo, životni fokus maknuti s poteškoća na blagoslove u životu. Sve treba shvatiti kao nezasluženi dar od Boga i na tome neprestano zahvaljivati.

U jednom psihološkom istraživanju nazvanom "Eksperiment zahvalnosti" ispitanicima je dano da razmisle koja je osoba snažno i utjecajno djelovala na njihov ži-

vot, a zatim su trebali napisati što više razloga zbog kojih im je ta osoba tako važna. Kada je većina ispitanika mislila da je pokus gotov, stavljeni su u neugodnu situaciju da nazovu tu istu osobu i pročitaju joj što su o njoj napisali. Rezultati ovoga pokusa bili su zadržljivi. Osoba koja je doživjela najveći porast sreće bila je najmanje sretna na početku ovog testa. Zanimljivo je da bi to značilo da, kad prolazimo kroz doista teško razdoblje u životu, izražavanje zahvalnosti ima veoma pozitivan učinak na nas.

Ljudi gube svoju vrijednost i svoj smisao jer smatraju da su "niškoristi". Zahvaljivanje osobi za njezino postojanje riječima "lijepo je što postoji" vraća smisao u život te osobe, ali i život tebe koji joj zahvaljuješ. Pritom padaju sva djela te osobe u vodu i postaju nebitna, a ostaje samo važnost same osobe. **"Lijepo je što postojiš" služi kao ruka kojom izvlačimo zakopane talente čovjeka.** Zahvalnost nikako ne usreće samo jednu osobu i zato je pravi osjećaj zajedništva koji, osim obostrane sreće i zadovoljstva, čini ljude još bližima i povezanimima. LIJEPO JE ŠTO POSTOJIŠ! HVALA TI NA TOME!

"Uvijek se radujte! Bez prestanka se molite! U svemu zahvaljujte! Jer to je za vas volja Božja u Kristu Isusu." (1 Sol 5,16-18)

Uhvatiti ili živjeti trenutak?

Josip Ulić

Ma što mi to uopće hvatamo? Trošimo li olako darovano vrijeme na marginalne stvari? Životarimo li u kriku "nemam vremena" i tako pomoću istoga opravdavamo sebe i svoju izgubljenost u pronalasku smisla? Koliko smo puta kazali: "idem ubiti

malo vremena..." Smiješno je to, jer kako "ubiti" ono što nas ubija? Tko će pobijediti u boksačkom ringu? U desnom je kutu *kronos* (grč.) ili vrijeme koje prolazi, jede i sve nas nadživljava, dok je u drugom, ali u istoj stvarnosti, *kairos* (grč.) koji nam

u ovom vremenu daje milosni trenutak. Komu ćemo na kraju iduće godine podići ruku aludirajući na pobjedu... I ne, ovo nije pitanje.

Možda je ipak na sve ovo najbolje započeti odgovarati ili progovorati s pričom. Ako je dobra, priča uvijek unosi u svijet stvarnosti poruku na svoj, za neke, simpatičan način. Bijaše jedan kralj koji je cijelog života vodio ratove kako bi proširio granice svojega kraljevstva. U 60-oj godini shvatio je da nije pronašao smisao života na zemlji. Sazvao je vijeće svojih ministara i zapovjedio im: **“Uzmite sav novac iz mojih riznica i podite na sve četiri strane svijeta - nabavite mi najmudrije knjige da upoznam istinski smisao života.”**

Savjetnici uzeše vreće novca i podoše na sve četiri strane svijeta. Nakon sedam godina, vratiše se s 40 deva natovarenih raznovrsnim malim i velikim knjigama. Pred kraljem je stajalo brdo knjiga. Kad ih je ugledao, kralj povika: “66 mi je godina,

nemoguće je da ih sve pročitam. Načinite mi njihov sažetak!” Pronađeni su najvjesteštići svjetski čitači koji se dadoše na posao. Za sedam godina načinili su sažetak sveukupne svjetske mudrosti. Bijaše to tovar kojega je nosilo sedam deva. “73 su mi

godine” - reče kralj - “nemam vremena za pročitati sve te knjige. Načinite još jedan sažetak...” Načiniše kako je kralj naredio. Za sedam godina napisan je tovar knjiga koji je pred kralja donijela jedna deva. “80 mi je godina” - reče kralj - “zdravlje mi je narušeno, oči umorne. Neću ih moći pročitati. Sažmite još jednom!” Mudraci su radili dan i noć sljedećih sedam godina. Sažetak sažetaka bila je velika knjiga u kojoj je bila sva mudrost cijeloga svijeta. Upravo toga časa dojuri sluga i reče mudracima: “Brzo donesite knjigu, kralj je na umoru!” Bilo mu je 87 godina. Najmudriji među mudracima priđe kralju u smrtnoj agoniji. **Kralj mu tiho šapne: “Sažmi sve u jednu rečenicu.”** “Živi sadašnji trenutak”, reče mudrac.

Trudimo se i borimo pronalaziti i otkrivati smisao života. Budimo zahvalni na svemu što imamo i na svemu što nam se daruje.

Uživajmo u malim stvarima koje su velike našemu srcu u onolikoj mjeri u koliko im se znamo otvoriti, a s druge strane poštujmo druge i njihova stremljenja i ciljeve. Lijepo je na jednom mjestu rekao Albert Einstein: “Svi smo mi u kratkom posjetu na Zemlji, zato ovo vrijeme koje smo dobili nemojmo živjeti životareći, nego živeći, jer vrijeme je život, ako upropastimo vrijeme, upropastili smo i život, vladajmo vremenom da bismo vladali životom.”

S obzirom na to da je ono dosad pisano, uvjetno rečeno, apstraktno, pokušajmo sad ovom tekstu dati malo konkretnosti kako bismo unijeli živosti, iako i bez ovoga opravdavanja smatram da je vrijedno spomena. Često danas možemo vidjeti ljude kako pokušavaju produljiti život, kao da hvataju trenutak i ne žele ga pustiti, poput lovačkoga psa koji nosi vlasniku pljen.

Isto tako, na malo nižoj, ali značajnoj razini, možemo vidjeti ljude svih doba kako pokušavaju uhvatiti trenutak - pa zato oni konstantno sve i svašta pokušavaju fotografirati. Nije loše fotografirati i uhvatiti uspomenu, međutim, loše je kad se to pretvori u nezaustavljinost, da ne kažem opsesivno-kompulzivni poremećaj u kojem mi život prolazi samo u hvatanju trenutka, sa vršene fotografije. Umjesto da se trenutak živi, pokušava ga se uhvatiti na sve moguće načine. Nadalje, ljudi danas nikad nemaju vremena, svi su u nekoj žurbi, stresu. Takvima danas Braun šalje poruku: **“Ne reci nikad da nemaš vremena. Dnevno imaš na raspolaganju isto onoliko časova koliko su imali Nikola Tesla, Helena Rubenstein, Pasteur, Michelangelo, majka Tereza, Leonardo da Vinci, Albert Einstein ili Nelson Rockefeller.”** Zato otkrivajmo vrijeme i usuđujmo se u njemu živjeti! Živjeti trenutak nešto je što zahtijeva strpljenje, ali i puno prakse. Kad naučimo živjeti u trenutku, živjet ćemo život koji će biti ispunjen i naučit ćemo cijeniti svaku aktivnost i svaku sekundu u danu. I, kako kaže pjesma *Andrija Čardaš*: “Nije sretan onaj tko puno ima, sretan je onaj tko malo treba.” Neka nam malo vremena, male stvari, sitnice koje su gorivo ži-

vota budu ciljevi i stremljenja. U svojoj knjizi *Sadašnji trenutak, Viktor Sion otkriva kako živjeti sadašnji trenutak u punini te kako iskusiti svakodnevnu radost zbog vlastitoga postojanja.* On kaže kako Bog od nas ne traži ni izvanredne ni teške stvari pa vrijednost vlastitoga života ne trebamo cijeniti prema takvoj vrsti uspješnosti. Sadašnji trenutak za njega je znak skrivene Božje prisutnosti, a živjeti ga znači vršiti Božju volju i s radošću obaviti zadaću koja nam je povjerena. Upravo u toj vjernosti malim stvarima koje Bog cijeni, doživljava se iskustvo smisla i plodnosti vlastitoga života. Trudimo se tako i živjeti svoje zemaljsko hodočašće, trudeći se živjeti sadašnji trenutak u potpunosti, pažljivo gledati što on donosi, najavljuje i zahtijeva, živjeti današnji dan sjedinjen s jučerašnjim i sutrašnjim, paziti da nas prošlost ne zaborabi, ne pokušavati nagađati kakva će biti budućnost jer bismo mogli izgubiti sve što imamo: i sadašnjost koju ne prepoznajemo i koju tratimo i budućnost nad kojom nemamo nikakve vlasti. Nemojmo ubijati vrijeme, već ga živimo smisleno i ostvareno u svakom trenutku vršeći volju Božju - time ćemo bivati sretni. Još nešto - ne trebamo se bojati budućega vremena, Isus Krist ga je otkupio i otada je ono milosno.

Zaručništvo

Marija Kozić, V. godina, KBF Đakovo

Zaruke (vjeridba, prosidba ili prstenovanje) jesu dogovor, obećanje, javno iskazana namjera da će se mladić i djevojka uzeti. Simbolizira ga mladićeva predaja zaručničkoga prstena djevojci.* **Zaručništvo je**

vrijeme bliže priprave za brak u kojemu mladi ozbiljno razmišljaju o izboru svojega životnog partnera (bez obzira na to jesu li zaruke sklopljene formalno ili ne).**

* R. PERIĆ, *Smisao ženidbenoga života*, Tonimir, Varaždinske toplice, 2010., str. 3.

** P. ARAČIĆ, *Rasti u ljubavi. Priprava za brak i obitelj i pastoral zaručnika*, GLAS KONCILA, Zagreb, 2000., str. 33.

Cilj je bio ovim dvjema rečenicama uvesti u temu koja mi je bliska, ali i pomašlo "zastrašujuća". Bliska jer pišem iz vlastitoga iskustva, a "zastrašujuća" jer uvodi u sasvim novu sferu događanja i odluka. Upoznali ste osobu koja Vam odgovara sa svim svojim kvalitetama, hodate već neko duže vrijeme (kažu da je potrebno osamnaest mjeseci da biste osobu dobro upoznali, iako ni tada opet ne možete znati baš sve), shvaćate da je osoba s kojom ste u vezi baš *ona prava* za Vas, počeli ste razgovarati o zajedničkome životu (kako će izgledati, koliko ćete djece imati, gdje ćete živjeti). I, samo po sebi, nametne se pitanje zaručka – što sad?! **Svi zamišljamo ultraromantične prošnje nametnute scenama iz Hollywooda, a zaruke su prije svega dogovor** (jer, što da on *izleti* s pitanjem da se udaš za njega; ti želiš provesti ostatak svojega života s njim, ali te malo zatekao nespremnu jer zapravo niste možda prije razgovarali o takvima temama). Zašto dogovor, pitate se – jer je to ogroman korak i zaokret *sigurne sredine pojedinca* koji je dosad živio ušuškan u *samo svoj svijet* (a sada će ga morati podijeliti s nekim, potpuno – ne samo djelomično, kao do toga prijelomnog trenutka).

Govoreći o zarukama (a da dođe na uvid zašto bi to trebao biti svojevrsni dogovor), u Crkvi je to nekada izgledalo drukčije iako su sponzalije sankcionirane od Crkve već u prvim stoljećima (sabor u Elviri oko 300. godine, kada se zabranjuje pričest kroz tri godine očevima koji bi raskinuli zaručenje budućih supružnika; sabor u Anciri oko 314. godine). Gracijanov dekret zalaže se za to da zaruke budu spojene s brakom – one su tako isto što i *neizvršen brak*. Kako se u 11./12. stoljeću dogodio procvat rimskoga prava kojim se služila kanonistička i skolastička

znanost, govorilo se o teoriji privole, a ta teorija jasno razlikuje sponzalije od braka. Razlikovanje je jasno izraženo kod Huga od sv. Viktora, ali najtočnije to pojašjava Petar Lombardijski. **Razlikuje dvije vrste sponzalija: *desponsatio* (uključuje aktu-**

alnu privolu, *privolu prisutnih* po kojoj se brak ostvaruje u pravome smislu) i drugu *desponsatio* (koja uključuje obećanje o sklapanju braka u budućnosti, *privolu budućnosti*), a to su sponzalije u pravome smislu. Za valjanost sponzalija nije se tražila nikakva vanjska formalnost, ali se preporučivalo da na njima bude prisutan svećenik i da budu obavljane po nekome liturgijskom obredu (ali to nije bio uvjet valjanosti). Ali, prihvaćano je učenje da, ako dođe do spolnoga čina među zaručnicima, tada počinje istinski brak – nije potrebno očitovanje privole i nitko se tomu nije mogao usprotiviti. Takav učinak tumači se zakonskom presumpcijom u trenutku kopule (*matrimonium praesumptum*).^{*} Tridentski sabor ukinuo je ovaj oblik sklapanja braka. Izjavljeno je na istome saboru da sponzalije sklopljene pred svećenikom uz dva svjedoka ne mogu bračnim činom postati brakom. U *Zakoniku* iz 1917., kanon 1062., ističe se da se obećanje ženidbe (jednostrano ili obostrano), koje se naziva zarukama, ravna prema krajevnomu pravu koje je donijela

* Usp. V. VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo riječi, Sarajevo, 2002., str. 248.-250.

biskupska konferencija, uzimajući u obzir običaje i građanske zakone, ako ih ima. Također se govori da se iz obećanja ženidbe ne stječe pravo na tužbu da se sklopi ženidba, ali se stječe pravo na tužbu nadoknade štete, ako se ista pretrpi. **Danas imamo zaruke koje su zamijenile sponsoralije – one su društvena institucija, različita u raznim zemljama, vremenima i društvenim klasama.*** Kod nas ne postoje zaruke kao ustanova, ni građanskoga ni crkvenoga prava, ali je moguće da ih netko sklopi u kakvome neformalnom obliku, iz običaja.**

Iz prethodnoga ulomka može se naslutiti koliko je zapravo odgovorno sklopiti zaruke, obostrano obećanje o sklapanju ženidbe. **Zarukama ne obećavate samo jedno drugome da ćete se vjenčati, nego i zajednici pokazujete (premda neformalno) da ste odrastao, odgovoran i ozbiljan mladi par koji je spreman ući u brak, podići obitelj i ostvariti zajed-**

ništvo kakvo se treba ostvariti u kršćanskom braku.

Vrijeme zaručništva vrlo je plodonosno i izgrađujuće za mladi, zaručeni par. Već tada imaju priliku pokazati koliko mogu zajedno surađivati i planirati (aludiram na organizaciju samoga slavlja, koje proizlazi iz sklapanja braka u obredu vjenčanja) jer tada živci mogu biti tanki, a okolina može nametati svoja mišljenja. **U ovome vremenu zaručnici imaju priliku pobliže se upoznati, jer biti u vezi s nekim nije isto što i biti zaručen za nekoga.** Ljubavna veza nema tu *dozu ozbiljnosti* koju sa sobom nosi zaručništvo. U vezi se, tako, sve može činiti idiličnim i takvim se i prikazivati, s ciljem da se što više svidimo osobi s kojom smo u vezi. **Zaruke su ozbiljnije već samim time što su one korak bliže braku koji, onima koji su taj put izabrali, donosi mogućnost izvršenja dane im zadaće življenja u kršćanskome braku, promičući kršćanske vrijednosti.**

Kako je navedeno u svojevrsnome uvedu, prosidba ne mora biti spektakularna; može biti i sasvim privatna stvar, ali je bitno da se dogodi u *pravome trenutku* i da rezultira onim najboljim – zaručništvom, vremenom koje će dati mogućnost produbljenja uzajamne ljubavi, radosti među mladim zaručnicima. Zaruke su uvijek radosna vijest Vašim najbližima i najmilijima pa se ne suzdržavajte podijeliti to s njima. A kada krenu pripreme za vjenčanje, sjetite se trenutka prosidbe upravo onda kada Vam organizacije i pripreme bude “preko glave” (pogotovo ako se s time poklopi i završetak studija ili samo studiranje) te se sjetite da se pripremate podijeliti život s voljenom osobom.

* Usp. V. VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Svjetlo rječi, Sarajevo, 2002., str. 250.

** V. BLAŽEVIĆ, *Ženidbeno pravo Katoličke Crkve. Pravno – pastoralni priručnik*, Kršanska sadašnjost, Zagreb, 2004., str. 41.

PJESME

Bit ćemo mi

I dok koračaš, ne gazeći u stope moje.
I dok djeca igraju se, ne pitajući
se tko su, pa se i ne boje.

I dok ljudi zabavom probleme brišu svoje,
ja gledam u tebe, maštajući, da
bit ćemo mi jedno, a ne dvoje.

Ja stojim nađen, ne pitajući se,
nego znajući; da, tu nešto
kuca, živi, za tebe.

I ne može drugačije, jednostavno,
dogodilo se i više ne prepoznam sebe.

Ili, da to napišem ovako,
cvijet raste mi pod nogama,
ptica iščezava nad plavetnilom,
a u meni srce ne kuca više istim ritmom.

Otkada te upoznala,
moja duša stopila se za stopu tebe,
nije prisutna,
samo mašta o trenutku susreta...

Zar ćeš me ostaviti bez pozdrava ili pak
odzdraviti ne pružajući ljubavi, osmijeha?

Tko će dane moje pribrojati svojima?

Komu da se nadam, srce moje?

Kad nema tebe, za život ova
jadna duša gubi volje.

A ja se želim nadati
i ja vjerujem, da,
život ljubavi, jednom,
prestat će se sa mnom svadati.

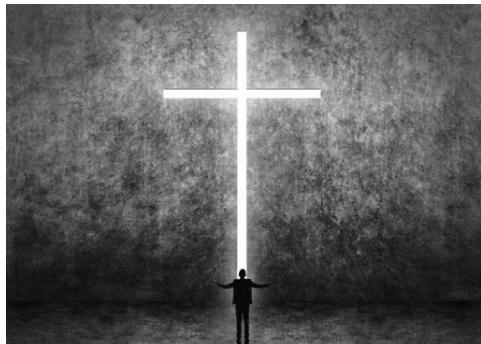

Tada jedno drugom sebi ćemo doći,
tako životom ovim teškim,
zajedno, barem malo lakše,
mi ćemo proći.

I ne pitaj me kako.
I ne pitaj me kada.
Ja vjerujem i ja se nadam,
da, biti ćemo mi, a ne dva ja.

Josip Ulić

Molitva nade

Ištem, da mi daš.

Jer nemam ništa osim tvoga milosrđa.

Tražim, da nađem.

Jer Ti imaš riječi života vječnoga.

Kucam, da mi otvorиш.

Jer nikom drugom nemam kamo poći.

Daj mi, Gospodine, samo jedan zagrljaj.

Jer raširene ruke snažnije su od stisnute
šake. Tražim, Gospodine, samo dar
poniznosti. Jer nitko od sebe ne želi čelom
dirati tuđu petu. Kucam, Gospodine,
da otvorиш moju nutrinu. Jer sam sakrio
ključ svoga srca i ne mogu ga pronaći.

A jeka odzvanja uslišanu molitvu.

Križ je odgovor na sve!

Tamo si raširio ruke i ne spuštaš ih.
Tamo si se ponizio da bi se uzdigao.
Tamo si otvorio vrata raja i postao
ključ koji otvara svako srce.

Zato se zoveš i jesi: Sin
čovječji, Kralj Nebeski.

Darko Rapić

Stari redovnik

Gledam tebe starče dragi
gledam kako tješiš ljude
слушаš i slušaš njihove tuge
ne bi li im olakšao breme.

Star si, umoran
zaboravljajuš,
propovijedati ne znaš
al' ne mariš za to.
Neumorno silaziš niz skale
primaš ljude u odaje svoje
dok te braća kore da ne misliš na se
ti se veseliš novomu zvonu,
misliš na ruku koja zvoni
da joj kažeš da ima netko tko je voli.
I dok te promatram kako im se daješ
pitam se, a koje su tvoje tuge?
Imaš li ih starče vjerni ?
Jesi li se smirio ili bi još poletjeti htio?

Katarina Ivanović

Mjera ljubavi

Rekli su mi vrijeme liječi rane,
ne znajući da to čini ljubav
i tako gubeći dane,
dobio sam život tužan.

Sve je sporo prolazilo,
svjetlo tražio sam bezglav,
našavši samo crnilo
srce vapilo je ljubav, ljubav...

Kad ispunila me ljubav
i kad uzela je mjesto boli,

tuga šapnula je pozdrav,
a smisao izvoli.

Zgradio sam život.
Zgrabila me sreća.
Zahvalnost na svemu
nije mogla biti veća.

Ako mene pitaš sada;
da l' vrijeme liječi rane,
tu gdje kaos vlada,
ljubav cijeli dane.

Ako mene pitaš sada;
kolika je ljubavi mjera,
reći će ti vazda,
ljubav nema mjera...

Josip Ulić

Putovi Božji

Kažu: Čudni su putovi Božji!
Istina!

Ponekad je put pun rupa. Ponekad
krivudav. Ponekad je dionica asfaltirana,
ponekad putuješ po makadamu. Ponekad
nalikuje na autocestu i jednostavno juriš!
Pa naletiš na ležeće policajce, prometne
znakove... Ponekad dođeš na raskrižje,
ponekad voziš unazad. Ponekad staneš.

Sve je to dio puta.
Samo ne zaboravi natočiti gorivo!
Barem jednom nedjeljom.

Darko Rapić

Gubavac

Ja sam gubavac svijeta
odbačeno lice u centru dvorane,
u kutku zgrade
meni je potrebna vaša samilost
o ja vas molim pogledajte mene
grcam u samoći i tuzi
o ja vas trebam pogledajte mene
o ne, ja ne mogu čekati da me zatrebate
kucam vam već danas
već danas, već danas, braćo moja
primite me u vaše živote,
dajte mi malo nade

Katarina Ivanović

Kako da se nađu

U svakom licu tražim tebe,
u svakoj misli vidim nas
i ništa su moje želje,
stvarnost je drugačija.
U svakom satu čekam tebe,
u svakoj stopi očekujem
i ništa su moje strepnje,
stvarnost je drugačija.
Kako da se nađu noć i dan,
kako da se nađu java i san,
kako da se nađu,
i uđu u istu lađu.
Kako da se nađu lava i led,
kako da se nađu tuga i smijeh,
kako da se nađu,
kad ne žele se.
ah... bez toga se ne može...

Josip Ulić

Liker (utjeha siromaha)

Gledam u dva lijepa oka,
iz pogleda nam ljubav sijeva.
Gledam u njih sa visoka;
ne znam: "Desna ili lijeva?"
Dva oka puna toplog meda,
u kojima se nježno grijem,
od pola puna tamnog leda:
"Zašto li se slatko smijem?"

"Što mi pogled vedar muti;
ljubav, ljudi, olovni kapci
ili dim: što sivi, što žuti?"
Sve što rekoh ostaje tajna.
Ništa manje ne može biti,
nego (ne)vješta laž bajna.

Ante Ugrina

Middlemist red camellia

Znaš, ima cvijeća koje je lijepo,
ali ne miriše
Znaš, ima cvijeća koje je lijepo,
ali loše miriše
Znaš, ima cvijeća koje...
Ipak, ima cvijeća koje je lijepo
i lijepo miriše!

ODRAZ

Ovo lijepo je izvansko,
ovo miris je nutarnje.
Rijetko je to, ali ga ima i ono osvježava
i ono uljepšava...
Daje svakidašnjem ritmu
čaroliju bajkovitu.
Zato i kažem, da,
bio sam zaljubljen u cvijeće,
dok ga nisam prestao brati,
tad sam ga zavolio.
Zaljubiš se jer je to tebi potrebno,
ili zbog toga, toga ili toga.
Voliš jer je to... a to,
bez obzira ne sve!

Josip Ulić

Krik

Tražim,
A nikakvog cilja nemam.
Želim,
A ni sam ne znam što trebam.
Idem,
A put me vodi u tamnu noć.
Kriste,
Kada ćeš opet ovdje doći,
Izvući me iz nemira?
Molim,
A misli mi na drugoj strani,
Narav?!
Ili što mi drugo brani
Da se u potpunosti predam tebi?!

Baciti,
U zagrljaj tebi pasti.
Pastiru,
Samo s tobom mogu rasti.
Ići prema spasenju!

Ivan Lasić

Nada (suputnik siromaha)

A što li će onda biti?
Kad ne bude više
ovoga biti?
Hoćemo li pretakati
vino u riječi?
Nije li sve isprazno?
Hoćemo li svi
u haljinama bijelim
u jedinstvu
gledati razno?

Ante Ugrina

Srceparajuća

Nema tu riječi,
Samo tišina se čuje,
Prašina ljubavi,
Samo sjećanje tu je,
Davnog plamena ljubavi...

Sada čežnja oka
U daljinu gleda,
Da izgubljeno vrati,
Srcu to se ne da,
To mozak mu brani...

Izlazim vani,
 Jer uvijek sam više volio kišu,
 Tad suze se ne vide,
 One što niz lice klize,
 Peku mi obaze...
 Kako zaboravit',
 udaljiti od tebe,
 Srce se moje
 Okreće protiv mene
 Izgara u nemiru...
 Otić',
 To činilo se tako lako,
 Glava je uspjela,
 Ali srce još se nije maklo,
 Bacilo je sidro kraj tebe...
 Ono ne odlazi,
 Ne odustaje zauvijek!

Ivan Lasić

Časni sude

Pogledaj lice te žene,
 To lice lijepo, već dugo vene,
 Pitaj je zbog čega je tako tiha,
 Što sakriva se negdje iza stiha,
 Što se boji biti u mraku...

Udarci, silovanje i sve nevolje druge,
 One su razlog njezine tuge,
 One i trudnička knjižica u ruci,
 Sjećanje u kojoj je teškoj muci,
 Rodila dijete što vidjela ga nije...
 Pitaj one što u hangaru su bili,
 Jesu li njima udarci mili,
 Psihičko zlostavljanje i kažnjavanje svako,
 Je li njima ovo slušati lako,
 Što ti bez emocija pričaš?!
 Otiđi dolje gdje su križevi bijeli,
 Do onih heroja što živjet' su htjeli,
 Oni što su slobodu sanjali,
 Sanjali, a za dom padali,
 Razmišljaš li njihovu muku???

Pitaj one što bez oca su ostali,
 U siromaštvu što su ljudi postali,
 One što djetinjstvo su negdje zakopali,
 Jer drukčije bi oni propali,
 Živi bi izludjeli...

Pitaj one što mentalno su oboljeli,
 Pitaj ih zašto su se borili,
 Pitaj njihove obitelji kako se s tim nose,
 Pogledaj im od bolesti sijede kose,
 Mogu li bez tableta živjeti??

Pitaj one što ubit' su se htjeli,
 Jesu li ikada u miru sjeli,
 Zašto su uspjeli ipak neki,
 Zašto su vene svoje sjekli,
 Zašto su se u miru ubili???

One što ostali su bez doma,
 što bježali su od svakoga loma,
 Granata što oko njih su padale,
 Uništavale ono čemu su se nadale,
 Mirnu životu generacije mnoge...

Što god hoćeš ti reci,
 Odavno su odloženi puške i meci,
 Ali znaj da povijest herojstvo piše,
 Zločin se nikad, nikad ne briše,
 Zauvijek u srcima istina ostaje...

Bez obzira što je definicija cijela,
 Ovo ti je odgovor na sva ta djela,
 Što ne daju im ići u dane nove,

To se, časni sude,
 GENOCID ZOVE!!!

Ivan Lasić

Donatori časopisa *Odraz*

Urednik

Ove akademske godine osnovali smo novo uredničko vijeće časopisa *Odraz*. Kao novoosnovano uredničko vijeće, odlučili smo izvole financiranja, između ostalih, usmjeriti i na "pomoći dobročinitelju", kako stoji u članku 8. Statuta *Odraza* koji je potvrdio veliki kancelar našeg fakulteta, mons. dr. sc. Marin Barišić, 6. travnja 2004. godine.

Ovom prilikom još jednom zahvaljujemo svim donatorima koji su prepoznali naše zalaganje i rad te nam finansijski pomogli u ostvarivanju planova u svezi izdavanja ovogodišnjega broja časopisa *Odraz*.

Naši donatori su:

- Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja, Split
- Jerko Roglić (Općinski načelnik), Općina Dugi Rat

- Družba sestara milosrdnica svetoga Vinka Paulskoga, Provincija Navještenja Gospodinova, Split
- Školske sestre franjevke Krista Kralja, Provincija Presvetog Srca Isusova, Split
- don Mili Plenković (župnik) i don Ivan Jurin (župni vikar), Župa sv. Stjepana I., pape i mučenika, Hvar
- don Ante Omazić, Župa Uznesenja Blažene Djevice Marije, Vrpolje (Šibenik)
- don Božo Ćubelić, Župa sv. Josipa, Dugi Rat
- don Jure Vrdoljak, Župa sv. Mateja, Ravne Njive
- don Darko Matijević, Župa Materinstva Blažene Djevice Marije, Brda
- Dubrovačka biskupija

POPIS DIPLOMIRANIH STUDENATA PRVOSTUPNIKA KATEHETIKE I ZAVRŠNIH RADOVA OD LIPNJA 2015. DO TRAVNJA 2016.

- **Ivana BEŠKER** – završni rad iz religiozne pedagogije i katehetike: *Formiranje slike o Bogu kod djece i adolescenata*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Jadranke Garmaz
- **Slavko BLAŽIĆ** – završni rad iz temeljnoga bogoslovija: *Odnos javne i privatne objave s osvrtom na Lurd i Fatimu*, pod vodstvom dr. sc. Edvarda Punde
- **Marijana BODROŽIĆ-SELAK** – završni rad iz temeljnoga bogoslovija – religije svijeta: *Islam i nasilje s posebnim osvrtom na bosanski islam*, pod vodstvom prof. dr. sc. Nikole Bižace
- **Luka JELAVIĆ** – završni rad iz filozofije: *Obitelj – temeljna stanica društva i Crkve*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Ivana Kešine
- **Mario LOLIĆ** – završni rad iz moralnoga bogoslovija: *Stožerna krepost pravednosti*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića
- **Katarina MARINČIĆ** – završni rad iz temeljnoga bogoslovija: *Iskustvo vjere kod svetog Franje Asiškoga*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta
- **Josipa OTAHAL** – završni rad iz kršćanske duhovnosti: *Razlikovna analiza psihijatrijskog liječenja i egzorcizam*, pod vodstvom prof. dr. sc. Mladenka Parlova
- **Ana PRCELA** – završni rad iz povijesti Crkve: *Crkva u vrijeme Drugog svjetskog rata i porača (1941.-1965.)*, pod vodstvom doc. dr. sc. Josipa Dukića
- **Danica RIMAC** – završni rad iz temeljnoga bogoslovija: *Teološki pristup fenomenu egzorcizma*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta
- **Diana ŠARČEVIĆ** – završni rad iz filozofije: *Misao sv. Augustina o zlu*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ivana Tadića

POPIS DIPLOMIRANIH STUDENATA MAGISTARA KATEHETIKE I DIPLOMSKIH RADOVA OD LIPNJA 2015. DO TRAVNJA 2016.

- **Josipa ZNAO** – diplomski rad iz dogmatskoga bogoslovija: *Sveta tajna krštenja u Pravoslavnoj crkvi*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Mateljana
- **Neda BAJIĆ** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija: *Teološko-moralni vid pobačaja*, pod vodstvom doc. dr. sc. Šimuna Bilokapića
- **Petra ČEŠLJAR** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija: *Feministički i katolički pogled na majčinstvo*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića
- **Nikolina DUVNJAK** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija: *Feminističko i rodno ideološki pogled na ženu u odnosu na katolički*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića
- **Jure MATKOVIĆ** – diplomski rad iz pastoralnoga bogoslovija: *Afričke sinode 1994. i 2009. i inkulturacija Evandela*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca

- **Snježana PELIVAN** – diplomski rad iz pastoralnoga bogoslovja: *Pastoralno djelovanje vjernika laika u Crkvi i svijetu*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca
- **Ana RADICA** – diplomski rad iz dogmatskoga bogoslovija: *Perspektive i mogućnosti islamsko-krišćanskog dijaloga*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta
- **Srđana URLIĆ** – diplomski rad iz temeljnoga bogoslovija: *Krišćanstvo i New age*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Andelka Domazeta
- **Jelena VARENINA** – diplomski rad iz pastoralnoga bogoslovija: *Družba Kćeri milosrda u službi evangelizacije*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca
- **Pera GUSIĆ** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija: *Lik i dostojanstvo moderne žene*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića
- **Josipa RADOVNIKOVIĆ** – diplomski rad iz dogmatskoga bogoslovija: *Krštenje djece i opravdanost krštenja djece krštenih "nevjer-*
- **niku"**, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Mateljana
- **Krešimir LONČAR** – diplomski rad iz temeljnoga bogoslovija – ekleziologija: *Laici u Crkvi*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Dušana More
- **Zdravka VUČIĆ** – diplomski rad iz temeljnoga bogoslovija – kristologija: *Posljednji Isusovi dani*, pod vodstvom prof. dr. sc. Mladena Parlova
- **Petra VRDOLJAK** – diplomski rad iz filozofije: *Slobodni zidati u službi Novog svjetskog poretku*, pod vodstvom prof. dr. sc. Josipa Mužića
- **Anja FRANKIĆ** – diplomski rad iz sociologije: *Utjecaj medija i moderne tehnologije na formiranje identiteta djece i mladih*, pod vodstvom prof. dr. sc. Josipa Mužića
- **Miljenka PETRAK** – diplomski rad iz krišćanske duhovnosti: *Duhovnost i karizma svete Marije Krucifikske Di Rosa*, pod vodstvom prof. dr. sc. Mladena Parlova

POPIS DIPLOMIRANIH STUDENATA MAGISTARA TEOLOGIJE I DIPLOMSKIH RADOVA OD LIPNJA 2015. DO TRAVNJA 2016.

- **Ana MARČINKO** – diplomski rad iz filozofije: *Žena kao slika Božja u misli Edith Stein*, pod vodstvom prof. dr. sc. Ante Vučkovića
- **Ante KELAVA** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija – društveni nauk Crkve: *Svjetovno i crkveno poimanje smrte kazne*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića
- **Maja GABRIČEVIĆ** – diplomski rad iz pastoralnoga bogoslovija: *Mjesto i uloga laika u župi*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca
- **Ante GABRILLO** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija: *Rodna ideologija i njen utjecaj na društvo, obitelj i mlađe: s osvrtom na stanje u Hrvatskoj*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića
- **Ante ŠEGO** – diplomski rad iz pastoralnoga bogoslovija: *Prijezenidbeni pastoral braka i obitelji*, pod vodstvom izv. prof. dr. sc. Stipe Nimca
- **Ivan Trpimir LOZIĆ** – diplomski rad iz moralnoga bogoslovija: *Teološki presjek odnosa Crkve i države s posebnim osvrtom na Crkvu u Hrvatskoj*, pod vodstvom doc. dr. sc. Marija Volarevića

POPIS STUDENATA POSLIJEDIPLOMSKOGA STUDIJA S LICENCIJATOM IZ TEOLOGIJE U AK. GOD. 2015./2016.:

- **Marko Vučetić** – licencijat s naslovom rada: *Antropologija čina u teološkoj misli Ivana Pavla II.*
- **Hrvoje Petrušić** – licencijat s naslovom rada: *Recepција Paulove misli u suvremenoj filozofiji: Badiou – Žižek*

POPIS STUDENATA POSLIJEDIPLOMSKOGA STUDIJA S DOKTORATOM IZ TEOLOGIJE U AK. GOD. 2015./2016.:

- **Miroslav Modrić** – doktorat s naslovom rada: *Provincija Presvetoga Otkupitelja i Kustodija Svetе Zemlje*
- **Jure Strujić** – doktorat s naslovom rada: *Evanđelizacijsko poslanje Crkve i novi oblici komunikacije*

POPIS ĐAKONA:

- **don Ante Gabrillo**
- **don Ante Kelava**
- **fra Ante Bešlić**
- **fra Dujo Jukić**
- **fra Petar Komljenović**

